יודען, געדענקט די רדיפות אויף אייערע ברידער אין דייטשלאנד

Opłata pocztowa niszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

היינט 18 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 226 | Łódź, Piątek, 29 września 1933 r. | עלפטער יאהרגאנג | לאדז. פרייטאג, ט׳ תשרי תרצ״ד | № 226

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

א גמר חתימה טובה
און א גליקליך יאָהר

ווינשען מיר דעם פרעזעס פון דער יידישער קהלה אין לאדז

ר׳ לייבל מינצבערג

און פרנס **פיאטר כארי**

די פערוואלטונג

פון די לאדזער גאסט=הענדלער (סטראגאנעס

מלך גרונדמאן

פסח קראקאווסקי

א גמר חתימה טובה
און א גוט יאָהר

ווינשען מיר אונזער געעהרטען פרעזעס

לייזער ציבאמאן און **פאמיליע**

אויך דעם פרעזעס פון דער צענטראלע

מענדעל מינץ און **פאמיליע**

די פערוואלטונג

פון פליישהענדלער=פעראיין קאלענבאכא

ביים 2. קליינהענדלער-פעראיין אלטשטאט

א גמר חתימה טובה
און אַ גוט יאהר

ווינשען מיר אונזער געעהרטען פרעזעס

מענדעל מינץ און **פאַמיליע**

די פערוואלטונג

פון 2. קליינהענדלער=פעראיין אלטשטאט

א גמר חתימה טובה
און אַ גליקליך יאהר

ווינש איך מיינע ליבע פריינד
און ד״ פערעהרער פון
יודישען טעאטער.

מאירווינדער

אימפרעסאריא פון יוד. טעאטער

א גמר חתימה טובה

ווינשען מיר אונזער ליבע עלטערן, שוועסטער, ברידער, שוואגער׳ס, שוועגערינ׳ס און די גאנצע פאמיליע, ווי אויך אלע אונז׳ רע פריינד

לייזער זארזשעווסקי און **פאמיליע**

באזארנא 7.

א גמר חתימה טובה

ווינש איך מיין בעסטען פריינד

ליבעל לייזעראוויטש און **פאמיליע**

ווי אויך אלע חברים מתפללים פון „תהלת ישראל״

לייזער זארזשעווסקי

א גמר חתימה טובה

און ווייטערע ערפאלגרייכע ארבייט
לטובת אונזער אינסטיטוציע ווינשען
מיר אונזער ה׳ און געשעצטען פרעזעס

ה׳ ישראל לייב ברעגמאן

די פערוואלטונג און **מתפללים**
פון דער 1=טער יודישער באלוטאט
גמילת=חסדים=קאסע
לאדז, מארינארסקא 15.

אַ גמר חתימה טובה

און אַ גוט יאָהר ווינש איך מיינע שווי-גער-עלטערן, שוואגערס, שוועגערינס, פריינד בעקאנטע ווי אויך דעם כלל-ישראל

אברהם יעקב פלום און פרוי.

א חתימה טובה
צום נייעם יאהר

ווינשען מיר די ח״ה פרנסים אדוו. **ווייצמאן** און ראסמאן **כארי**

די שכטער-סעקציע

ביים צענטראלען קליינהענדלער-פעראיין,

פרעזעס ל. ניימאן, סעקרעטאר גרינשפאן

קאסירער פוקס, קלעבער און לויפער.

0929

א גמר חתימה טובה

און אַ שנת גאולה וישועה ונחמה ווינש איך אלע מיינע גוטע פריינד מיט דעם גאנצען יודישען פאלק צוזאמען

מנחם קירשבוים.

5257

צו דער פערלאָבונג פון מיין פריינד

ה׳ יוסף יאקובאוויטש

מיט פרל. **עדזשא מאשבערג**

ווינש איך אַ הערצליכען מזל טוב און אַ גליקליכע צוקונפט, ווי אויך אַ גמר חתימה טובה און אַ גוט יאָהר

ציטונגס פערשפרייטער

אברהם יעקב פלום.

מזל טוב

אונזער ג׳ מיטגלידער

ה׳ דוד פעפער

צו זיין חתונה מיט דער

פרל. **צימערמאן**

ווינשען מיר זיי פיל גליק, און אַ גמר חתימה טובה צום נייעם יאהר

די פערוואַלטונג פון „בית-יתומים״

זגערזשער 40

0929

„לינת הצדק״

לאדז. ציגעל-גאס 17

דער פיזיקאַליש טעראפישער קאַבינעט

איז טעטיג טעגליך פון 11—1 און פון 4—6 אָוונד און געפינט זיך אונטער דער אויפזיכט פון אַ דאַקטאָר=ספעציאַ-ליסט, קוואַרץ-לאַמפען, דיאַטערמיע, סאַ-לוקס, עלעקטרישע בעדער. ערמעסיגטע פרייזען.

5270

יום=כפור אין בית= **פילהארמאניע** — נאַרוטאַוויטש 20 —

תפלה פון

טויזענדער מתפללים זענען בעגייסטערט געוואָרען פון די הארציגע תפלות פון דעם פענאָמענאלען

חזן און **זינגער** **ה׳ משה פריים**

די ראש-השנה׳דיגע הערליכע תפלות פון **קאנטאר** ה׳ **פריים** אין פילהארמאָניע האָבען די מתפללים איבערצייגט, אז אלע שבחים פאר דעם פראַכטיגען קאַנטאָר און זינגער זענען נישט געווען איבערטריבען, אַ קאַנטאָר אין חזן פון אזא קראַפט האָט לאָדז שוין לאַנג נישט געהערט.

כדי צו געבען דעם תענוג די אנדערע, וועלכע האָבען נאָך נישט געהערט די מעגליכקייט צו הערען דעם וואונדערבארען חזן און זינגער, האָט דער בית תפלה-קאָמיטעט באַשלאָסען צוצו-שטעלען נאָך אייניגע צעהנדליג שטוהלען אויף יום-כפור.

בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון פילהאַרמאָניע היינט, פרייטאַג, ערב יו״כ פון 8 פריה ביז 3 נאָכמיטאָג.

בעמ.: צוליב דעם, וואָס אָהן בילעטען וועט קיינער נישט אריינגעלאָזט ווערען, ווערט דאָס ג׳ פובליקום געבעטען בעצייטענס זיך צו באַזאָרגען מיט בילעטען. אויך ווערט געבעטען

צו כל נדרי נישט מיטצוברענגען קיין קליינע קינדער.

הזכרה.

זונטאָג, דעם 1-טען אָקטאָבער 1933, פינקטליך 12 אַ זייגער פאַרמיטאָג קומט פאָר אויפ׳ן בית-החיים אַ **הזכרה** און די **ענטהילונג** פון די מצבות נאָך אונזערע אונפערגעסליכע

אברהם און **אביגדור**
דרעווּנאָווסקי ז״ל

אלע קרובים, פריינד און בעקאַנטע ווערען געבעטען צו קומען.

די פאַמיליע.

6289

Z powodu przedwczesnego zgonu

B. P.

Józefa Bornsteina

(Współwłaściciela Koniecpolskiej Walcowni Miedzi)

wyrażam **Zarządowi** oraz pozostałej **Rodzinie** najgłębsze współczucie.

W Zmarłym tracę szlachetnego i oddanego przyjaciela, o którym pamięć zachowam na zawsze.

CHAIM KRAWIECKI.

5263

א גמר חתימה טובה

אלע אונזערע געעהרטע מיטגלידער, סימפאטיקער, מנדבים און אלע, וואָס העלפען מיט דער עגזיסטענץ פון אונ-זער „בית-יתומים״, די וואָס שפענ-דען פאַר דער אינסטיטוציע סיי אין געלד, סיי אין לעבענס-מיטלען ווינשען מיר

א גליקליך ניי=יאהר.

די פערוואלטונג פון

„בית-יתומים״

זגערזשער 40.

דאס בעוואוסטע

טוך און קארט-געשעפט פון

J. MILGROM i S-ka

Łódź, OGRODOWA 1, tel. 242-52

עמפפעהלט צו דעם בעפֿאָרשטעהענדען הערבסט- און ווינטער-סעזאָן דעם גרעסטען און שענסטען אויסוואהל פון ערשטקלאַסיגע

מענער= און דאמען=סחורות

די נייעסטע מוסטערן פון בּיליצער, טאמאשאווער א. א. סחורות.

די פרייזען שטרענג צוגעפאסט צו דער איצטיגער צייט.

פינקטליכע און רעעלע בעהאַנדלונג!

הורט און דעטייל! געדענקט די אדרעס! הורט און דעטייל!

מענער-היטען

די עלעגאנטסטע און מאדערנסטע אין די נייעסטע פאסאנען און קאלירען, בעסטע קוואליטעט
עמפפעהלט דאס נײ-ערעפענטע היט-געשעפט
F. WAJS, 9 Cegielniana 9

אכטונג! צוליב דער ערעפנונג פערקויף איך מיט 25% בילינער. — זעמטליכע רעפעראטורען און פאסאנירען ווערען אויסגעפיהרט לויט דעם אויסלענדישען מוסטער

דער לאנגיעהריגער קירזשנער-אטעליער פון M. FISZLEWICZ

פירט אויס אללערליי פעלץ-בעשטעלונגען
אין רעפעראטורען לויט די נייעסטע מאדעלען. פינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג. ערמעסיגטע פרייזען.
פיעטריקאווער 20, טעלעפאן 221-39

פערנאטירט!

דאס מאדערנסטע, דאס עלעגאנטסטע, דאס בעסטע פון סחורות אויף ווייזיט — שפאציר — סמאקינג-אנציגע,
ווי אויך הערען און דאמען-פאלטאס פון בילינער
און טאמאשאווער פאבריקען בעקומט איהר ביי
C. GITLIN, ul. Śródmiejska 7
w podwórzu, parter
tel. 169-05. — „POSTO" פון אסיגנאטען מיר האנארירען! צוגענגליכע פרייזען!

Koncesjonowane Kursy
Kroju i Szycia
A. Rogoziński
Łódź, Piotrkowska 85
tel. 212-34 P. K. O. 69027

עס ווערען אנגענומען נייע שילער אויפ'ן ספעציעלען ענגלישען סיסטעם ווי אויך דעם נייעסטען דאמען-שניט.
בעמערקונג: די אווענד-קורסען קומען פאר צווישען 8–10 אווענד. ווען ס'וועט זיך בילדען א גרופע פון 10 פערזאן, וועט דער האנארער זיין מיט 20 פראצענט בילינער.
איינשרייבונגען ווערען שוין אנגענומען פון 9 פריה ביז 8 אווענד.
א גרויסער אויסוואהל פון פערים שטעטעם אויף לאגער.

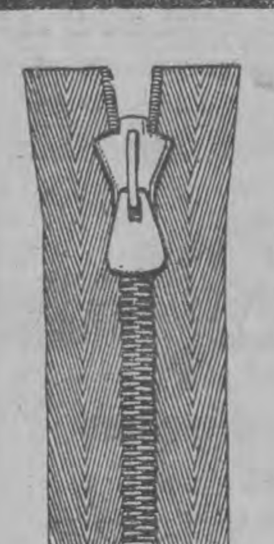

וויכטיג נייעס
פאר סוועטער- און טריקאטאזש-פאבריקאנטען!
דערמיט מאך איך בעקאנט, אז צום סעזאן איז מיין הורט-גאלאנטעריע-געשעפט פערזעהן מיט א גרויסן אויסוואל פון די בעסטע
רייז-פערשלוסען
צו אויסערסט בילינע פרייזען.
קומט און איבערציינט אייך!
מיט אכטונג
H. APFELBAUM
Łódź, Północna 2,
tel. 142-92.
P. K. O. 68-384.

7-קלאסיגע שולע און פרעבעל-שולע
קאצענעלזאן-נאחומאוו
פאמארסקא 20 (צווייטער דורכגאנג סאלגא 4) — טעל. 177-01
איינשרייבונגען פון נייע שילער ווערען אנגענומען אין אלע קלאסען, ווי אויך פאר ענטוויקעלטע קינדער פון 5 יאהר אין A° (פארבערייטונגס-קלאס).
אין פרעבעל-שולע ווערען אנגענומען קינדער פון 3 יאהר אן.
ביי דער שולע עקזיסטירט א נאכמיטאג-הנחה-שולע פאר אינגעמיטעלטע אדער פיזיש-שוואכע קינדער.
אונטעררכטס-שפראך אין שולע, ווי אויך אין פרעבעל-שולע — פויליש. די העבראישע שפראך און די למודי-קודש זענען געשטעלט אויף דער העכסטער מדרגה. די פארמאליטעטן מיט דער שול-מאכט ערלעדיגט די קאנצעלאריע.
די למודים האבען זיך שוין אנגעהויבען.
דער לאקאל פון שולע איז פערגרעסערט. איינשרייבונגען פון 10 פריה ביז 2 נ"מ.
אכטונג! דער שול-פראגראם איז צוגעפאסט צום נייעם געזעץ פאר רער ארגאניזאציע פון גאנצען שול-וועזען. נאכ'ן ענדיגען פון 7 אדזשיאלען טרעטען די שילער אריין אין א האנדעלס- אדער פאך-שולע, און נאך 6 אדזשיאלעע אין גימנאזיום. די פרייזען פון שכר-למוד זענען בעדייטענד פערקלענערט.

XXV 1908—1933 XXV
ŁÓDZKA ODLEWNIA ŻELAZA
„FERRUM"
Właśc. E. BAUER i A. WEIDMANN
Łódź, ul. Kilińskiego 121, tel. 218-20
פיהרט אויס שנעל, פינקטליך און צו בעדייטענד ערמעסיגטע פרייזן זעמטליכע אפגוסען פון גרויען אייזען לויט אייגענע אדער צוגעשיקטע מאדעלען און צייכנונגען.
זעמטליכע טעכנישע בעארבייטונג פון מעטאלען.
XXV XXV

גמר חתימה טובה
ווינש איך דער רעדאקציע און אדמיניסטראציע פון „נייעם פאלקסבלאט" און מיינע אלע ליבע קונדען און אלע גוטע פריינד און בעקאנטע אויך מיין גאנצע פאמיליע און דעם צייטונגס-פערשפרייטער פעראיין.
יוסף וועלניאזש.

א גמר חתימה טובה
און א גליקליך יאהר
ווינשען מיר אונזערע ליבע עלטערן, קרובים און פריינד
י. זשיטניצקי און פאמיליע.

אתרוגים
לולבים והדסים
פון טריעסט
שוין צו בעקומען אין הורט און ענצעל ביי
יודל קאפעלוש
4 נאוואמיעסקא 4,
ביי קרעשאוו, פראנט,
אין קאנפעקציע-געשעפט.

הויזען
גיב איך ארויס צו נעהען ספארט און גלייכע. יעהרליכע ארבייט
ווענדען זיך זונטאג
נאוואמיעסקא 6, וו. 5.

די קאנצעלאריע פון
געשוואוירענעם איבערזעצער
אין פראנצויזישע, דייטשע און רוסישע שפראכען
Mgr. Zofja Beylin
געפינט זיך אויף
פיעטריקאווער 89
טעל. 145-03
4907 פראנט צווייטער שטאק.

פאר
גאלד, ביזשוטעריע
און לאמבארד-קוויטעס
צאהלט די העכסטע פרייזען
אײזידאר פיאלקא
פיעטריקאווער 7.

כירורגישער קאבינעט
Dr. med.
J. Szreiber
געפינט זיך יעצט אויף
Narutowicza 9 tel. 122-95
אפעראציעס, אפאטרגנקעס, היילט ושילאקעס א.ז.וו
נעמט אן פון 2 ביז 3 און פון 7 ביז 8.30 אמ'.
לעטשניצע-פרייזען.

Dr. med.
Z. Datyner
אוראלאג
ספעצ. פאר נירען, בלאז און אורין-קראנקה.
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95.
נעמט אן פון 2–3 און פון 6.–8 אוו

אונזערע געעהרטע אפנעהמער און פריינד
ווינשען מיר
א גמר חתימה טובה
Fabryka Mydła
„KANTOR" (Trójka)
6260

א גמר חתימה טובה
און א גוט יאהר
ווינשען מיר אונזערע מיטגלידער און אלע אונזערע קליענטען
ראט און פערוואלטונג
Tow. Kredyt. dla Handlu Spoż.
Sp. z o. o.
w ŁODZI, Stary Rynek 15.
6262

אין טיפער דאנקבארקייט פאר די גליקוואונשען צום נייעם יאהר, צוגעשיקט צום דיריגענט און כאר פון דער לאדזשער סינאגאגע פון אבער-קאנטאר
ישראל אלטער — פון — האנאווער
ווינשען מיר געגענזייטיג דעם גרעסטען קאנטאר פון אונזער צייט גליק און לעבען און א גמר חתימה טובה.
דיריגענט
מ. דארגוזשאנסקי און כאר.

די נייעסטע מאדעלען שיך
פון די עלעגאנטסטע
אין א רייכען אויסוואהל בעקומט איהר נור ביי
A. Ogórek
ŁÓDŹ, ZAWADZKA 11.

דער שווער-געטראפענער
פרוי ביאלעק און טאכטער
צוליב'ן טויט פון זייער הייסגעליבטען און אונפערגעסליכען
נ"ע דוד נח
ביאלעק
דריקען מיר אויס אונזער אויפריכטיגסטען מיטגעפיהל.
זייט געטרייסט!
מאלא און אלחנן קויפמאן.

די שענסטע און עלעגאנטסטע הערן=היטעלעך

אינלענדישע און אויסלענדישע—

צום איצטיגען הערבסט= און ווינטער=סעזאן פון די נײעסטע פארבען און פאסאנען צו פארקלענערטע פרײזען, בעקומט מען נאר אין דער בעוואוסטער פירמע פון

WOLF BELCHATOWSKI לאדז, פיעטריקאווער 12 טעל. 216=59

בעמערקונג: צום איצטיגען הערבסט- און ווינטער-סעזאן בעזיץ איך א רײכען אויסוואהל פון זעמטליכע פעלץ=וואַרען צו די ביליגסטע פרײזען. קומט און איבערצײגט אײך!

דער לאנגיעהריגער קירזשנער=אטעליר

י. שארלט 16 פיעטריקאווער 16

(פאלודניאווא 3)

עמפפעהלט צום איצטיגען ווינטער=סעזאן אלערלײ פעלץ=וואַרען צו די ביליגסטע פרײזען.

ס'ווערען אויך אנגענומען: רעפעראטורען און איבעראַרבײטונגען מיט פינקטליכער און רעעלער אויספיהרונג.

ספרים, טליתים

מחזורים, סליחות,

שול=ביכער, שרײב-מאטעריאל

25 פראצ. ביליגער!

ווסכאדניא 34, פראנט-געשעפט

ווי אויך אײנגאנג דורכ'ן טויער.

צו בעקומען אלע ארט ספרים און לעהרביכער ספעציעלער אויסוואהל פון מחזורים, אויך מיט פוילישער איבערזעצונג ש״ס, חומשים משניות, מדרשים, סדורים, טליתים גארטלעך, קאפלעך, ציצית, מזוזות שעהנע תפילין, צום נײעם שול-סעזאן פערקויפן פון אלערלײ שול-ביכער, אויך שרײב מאטעריאל, אזוי אז דאס שול-יונגעל קען זיך אלעס אײנקויפן אויף אײן ארט און רעעלע פרײזען. פאר שול-קינדער — גרויס הנחות, געדענקט דעם אדרעס:

ווסכאדניא 34, פראנט-געשעפט אדער דורכ'ן טויער.

פון זאפארט צו פערדינגען א האלב... געוועלב אויך אתרוגים.

הײנט, פרײטאג, ערב יום כפור 10 בײטאג ווערט פארקומען אויפ'ן בית-עולם אין לאדז א הזכרה צו די שלושים פון טראגיש אומגעקומענעם חבר

נ״ע יעקב נרימאן

אויף וועלכער עס ווערען אײנגעלאדען אלע חברים פון 56 p.p. Wekp. w Krotoszynie

שירמס

ווערקשטעל — פון — און שפאציר-שטעקענס

ס. פײגענבוים

לאדז, נארוטאוויטשא 19

עמפפעהלט אין א רײכען אויסוואהל פון קאלירטע דאמען- און מענער-שירמס און שטעקענס צו קאנקורענץ-פרײזען. נעהמט אן אלערלײ רעפאראטורען פון שירמס און שטעקענס.

געבעטע שטיהל, קאזעטקעס

טאפטשאנעס, פאטעל- בעטען, מאטראצען א. א.

ערשטקלאסיגע ארבײט

בעקומט מען אויף לאנגער און אויף בעשטעלונג בײ

א. בזשעזשינסקי

שענקעוויטש 52 רוג נאווראט

פראנט-געוועלב

ערשטקלאסיגע אויספירונג. צוגענגליכע פרײזען

ס'איז נאר וואס ארויס פון דרוק אן אינטערעסאנט בוך פון דעם יונגען יודישען סובליציסט

אריה שטרייט

א. ה. ג.

„געטהע און די פוילישע יודען“

אין דעם בוך ווערט צום 1-טען מאל אין דער יוד. שפראך בכלל אויפ'ן סמך פון נײע און נאך אומבעקאנטע מאטעריאלען אלזײטיג און מיט א גרויסער בקיאות ארומגערעדט אין א לײכטער און פאפולערער פארם דער שייכות פונ'ם גרעסטען דײטשען דיכטער געטהע צו יודען בכלל און צו פוילישע יודען בפרט.

פרײז פון בוך 1.50 זל. פאר די לײענער פון „נײעם פאלקסבלאט“ א הנחה פרײז 1 זל. שוין מיט פארטא.

געגען נאכנאהמע ווערט נישט געשיקט.

אדרעס פאר בעשטעלונגען און געלד-איבערווײזונגען:

Leon Streit, Stanisławów, Łosina-Wola 117/II.

אדער אדמיניסטראציע פון „נײעם פאלקסבלאט“.

קלינג טעלעפ. 247=90 | פערטרויט בישט דײן קליידונג קײן אונפאראנטווארטליכען פאכמאן | קום אַרײן נארוטאוויטשא 13

די אײנציגע בעקאנטע אין אונזער שטאט

ערשטע שנײדער און שוסטער שנעלע הילף „WYGODA“

נארוטאוויטשא 13 טעל. 90=247

וועלכע געפינט זיך אונטער דער לײטונג פון אויסגעפרובטע און געניטע פאכמענער פיהרט אויס סאליד און צו צוגענגליכע פרײזען אלע ארט קירזשנער, שנײדער און שוסטער איבעראַרבײטונגען און רעפעראציעס. אויפ'ן ארט געפינט זיך א פארבערײ און א כעמישע וועשערײ אויף אויף וועש. ארטיסטישע שטאפערײ און איבערפאסאנירען היטען. ס'ווערען אויך אנגענומען פארהאנגען צו וואשען און צו רעהמען לויט'ן נײעסטען סיסטעם. אויפ'ן פערלאנג נעהמען מיר אן און מיר שיקען אפ אהײם גאנץ אומזאנסט.

אויפפרישען אנ'אנצוג 1.80, הויזען 70 גר. ● קײן פיליע בעוויזען מיר נישט.

אי בר אורײן הוא יאי

(מנחות נ״ג)

אין אלע רעכטע ענינים ווי: פאדאט-קאווע, סאנדאווע, וואיסקאווע, טר. אקטען פון: שותפות, ליקווידאציע, דזשירזשאווע, קויף און פערקויף א. ז. וו. אינפארמירט, רעדאגירט און ערלעדיגט לויט'ן אוסטאוו

רעכטסק.

י. ח. בוזין, לאדז,

3 אגראדאווא 3

טעל. 191-48

(עקזיסטירט זײט 1910)

כ'פיהר ארורך געזעצמעסיג שירט-נדרי...טען און בעטעליג זיך אין בורות תחום'ן בעסמען עֶרפּאַ״ג.

פ.ס. פאר שטענדיגע קליענטען אלע ארט אינפארמאציעס (טעלעפאניש) בחנם.

לאדז-תל-אביב

פירמע

PRZEDBORSKI, KOLNER i S-ka

ul. Sienkiewicza 6, tel. 129-25

האט א רעגולערע סחורה-קאמוניקאציע לאדז-יפו אויף זעהר גינסטיגע בעדינגונגען.

זעמטליכע אינפארמאציעס אין עקספארט-אנגעלעגענהײטען אויף דער גאנצער וועלט ערטײלט אויסשליסליך די פירמע פשעדבארסקי, קאלנער און קאמפ.

Dr. med.

S. KRYNSKA

הויט און ווענערישע קראנקהײטען (פרויען און קינדער)

נעמט אן פון 9—11 פריה און 3—4 נאכמ.

34 SIENKIEWICZA 34

telefon 146-10.

Dr. med. J. WELLER

אינערליכע קראנקהײטען

Gdańska 31a, tel. 149-01

האט בענײט די אויפנאהמע

נעהמט אן פון 6—8 אוונט.

כירורגישער קאבינעט

Dra med.

M. Kantora

איז געווארען איבערגעטראגן אויף זשעלאנא 5

טעל. 22=112

נעהמט אן פון 1—3 און פון 6—8 אוונט. לעמשניצע-פרײזען.

Dr. med.

Szymon Grinberg

פילסודסקיעגא 55, טעל. ..58

צוריקגעקעהרט

אויפנאהמע-שעה'ן פון 3 ביז 6 נאכמ.

Dr. med.

Haltrecht

ספעציאל-ארצט פאר הויט-און געשלעכט קראנקהײטען

פיעטריקאווער 10, טעל. ..-21

נעמט אן פון 8—1 מיטאג און פון 6—9 אוונט. זונטאג פון 10—1 בײטאג.

אלע ארט אנאליזען.

פאר ארבײטסלאזע לעמשניצע-פרײזען.

Dr. med.

I. NADEL

צוריקגעקעהרט

ספעציאליסט פאר אינערליכע קראנקהײטען

Piotrkowska 17, tel. 168 86

נעמט אן פון 6 ביז 7.

Dr. H. GUTSZTAT

ספעציאל-ארצט פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהײטען

צוריקגעקעהרט

Wschodnia 62 (Śródmiejska 14)

telefon 129-52.

נעמט אן פון 11—1 און פון 5—7 אוונט.

לעהרערס

מיט רעגירונגס-רעכט 18 יאהר פראקטיק, ערטײלען פויליש, יודיש, פראנצויזיש, עספעראנטא, דײטש, בוכהאלטעריע און מאטעמאטיק.

שוו. יאקובא 12 רעכטע אפיצינע 1-טער שטאק, וואוינונג 30, שיף.

מאטארען

עלעקטרישע

נײע און געניצטע צו דינגען און ביליגסטע פרײזען רעפעראטור-ווערקשטעל. איבערוויקלונג פון מאטארען און דינאמא-מאשינען, עלעקטרישע אינסטאלאציעס פון קראפט, ליכט און סיגנאליזאציעס פיהרט אויס

Przedsiębiorstwo inżynieryjno Elektro-mechaniczne

MAURYCY RAK

Zawadzka 12, tel. 214-11.

ווײכטיג פאר דאמען

נאר פאר 2 זל. ווערען איבערגעמאכט די עלטעסטע

היטעלעך

אויף גאנץ נײע און אויך נײע היטען צו 3.50

געדענקט די אדרעס

„TOLA“

23 Zawadzka 23

II wejście parter.

Dr. med. M.

Eliasberg

כירורג

צוריקגעקעהרט

פיעטריקאווער 80

טעל. 87-117.

Dr. J. SCHORR

באדע=ארצט אין אייוואניטש

צוריקגעקעהרט

ארדינירט אין הערץ-קראנקהײטען

אין לאדז, גדאנסקא 11, טעל. 85-226

פון 4—7 נאכמ.

EGZYSTENCJA DLA PAŃ!

SZKOŁA KOSMETYCZNA — ANNA RYDEL, Śródmiejska 16

TEL: 169-92

zatwierdzona przez władze Państwowe dające prawo OTWARCIA GABINETÓW w całej Rzeczypospolitej. Wykłady prowadzone są przez lekarzy specjalistów. Kurs farbowania włosów. Zapisy przyjmuje się codz. od 10 rano do 8 wiecz

Dr.

Wajnberg

ספעצ. פון לונגען, הערץ און סקלעראזי-קראנקהײטען

וואוינט יעצט פיעטריקאווער 145 טעל. 126-02.

נעמט אן פון 9—10 פריה, 3—4, 8—9 אוו.

אויגען - קליניק

מיט שטענדיגע בעטען פון

Dr. B. Donchin

פיעטריקאווער 90, טעלעפ. 72-221

נעהמט אן שטענדיגע אויגען - קראנקע (צוועק אפעראציע א. ז. וו.), ווי אויך אמבולאטארישעס פון 9 ביז 1 און פון 4 ביז 7.30 אוונט.

שפארעט געלד

דורך קויפען רעעלע סחורה צו די ביליגסטע פרײזען

לאזט זיך נור בײ דער פירמע

„בארוך“

לאדז, נאוואמיעסקא 30 טעל. 58=210

וועלכע איז די אײנציגע

ביליגע און רעעלע קוועלע

פון גוטען קידוש=ווײן

ביז די געשמאקסטע פאלעסטינער, אונגארוויינען, ווי אויך אלע סארטען

ליקער, בראנפען'ס און מעהד.

Lekarz-Dentysta

HELMAN-HERSZDERFEROWA

האט בענײט די אויפנאהמע

SRóDMIEJSKA 7 (Cegielniana)

3-טער שטאק, פראנט

נעמט אן פון 10—1 און פון 3—7 נאכמ.

Doktór

ŁAGUNOWSKI

powrócił

Piotrkowska 70 i róg Traugutta

Tel. 181-83.

choroby skórne weneryczne i moczopłciowe

Gabinet Roentgenoleczniczy.

Przyjmuje od 8[30] do 10 1 — 2[30], od 6 do 8[30] w w niedziele i święta od 10 1.

Oddzielna poczekalnia dla pań.

Zakład Wyrobów Ortopedycznych i Bandaży

Z. KOWALSKI, Łódź

Piotrkowska 62, tel. 243-93.

דער ארטאפעדישער אנשטאלט ווערט אנגעפיהרט דורך מיר זעלבסט. ס'ווערען אויסגעפיהרט ברוך-באנדאזשען, בויך-פאסען אויף זעמטליכע נאך-אפעראציאנס-לײדען, נופעל, פראטעזען, אפאראטען און גארסעטען אויף פערקרימונגען, אײנלאגען אויף פלאטפוס א. ז. וו.

צאהלרײכע דאנקזאגונגען פאר אויסקורירונג פון פערעלטערטע ברוכען.

בעמערקונג: דער אנשטאלט איז פערזעהען מיט זעמטליכע ספארט-ארטיקלען.

ערקלערונג פון ד"ר ייבין וועגן „ברית הבריונים"

אפגעלעגט די פארטזעצונג פון פערהער ביז'ן 3-טען אקטאבער

ירושלים. (י.ט.א.) בעת דער פארטזע-צונג פון געריכטס-פערהער בנוגע די אנגעקלאגטע אין געהערן צום „ברית-הבריונים" האט דער ווייס-גענעראל-אינספעקטאר פון דער א"י-פאליציי קאפיטאן רייס פארגעלעזן פאר'ן געריכט אנ'ער-קלערונג, וואס איז אפגעגעבן געווארן דורך איינעם פון די אנגעקלאגטע ד"ר. ייבין.

אין דער ערקלערונג ווערט געזאגט, אז „ברית הבריונים" האט אנגעהויבן זיין טעטיגקייט אין נאוועמבער 1931 מיט'ן צוועק צו פיהרען א פראפאגאנדע צוליב דער אונצופרידענהייט, וועלכע האט געהערשט בנוגע די קאלאניזאציע און עליה-פראגען. דער „ברית הבריונים" האט געפיהרט אן אקציע געגען דעם יודישען אנטייל אין דער פאלקס צעהלונג און אלס רעזולטאט פון דער דא-זיגער אגיטאציע האט די פאלקס-צעהלונג נישט ארומגענומען אנ'ערך 5000 פערזאן.

אין דער ערקלערונג פון דר. ייבין ווערט ווייטער פעסטגעשטעלט, אז ער גלויבט נישט, דאס סטאווסקי איז געוועזן א מיטגליד פון „ברית הבריונים", הגם ער האט זיך בעטייליגט אין בעזייטי-גען דעם האקענקרייץ-פאהן פון דייטשען קאנסולאט אין יפו. דר. ייבין האט ערקלערט, אז דער „ברית הבריונים" האט גארנישט געמיינזאמעס מיט דער ערמארדונג פון דר. ארלאזאראוו.

דער פערטיידיגער פון די אנגעקלאגטע אדוו. דר. קאהען האט געשטעלט די פאליציי-עדות א רייהע פראגען און נאכדעם איז דער פערהער אפ-געלעגט געווארן ביז דעם 3-טען אקטאבער.

סער הערבערט סעמיועל ביים פרעזידענט רוזוועלט

וואשינגטאן, 28. (יט"א). דער געוו. ענג-לישער אינערן-מיניסטער און פיהרער פון די ליבע-ראלען סער הערבערט סעמיועל, וועלכער ווײלט איצט אין די פאראייניגטע שטאטען, איז אויפגענו-מען געווארן דורך פרעזידענט רוזוועלט אין „ווייט הויז".

דעלעגאציע פון לאדזשער טעקסטיל-ארבייטער אין ווארשע

ווארשא, 28 (טעלעפאניש)

דער הויפט-ארבייטס-אינספעקטאר איבוש. קלאט האט נעכטען אויפגענומען א דעלעגאציע פון אלע לאדזשער טעקסטיל-ארבייטער-פעראיינען וועגן א רייה ארבייטס-בעדינגונגען, וואס ווערען נישט אויסגעפיהרט דורך די לאדזשער אינדוסטרי-לער.

אינספעקטאר קלאט האט געענטפערט, צו דאס מיניסטעריום שטעהט ווייטער אויפ'ן שטאנד-פונקט, נישט אריינצורעכענען די שטרייק-צייט אלס אורלויב.

200 מיליאן 500 טויזענד זל.

האט מען איז גאנצען לאנד, ביז נעכטען געצייכענט אויף דער נאציאנאלער הלוואה

ווארשא, 28 (טעלעפאניש פון אונזער קא-רעספאנדענט) ביז 11 אווענד איז צום הלוואה-קאמיסאר מיניסטער סטאשינסקי אנגעקומען מעל-דונגען, לויט וועלכע די סובסקריפציע בעטרעפט 200 מיליאן 500 טויזענד זל.

טעטיגקייט פון די יוד. פארשטעהער אין גענף

זשענעווע. 28. (יט"א.) די יודישע פאר-שטעהער אין זשענעווע מיט לעא מאצקין, פראפ. בראדעצקי און דעפ. גרינבוים בראש ענטוויקלען צווישען די דעלעגאטען צו דער פעלקערבונד-פער-זאמלונג א ברייטע אויפקלערונגס-אקציע בנוגע דער איבערזידלונג פון דייטשע יודען קיין ארץ-ישראל.

קיין קאנקרעטע פארשלאגען וועגען א הלוואה אונטער דער אויפזיכט פון פעלקערבונד אויף דעם צוועק וועלען נאך אויף דער איצטיגער סעסיע נישט געמאכט ווערען, די ציוניסטישע פארשטעהער וועלען זיך דערווייל בעקענען מיט דער שטעלונג פון די פעלקערבונד - קרייזען צו דעם הלוואה-פלאן.

ווי יט"א ווערט געוואהר איז מעגליך אז קיין זשענעווע זאל קומען אויך דר. ווייצמאן, אלס ליי-טער פון איבערזידלונגס-רעסארט פון די דייטשע יודען קיין ארץ-ישראל.

אזוי ווי אויף דער איצטיגער פעלקער-בונד-סעסיע דארף אויך ראטיפיצירט ווערען דער בעריכט פון דער מאנדאט-קאמיסיע וועגען ארץ-ישראל איז מעגליך אז ביי דער געלעגענהייט וועט א-ומגע-רעדט ווערען אויך די פראגע פון איבערזידלען דיי-טשע יודען קיין ארץ-ישראל.

די בעמיהונגען פון ה' לעאנארד מאנטעפיארע און פראפ. בענטוויטש, אז עס זאל בעשטימט ווערען א פעלקערבונד-קאמיסאר פאר די ענינים פון די דייטשע פליטים ווערען אויך אונטערשטיצט דורך פראפ. בראדעצקי.

געבעלס וועגן פראפ. איינשטיין

גענף, 28 (ספ. טעל.)

אין זיין רעפעראט פאר די אויסלענדישע זשורנאליסטען האט געבעלס אויך קאטעגאריש אפ-געלייקענט, אז אין דייטשלאנד זאל מען האבען בעשטימט א בעלוינונג פאר פראפ. איינשטיינס קאפ.

געבעלס וועגן די פויליש-דייטשע בעציהונגען

גענף. 28 (ספ. טעל.)

אויף דער פרעסע-קאנפערענץ האט דער קא-רעספאנדענט פון „איסקרא" געפרעגט וועגען די פויליש-דייטשע בעציהונגען, אויף וואס מיניסטער געבעלס האט געענטפערט, אז מיט פוילען האט דייטשלאנד איצט ווירטשאפטליכע פערהעלטעניסען און ער האפט, אז ביידע מלוכות וועלען קומען צו א פערשטענדיגונג.

פוילען און דאנציג

גענף, 28 (ספ. טעל.)

אויף דער זיצונג פון פעלקער-ליגע-ראט האט דער דאנציגער פרעזידענט ראוזשניגג ערקלערט, אז די דאנציגער רעגירונג האלט זיך ביי דער פאליטיק פון א פרידליכער צוזאמענארבייט מיט פוילען.

מיניסטער בעק האט דערויף געענטפערט אויך מיט אנ'ערקלערונג וועגען א פרידליכער צו-זאמענארבייט.

געשטארבען דער יודישער גובערנאטאר

פון שטאט ניו-מעקסיקא ארטור זעליגמאן

ניו-יארק (יט"א) אין אלבוקערק איז פלוצים געשטארבען פון א הארץ-שלאג אין עלטער פון 60 יאהר דער גובערנאטאר פון שטאט ניו-מעקסיקא ארטור זעליגמאן א יוד.

גובערנאטאר זעליגמאן איז א לענגערע צייט געווען פארזיצער פון „פערסטי נעשיאנעל-באנק" און איז אין יאהר 1931 מיט א גרויסער מעהרהייט געוועהלט געווארן אויף דעם גובערנאטאר-אמט.

בעמיהונגען צו בעשטימען א פעלקערבונד-קאמיסאר פאר די ענינים פון די דייטשע פליטים

פעטיציע פון די יודען אין דייטשען איבערשלעזיען

גענף, (יט"א) די פארשטעהער פון „דזשאינט דיסטריבושען קאמיטע" אין גענף ה' לעאנארד מאנ-טעפיארע און פראפ. נארמאן בענטוויטש מאכען בעמיהונגען, אז עס זאל בעשטימט ווערען א ספעציעלער פעלקערבונד-קאמיסאר פאר די ענינים פון די דייטשע פליטים.

די גרעסטע טייל דעלעגאציעס צו דער פעל-קערבונד-פערזאמלונג איז גרייט צו שטיצען דעם פארשלאג. זיי האלטען אבער פאר געוואונשען, אז עס זאל געזיכערט ווערען אויך די צושטימונג פון דער דייטשער רעגירונג, וואס עס וואלט בעדיי-טענד פערלייכטערט דעם קאמיסאר'ס אויפגאבען.

איינינע דעלעגאטען האבען דעריבער גערא-טען ה' מאנטעפיארע און דעם פראפ. בענטוויטש, זיי זאלען בעגרענצען זייערע בעמיהונגען צו דער בעשטימונג פון קאמיסאר פאר פליטים-ענינים און זיך אפהאלטען פון ארויסריקען אנקלאגען וועגען דער לאגע אין דייטשלאנד, כדי אויסצומיידען די געגנערשאפט פון דער דייטשער דעלעגאציע צו דער בעשטימונג פון א פעלקערבונד-קאמיסאר פאר פליטים-פראגען.

גענף, (י.ט.א.) די יודישע געמיינשאפט אין דייטשען אויבערשלעזיען האט אין הסכם מיט דער פערפליכטענדער פראצעדור איבערגעגע-בען דער דייטשער רעגירונג א פעטיציע צום פעל-קערבונד, אין וועלכער די יודישע געמיינשאפט בעקלאגט זיך אויף די דיסקרימינאציעס, וועלכע ווערען נאך אלץ אנגעווענדעט לגבי דער יודישער מינדערהייט.

לויט דער פעלקערבונד-פראצעדור דארף די פעטיציע גלייך איבערגעגעבען ווערען דעם פעל-קערבונד-סעקרעטאריאט, כדי אבער אויסצומיידע-נ'עפענטליכע דיסקוסיע אויף דער פעלקערבונד, פערזאמלונג, בעמיהט זיך די דייטשע דעלעגאציע-אז די פעטיציע זאל דירעקט איבערגעגעבען ווע-רען דער 6-טער קאמיסיע, וועלכע פערנעמט זיך מיט פאליטישע פראגען, דערונטער אויך מינדער-הייטען-ענינים.

די דאזיגע בעמיהונגען פון דער דייטשער דעלעגאציע האבען ארויסגערופען איראנישע בע-מערקונגען מצד דעם „זשורנאל דע זשענעוו".

אלס פארזיצער פון דער 6-טער קאמיסיע איז געוועהלט געווארן דער שפאניער מאראנא.

CASINO

היינט פרעמיערע!

MARLENE DIETRICH אין פילם

„שיר השירים"

פאספארטוס און הנחה-בילעטן אונגילטיג

ד"ר העלער

ספעצ. פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע

צוריקגעקעהרט

8 טראוגוטא 8, טעל. 179-89

נעמט אן פון 8–11 און פון 4–8 אוונט.

פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל.

אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פרייזן

Dr.

Wołkowyski

4 ציגעל-גאס 4, טעל. 216-90

נעהמט אן אין הויט- און ווענערישע קראנקהייטען, מענער-שוואכע

אויפנאהמס-שעה'ן פון 8–1 מיטאג און 5–9 אוונט.

דעם גרעסטען אויסוואהל פון

מענער-היטען

צום הערבסט- און ווינטער-סעזאן

בעקומט איהר נאר ביי

M. Kapelusznik

11-go Listopada Nr. 8 (Konstantynowska)

היטען צו פאסאנירען ווערען אנגענומען אין מיין ערשט-קלאסיגען מאדערן-איינגעארדנעטען ווערקשטעל.

דאס לאנג־יעהריגע דיפלאמירטע קירזשנער-אטעליער פון

ל. זוסמאנעק

פעלץ-ארבייטען

פיהרט אויס צום איצטיגען ווינטער-סעזאן

19 פיעטריקאווער 19, טעל. 224-66

לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאדעלען פאר דאמען און הערען צו קאנקורענץ-פרייזען. ◆◆ העניעכע און סאלידע בעהאנדלונג

געבעלס וועגן דער יודען-פראגע

זיין ערקלערונג אויף א פרעסע-קאנפערענץ אין זשענעווע. — די צינישע אויספירונגען פון היטלעריסטישן פראפאגאנדע-מיניסטער

ז ש ע נ ע ווע, (יט"א). היינט האט דער דייטשער פראפאגאנדע-מיניסטער איינגעלאדען אויף א פרעסע-קאנפערענץ אלע אויסלענדישע קארעספאנדענטען אין זשענעווע, דערונטער אויך די יודישע זשורנאליסטען, וועלכע האבען בעקומען נאמענטליכע איינלאדונגען.

מינ. געבעלס האט אין משך פון זיין רעדע אויספירליך זיך אפגעשטעלט אויף דער יודען-פראגע. עס זענען געמאכט געווארען אפטע פארווארפען אז די בעהאנדלונג פון די יודען אין דייטשלאנד שטעהט אין סתירה מיט די פרינציפען פון געזעצליכקייט און מענשליכקייט, ער וויל דעריבער אפען רעדען וועגען דער פראגע וועלכע האט אזוי שטארק אויפגערודערט די עפענטליכע מיינונג אין אויסלאנד און פערשטעלט דעם וועג פאר אנ'אויפריכטיגער פערשטענדיגונג.

איך מוז אפען צוגעבען — האט ערקלערט געבעלס — אז אין ערשטען פעריאד נאכ'ן איבערנעהמען די מאכט דורך די נאציאנאל-סאציאליסטען איז דא און דארט געקומען צו איבערגריפען אין בעצוג צו די יודען. די דאזיגע פאלען האבען געטראגען א ספאראדישען כאראקטער. אין פערגלייך מיט אנדערע איבערקעהרענישען האט די היטלעריסטישע רעוואלוציע געהאט א זעהר דיסציפלינירטען פערלויף.

די ענטשיידען נעגאטיווע שטעלונג פון די נאציאנאל-סאציאליסטען צו דער יודישער פארהערשאפט אין דייטשלאנד איז פון פאראויס געווען גוט בעקאנט, די יודען האבען אין דייטשלאנד בעהערשט דאס גאנצע עפענטליכע לעבען אויף אלע געביטען — פרייע בערופען, פרעסע, קונסט, ליטעראטור, טעאטער, א.א.וו.

דאס איז געווען נישט מעהר ווי א פערטיידיגונגס-אקציע, די אנטי-יודישע אקציע האט געטראגען א ספאנטאנישען כאראקטער און איז געווען א נויטווענדיגקייט. יעדער אנדער פאלק וואלט נישט ערלויבט צו אזא [illegible] איבערהערשאפט.

די אקציע איז [illegible] עהויבען געווארען כדי צו רעגולירען די בעציהונגען מיט די יודען אויף א געזעצליכען אופן מיט דער הילף פון די הומאניטארישסטע מעטאדען.

עס איז לייכט צו בעמערקען די סתירה אין דער שטעלונג פון דער אויסלענדישער עפענטליכקייט, וועלכע פראטעסטירען פון איין זייט געגען די געשעהענישען אין דייטשלאנד און וויל פון דער צווייטער זייט נישט אריינלאזען די, וועלכע פערלאזען דייטשלאנד.

די יודען-פראגע ווערט פערשארפט און צוגעשפיצט דורך איהרע טענער אליין און דאס שטערט איהר לעזונג.

די נאציאנאל-סאציאליסטען זענען ווייט פון בילוגע" נקמה — האט ווייטער געטענהט געבעלס — זיי האבען נישט אויסגענוצט דעריצו די מעגליכקייט, ווען זיי האבען געקאנט נקמה נעמען, זיי האבען דאס נישט געטון, ווייל זיי האבען דעם ערליכען ווילען צו געבען א פראקטישע לעזונג פון דער יודען-פראגע.

די גרויל-פראפאגאנדע געגען דייטשלאנד ווערט געפיהרט דורך עמיגראנטען וועלכע האבען זיך נישט אפגעשטעלט אפילו פאר דער בעשולדיגונג אז די נאציאנאל-סאציאליסטען האבען אונטערגעצונדען דעם רייכסטאג.

עס וואלט געווען א ברכה פאר דער גאנצער וועלט — האט געזאגט צום סוף געבעלס — ווען אין דער שילדערונג פון דער לאגע אין דייטשלאנד וואלט מען זיך בעגרעניצט צו פאקטען און איבערגעגעבען זיי אהן פאראורטיילען און אנטיפאטיע.

נאך דעם ווי געבעלס האט פערענדיגט זיין רעדע האבען א רייהע יודישע זשורנאליסטען איהם געשטעלט פראגען.

געבעלס האט בעשטימט א ריי פראגען און ערקלערט צוו. אנד. אז צו א רעגולירונג פון דער יודען-פראגע אין דייטשלאנד קען קומען ערשט דאן ווען עס וועט אפגעשטעלט ווערען די אנטי-דייטשע פראפאגאנדע און עס וועט הערשען אנ'אלגעמיינע בערוהיגונג.

ענטפערענדיג אויף דער פראגע וועגען פערפאלגען דעם פראפ. אלבערט איינשטיין האט געבעלס געענטפערט, אז ער פערגינט אנדערע פעלקער צו בעזיצען ביי זיך דעם פראפ. איינשטיין.

צום סוף האט געבעלס ערקלערט אז ער וויס גארנישט וועגען דעם אז אין דייטשלאנד זאל פאר געברייט ווערען א נייער יודען-געזעץ.

די פיבערהאפטע בעמיהונגען פון דער דייטשער דעלעגאציע

נישט צו דערלאזען צו אנ'עפענטליכע דיסקוסיע וועגען דער לאגע פון די יודען אין דייטשלאנד

ז ש ע נ ע ווע, 28. (יט"א). זייט דריי טעג בעמיהט זיך די דייטשע דעלעגאציע אין זשענעווע אויסצואיבען א דרוק אויף דער האלענדישער דעלעגאציע, אז דער האלענדישער פארשלאג בנוגע די פליטים פון דייטשלאנד זאל נישט בעהאנדעלט ווערן אויף דער פעלקערבונד-פערזאמלונג.

ביי עס שיינט אבער, זענען די דייטשע בעמיהונגען דעפיניטיוו נישט געלונגען.

די האלענדישע דעלעגאציע וועט ווארשיינליך אויף דער מארגענדיגער זיצונג פון פעלקערבונד-פערזאמלונג בעריהרען דעם ענין און וועט פארלייגען אז דער ראט זאל שטודירען די פראגע פון די דייטשע פליטי'ם און אננעהמען די נויטיגע שריט פאר דער פראקטישער רעגולירונג פון דעם פראבלעם.

האלאנד וועט אין דער פראגע אונטערשטיצט ווערען דורך דער מעהרהייט פון די דעלעגאציעס בעזונדערס פון די מיט דייטשלאנד שכנותדיגע לענדער.

ז ש ע נ ע ווע, 28. (יט"א). ווי דער י.ט.א.-פארשטעהער ווערט געוואהר האט די דייטשע רעגירונג איבערגעגעבען דעם בעריכט-אפגעבער וועגען דער בעהיים-פעטיציע. דעם אירלענדישען דעלעגאט לעסטער, א בעריכט וועגען די שריט, וועלכע זענען אין משך פון די לעצטע טעג אנגענומען געווארען כדי די בעשטימונגען פון דער זשענעווער קאנווענץ וועגען אויבערשלעזיען צווישען דייטשלאנד און פוילען זאלען אפגעהיט ווערען.

די אויבער-שלעזישע יודען האבען פון זייער זייט צוגעשטעלט לעסטערן אויספיהרליכע דאקומענטען וועגען זייער לאגע.

ווי דער יט"א-פארשטעהער ווערט געוואהר האט ה' לעסטער בדעה איבערצוגעבען דעם בעריכט פון דער דייטשער רעגירונג אלע מיטגלידער פון פעלקער-בונד-ראט.

די דייטשע דעלעגאציע זאל פאדערען אז דער בעריכט זאל בלייבען אין געהיים און נישט דיסקוטירט ווערען אויף דער עפענטליכער זיצונג.

טראץ דעם וואס דער בעריכט פון דער דייטשער רעגירונג בעמיהט זיך צו שילדערן די לאגע פון די אויבערשלעזישע יודען אין ראזיגע פארבען, בלייבט אבער זייער לאגע גלייך ווי פריהער שלעכט און שטעהט אין בולטער סתירה מיט די בעשטימונגען פון דער זשענעווער קאנווענץ וועגען אויבערשלעזיען.

גרויסע פון דער הויפט-שטאט

פון אונזער ווארשעווער קארעספאנדענט
מ. עלבוים.

יודישע קהלה

דאס ווארשאווער יודישע געזעלשאפטליכקייט (מ'שטיינסט-עזאגט) איז אויפגערודערט געווארען פון א ,,באמבע", וואס האט נאר-וואס אויסגעריסען אויפ'ן איבעריגען שלאכט-פעלד, אויף גזשיבאווסקא 26 — אויפ'ן באדען פון דער יודישער קהלה.

פון דעם דאזיגען ,,באמבען-אויפרייס" האט געפלאצט דער מעהרהייט-בלאק אין דער קהלה, דער דאזיגער בלאק, וואס האט געהאט אין די הענד די פערוואלטונג, ווי בכלל די גאנצע ווירט.-שאפטס-אנפיהרונג אינ'ם יודישען ,,פארלאמענט".

געשעהען איז אזוי זאך:

דער גוט-בעקאנטער ,,אגודה"-פיהרער, פריץ מאזור, האט אין א טרייבען, רעגענדיגען עשרת ימי תשובה-טאג זיך פלוצלונג ערקלערט אלס דיקטאטאר איבער דער גאנצער קהלה-ווירטשאפט. ער האט ערקלערט, אז ער הערט נישט מעהר קיינעם פון די דאזאריגע און ער וועט אליין טון, וואס איהם וועט געפעלען.

דאס האט שטארק אויפגערעגט די פערוואלטונגס-מיטגלידער, נישט ,,אגודה"-לייט און — עס איז אויסגעבראכען א קאמף.

דער פארשטעהער פון דער פאלקיסטישער פראקציע אין דער פערוואלטונג האט ערקלערט אנ'אפענע מלחמה דעם פרעזעס-דיקטאטאר מאזור; מיט דעם פאלקיסט האט זיך אויך סאלידאריזירט די גרופע אונפארטייאישע און צוזאמען האבען זיי געשריגען, אז זיי זענען פעראנטווארטליך פאר דער קהלה-ווירטשאפט לגבי די ברייטע פאלקס-מאסען און זיי וועלען צו דער דיקטאטור-הערשאפט נישט דערלאזען.

דא דארף בעמערקט ווערען, אז די גאנצע קהלה מעהרהייט אין ווארשא האט זיך געשטיצט טאקע אויף די פאלקיסטען און אונפארטייאישע אז אהן זיי איז די ,,אגודה" אין דער מינדערהייט. און אט די דאזיגע גרופען האבען טאקע געוואוסט, אז זיי האבען מיט וואס צו סטראשען. אי, דאס האבען אויך געוואוסט און פערשטאנען די ,,אגודה" פיהרער און דער פרעזעס מאזור — בלייבט שוין דאס זייע'ס א סוד, וואס זיי האבען פונדעסטוועגען פאר דעם סטראשונק זיך נישט דערשראקען.

און אזוי איז טאקע געשעהען: אויף דער לעצטער זיצונג פון דער פערוואלטונג האבען סיי די פאלקיסטען, סיי די אונפארטייאישע אפגעגעבען ערקלערונגען, אז זיי טרעטען ארויס פונ'ם מעהרהייטס-בלאק.

אזוי א־ום איז די ,,אגודה" געבליבען אין דער מינדערהייט און ווען די דאזיגע פאלקיסטען און אונפארטייאישע (איטשעלע שטיקגאלד) זאלען וועלען צושטעהען צו די ציוניסטען, וואלטען די ציוניסטען געקאנט איבערנעהמען די קהלה-פערוואלטונג.

מען זעהט אבער פאר, אז סיי די ,,רעוואלוציאנערע" פאלקיסטען, סיי די ,,ראדיקאלע" שטיק גאלד-אונפארטייאישע וועלען זיך צוריק איבערבעטען מיט דער ,,אגודה". ווארום קיין אידעאישע אינטערעסען האבען זיי ביז־איצט אויך נישט געהאט קיין געמיינזאמע; בלייבט דאך נאר געגענזייטיגע קאנצעסיעלע פארן פרייז פון א שטים — וועט מען שוין ווי עס איז דורכגעקומען.

א צווייטער קלאנג איז פארהאן, אז עס האלט ווידער דער "בייל", דאס די הענבע"ע מאכט זאל בעשטימען, שוין בקרוב, א רעגירונגס-קאמיסאר איבער דער ווארשאווער קהלה. דערין זאלען גאר איצט זיין פעראינטערעסירט דווקא די ,,אגודה"-לייט און דאס זאל זיין די סיבה פונ'ם פרעזעס מאזורס דיפלאמאטישען ,,צוג".

יידיש-טעאטער

— איך גיב 2 מיט א האלבס.
— צו־ווייניג; כ'וויל דריי מיט א פערטעל.
— אויף קראקע גיב איך 4.
— און אויף ווילנא לעג איך פאר 6.
— האקט נישט אין קאפ א־יין! איך האב איינגענומען שעהלעץ מיט שטורם; מיך פאדערט מען פון דער גאנצער אפאטשנער פראווינץ.
— וועסטו קריגען 3 מיט דריי-פירטעל.
— א סוף: ווער גיט? ווער בעהמט? ווער פאדערט?
— 2, 4, 6;
— 70 זל. גאראנטירט, 45 זל. א מינימום!—

דאס איז נישט קיין בערייכט פון דער געלד-און ווערטפאפירען-בערזע;

דאס זענען דיאלאגען, אויפגעכאפט אויף דער בערזע פון יודישען טעאטער, אויף דער יאהר-בערזע אין ווארשא, אויף לעשנא 2, אין לאקאל פונ'ם יודישען ארטיסטען-פעראיי־

פון גאנץ פוילען און פון אויסלאנד זענען זיי אך איצט צונויפגעקומען, די ,,בלאנדזשענדע שטערן און שטערניבעס". אלע טעאטערן זענען איצט געשלאסען. עס איז בין-הזמנים. טרופעס האבען זיך ליקווידירט, מען שאפט נייע טעאטער-פאזיציעס. קיין גלענצענדע געשעפטען ערווארט מען נישט. אפילו קיין האלב-גלענצענדע אויך נישט. מען וויל בלויז א שטיקעל ברויט און פאר די מענער — א פאפיראס אויף צו-לאג און פאר די פרויען — א־ביסעל פודער און ליפען-פאמאדע. מעהר נישט.

זיצען איצט אין דעם בעשיידענעם (און אפשר מעהר ווי בעשיידענעם) לאקאל פון יודישען אר טיסטען-פעראיין אויפ'ן צווייטען שטאק די קאנדידאטען אויף פאסטענס און — זיי ווארטען מען זאל זיי קומען ,,נעהמען". מען זיצט ווי פאסאזשירען אין א באהן-הויף, ווארטע-זאל 3טע קלאס וואס ווארטען אויף א צוג. דער לאקאמאטיוו פון דעם ערווארטען צוג בעווייזט זיך אין געשטאלט פון א טעאטער-דירעקטאר, א געשעפטס-פיהרער, אדער אנאקטיאר וואס האט א קאנצעסיע און — קאן שאפען א מענש מיט אביסעל געלד (אליין האט ער נישט).

ס'זשומעט און רוישט אין דעם קונסט-טעמפעל אויף לעשנא 2. מען האנדעלט זיך און מען דינגט זיך: א פראצענט א־אפ, א פראצענט א־ויף; א ,,פונקט" מעהר און א ,,פונקט" ווייניגער.

זיצען זיי, די סטארען מיט קינסטלערישען סטאזש; עס זיצען די אלטע, אויסגעדינטע און עס זיצען די יונגע, ערשט-צוגעקומענע, איין גרופע קוקט אויף דער אנדערער מיט אביסעל קנאה און — אפשר גאר — האס.

— זאל ער פרובען שפילען א יונגען ,,ליוו-באוונ'יק"!

— זאל זי, דאס יונגע קוציקעל, פרובען שפילען א מוטער-ראל!

און די דירעקטארען (יודישע טעאטער-דירעקטארען, כאטש טו א מצווה און בארג איינעם אויף א פעקעל ,,גראנד"...) דרעהען זיך א־ום, ווי אויף א יאהר-מארק, בעקוקען און בעטאפען די סחורה: אט, ער האט אנ'אויסגעמאגערט פנים, איז גוט פאר דער דראמע; אט, זי איז הויך, שלאנק און פלינק — איז גוט פאר דער אפערעטע.

דער-וויל איז געווען א ביטערער זומער-סעזאן, וואס האט זיך, אין ווארשא ווי אויף דער פראווינץ געענדיגט נישט פריגעלדיג. אין ווארשא זענען אפגעקומען צוויי יודישע טעאטערן: קאמינסקיס איז געווארען א גוי'עשע אפערע און ,,צענטראל" — א קלאנג-קינא.

משה ליפמאן איז געפאהרען קיין ווילנא; זיגמונד טורקאוו איז אין קאונא; לוסי און מישא גערמאן פאהרען ארויס אויף א ווינטער-טורנע מיט אנ'אנסאמבל, אין וועלכען עס געפינט זיך אויך די יונגע דראמאטישע שוישפילערין עני ליטאן; דזשייקאבסאן און מעי שענפעלד זענען אין ליטא; אין ווארשא וועלען בלויז זיין סרו-פעס — אנסאמבל-טרופעס, אהן סטארען — אין ,,סקאלא" (לאמפע, שושנה) ,,פאוויליאן"-טעאטער אויף סמאטשע אין ,,נאוואשטשי" אויף ביעלאנסקע.

דורך איגנארירן די יודן-ברית אין דייטשלאנד

האט זיך דער מינדערהייטן-קאנגרעס דערלאנגט א טויט-קלאפ

געשפרעך מיט דעפוטאט דר. ה. ראזמארין.

מיר האָבן די טעג געבראַכט אַן אינטערוויו מיט דעפּ. ד״ר ראָזמאַרין וועגן דער יודישער וועלט-קאָנפערענץ אין זשענעווע און וועגן דעם פאַרשטייענדיגען יודישען וועלט-קאָנגרעס. דעפּ. ראָזמאַרין איז אויך אַ דעלעגאַט פון דער יודישער גרופּע אויפ׳ן קאָנגרעס פון די מינדערהייטן און אַלס אַזעלכער האָט ער זיך בעטייליגט אין די אונטערהאַנדלונגען מיט די לייטער פון קאָנגרעס וועגן דעם יודישען אַנטייל אונטער די געשטעלטע בעדינגונגען. דעפּ. ראָזמאַרין האָט איצט אין אַ צווייטען אינטערוויו זיך געטיילט מיט זיין מיינונג וועגן דעם קאָנגרעס פון די מינדערהייטען און דער מיאוסער ראָלע, וועלכע ער האָט אויף זיך גענומען.

איך וויל נישט לייקענען, זאָגט דעפּ. ראָזמאַרין, איך בין קיינמאָל נישט געווען קיין ענטוזיאַסטישער אַנהענגער פון מינדערהייטן-קאָנגרעס. איך האָב זיך שטענדיג אָפּגעגעבן אַ דין וחשבון, אַז דער קאָנגרעס, אַן אינסטיטוציע, וועלכע איז בכלל געווען אַ פערשטענדליכע און נוצליכע, האָט ביי זיין איצטיגען צוזאַמענשטעל, ביי די בעדינגונגען, ביי וועלכע ער קומט פאָר און ביי דעם בירא, וואָס האָט אָנגעפיהרט מיט זיינע אַרבייטען, געגעבען ווייניג אַ האָפנונג, אַז ער וועט רעאַליזירען יענע עהרליכע און גערעכטע פאָסטולאַטען פון די מינדערהייטען, וועלכע די יודען רעפּרעזענטירען און מוזען רעפּרעזענטירען.

מיט׳ן אויסנאַהם פון איין פאַל אין יאָהר 1927, ווען איך האָב אַנטייל גענומען אין קאָנגרעס אויפ׳ן דראַנג פון ד״ר רייך, הגם פּאַקטיש האָב איך זיך נישט בעטייליגט אַקטיוו אין זיינע אַרבייטען, בין איך ערשט איצט געפאָהרען קיין בערן, וואָס איך האָב געהאַלטען פאַר נויטיג צוליב די געשאַפענע ספּעציפישע בעדינגונגען.

עס איז פאַר מיר געווען אַ פולשטענדיג קלאָרע זאַך, אַז ס׳איז דער חוב ספּעציעל פון מינדערהייטען-קאָנגרעס אויף דעם ענערגישסטען אופן צו פערורטיילען די רדיפות פון די יודען אין דייטשלאַנד. ווייל דער דאָזיגער קאָנגרעס, אויב ער וויל זיין דאָס, וואָס ער דאַרף זיין, קאָן דאָך נישט פערביגיין גלייכגילטיג לעבען דעם פאַקט, וואָס אין דייטשלאַנד ווערן דורך געזעצען און פעראָרדנונגען פערלעצט נישט נאָר די רעכט פון די יודען אַלס בעזונדערע נאַציאָנאַלע גרופּע, נאָר עס ווערן ביי די יודען צוגענומען די עלעמענטאַרע בירגערליכע און מענשליכע רעכט, וועלכע זענען פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע אָן געוואָרן דאָס אייגענטום פון יעדען איינציגען בירגער אין יעדער מאָדערנער מלוכה.

איך בין געקומען צו דער איבערצייגונג, אַז עס איז די העכסטע צייט פעסטצושטעלען, צי איז דער קאָנגרעס אין דער ווירקליכקייט דאָס, וואָס ווערט גערעדט אין פערשידענע קרייזען, דהיינו, אַן אינסטרומענט פון דער דייטשער פּאָליטיק, און אין מיין טאַקטיק האָב איך געשטרעבט דערצו, אַז דער קאָנגרעס זאָל אויף אַ נישט צווייטייטיגען אופן זיך אַרויסזאָגען וועגן דער לאַגע פון דייטשען יודענטום. איך האָב געהאַלטען אַז אויב די דעצידירענדיגע פאַקטאָרען פון קאָנגרעס זענען פריי פון דייטשע השפעות, וועלען די איינאיינעם מיט אונז פערדאַמען די שענדליכע האַנדלונגען פון די דייטשען לגבי די יודען, אויב ווידער עס איז נישט אַזוי, דאַן האָבען מיר נישט וואָס צו טון אויף דעם קאָנגרעס.

שוין אין ערשטען מאָמענט, נאָך די ערשטע געשפּרעכען איינאיינעם מיט די אַנדערע יודישע דעלעגאַטען, בין איך געקומען צו דער איבערצייגונג, אַז אמת, עס זענען פערהאַן אויפ׳ן קאָנגרעס גרופּען, וועלכע זענען גרייט קיין שום זאַך נישט צו בעהאַלטען און איינאיינעם מיט אונז צו פערורטיילען די יודען פערפאָלגונגען, אָבער גלייכצייטיג האָב איך געזעהען, אַז די גרעסטע השפעה האָבען די דייטשען און אַז די אָנשטרענגונגען פון די ערשטע גרופּען וועלען זיך אויסלאָזען מיט גאָרנישט. דעריבער האָבען מיר בעשלאָסען נישט צו גיין אַפילו אויף דער ערשטער ערעפנונגס-זיצונג פון קאָנגרעס, נאָך אַליין געבענדיג דער לייטונג און דער מעהרהייט די מעגליכקייט אויף אַ געהעריגען אופן זיך אַרויסזאָגען וועגן דער יודישער פראַגע.

עס איז דאָ נישט קיין אָרט צו דערציילען אַלע פרטים וועגן די פרובען, וועלכע זענען געמאַכט געוואָרען מצד די קאַטאַלאָנער, יוגאָסלאַוען, רוסען, בולגאַרען, כדי אונז צו בעוועגען, מיר זאָלען זיך אין קאָנגרעס בעטייליגען. מיר זענען געווען ענטשלאָסען און מיר האָבען אויסגעהאַרט אין אונזער פּאָזיציע. ווען דער פּרעזידענט פון קאָנגרעס וואָלט געהאַט דעם כוח זיך צו בעפרייען פון דער דייטשער השפּעה און וואָלט אַרויסגעוויזען דעם נויט אויפצושטעלען די פראַגע וועגן די דייטשע יודען אָפען און עהרליך, דאַן איז קיין ספק נישט, אַז דער קאָנגרעס וואָלט מיט אַלע שטימען, אַ חוץ די דייטשען און די אוקראינער פון גאַליציע, אויף אַ געהעריגען אופן פּרעצידירט זיין שטעלונג געגען די רדיפות אויף די יודען אין דייטשלאַנד. ווייל אַפילו צווישען די דייטשע דעלעגאַטען זענען געווען אַזעלכע, וואָס זענען גרייט געווען זיך אָפּצוזאָגען פון היטלער׳ן, דאָס זענען געווען די דייטשען פון דער טשעכאָסלאָוואַקיי. אָבער אויף דער גאַנצער ליניע האָט ענטשיידט דער יוגאָסלאַווישער פּרעזידענט, וועלכער האָט זיך געפונען אונטער דעם איינפלוס פון דייטשען גענעראַל-סעקרעטאַר אַמענדע און האָט אַרויסגעוויזען, אַז ער איז אינגאַנצען אָפּהענגיג פון די דייטשען.

עס שטייט איצט די פראַגע, וואָס וועט ווייטער זיין מיט דעם קאָנגרעס. לויט מיין מיינונג האָט דער קאָנגרעס דורך זיין שטעלונג אין דער פראַגע וועגען די דייטשע יודען זיך דערלאַנגט אַ טויט-קלאַפּ דורך טאַקטישע אַרויסדרייענישען, אַז דער קאָנגרעס קאָן כלומרשט נישט אַריינלאָזען זיך אין בעזונדערע פאַקטען וועגן בעהאַנדלען די מינדערהייטען אין די בעזונדערע לענדער, האָט דער קאָנגרעס זיך נישט געקאָנט אַרויסדרייען פון דעם מוראדיגען פאַקט, ווי ס׳איז די לאַגע פון די יודען אין דייטשלאַנד און וועלכע געהערט אַלץ כל צו די אויפגאַבען פון מינדערהייטען-קאָנגרעס. די דייטשע מעהרהייט האָט דאָך נישט איינמאָל געוואָלט מאַכען פון דער מינדערהייטען-פראַגע אַ פּאָליטישען כלי-זיין אויף דער אינטערנאַציאָנאַלער אַרענע און איצט ווערען דווקא אין דייטשלאַנד צוגענומען ביי דער יודישער מינדערהייט די פרימיטיווע רעכט, פאַר אונז קאָן נישט זיין קיין רייד וועגען צוזאַמענאַרבייט מיט די דייטשע גרופּען, וועלכע שטייען אויפ׳ן באָדען פון דער היטלעריסטישער אידעאָלאָגיע, וועלכע מאַכען פאַר זיך אַ פּראָגראַם פון דער אַזוי גערופענער דיסימילאַציע, דאָס הייסט פון פּרינציפּ, אַז די מעהרהייט פון אַ לאַנד האָט דאָס רעכט אויסצוטיילען דורך געוואַלט די אַנגעהעריגע צו אַן אַנדער נאַציאָנאַליטעט אָרעה, ראַסע, צונעהמען ביי זיי די רעכט, און שטעלען זיי אויסער די ראַהמען פון גלייכהייט... פאַר אונז איז דער אַנטייל אין דער לייטונג פון אַ קאָנגרעס, וואָס בראש פון איהר שטייט אַ יוגאָסלאַווער, וועלכער דינט די אינטערעסען פון נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטישען דייטשלאַנד, אינגאַנצען אויסגעשלאָסען. עס איז אויך אוממעגליך די צוזאַמענאַרבייט מיט אַ בירא, וואָס בראש פון איהר שטייט דער הער אַמענדע.

ווי געזאַגט, האָט זיך דער קאָנגרעס געגעבען אַ טויט-קלאַפּ, ווייל עס איז דאָך קיין ספק נישט, אַז די יודען וועלען אַוועק פון איהם אויף שטענדיג. לעאָ מאָצקין, וועלכער איז געוועהלט געוואָרען אין דער עקזעקוטיווע אין זיין אַפּוועזענהייט (מאָצקין איז שוין דעמאָלט געהאַט אָנגעפאָהרען פון בערן) וועט אין די נאָהענסטע טעג רעזיגנירען פון דאָזיגען אַמט און וועט וועגען דעם מיטטיילען עפענטליך (לויט אַ דעפּעשע פון זשענעווע האָט לעאָ מאָצקין שוין רעזיגנירט פון זיין אַמט, די רעד.) און דער ענטגילטיגער בעשלוס וועגען אַ אויסטריט פון די יודען פון קאָנגרעס וועט אָנגענומען ווערען אויף אַ פערזאַמלונג פון די יודישע דעלעגאַטען פון די פערשיעדענע לענדער. די פערזאַמלונג וועט ספּעציעל וועגען דעם צונויפגערופען ווערען.

נאָך די יודען וועלען אַוועק די גרופּען, וועלכע וועלען איינזעהען, אָדער האָבען שוין איינגעזעהן אין וועמענס אינטערעס עס האַנדעלט דער קאָנגרעס. און פון וועמען ער ווערט אָנגעפיהרט. די פּאָליטישע אונאָפּהענגיגקייט פון די דאָזיגע גרופּען וועט זיי צווינגען זיך אָפּצוטיילען פון די דייטשע איינפלוסען. עס וועלען בלייבען די דייטשע גרופּען, און דאָס נישט אַלע, און די אוקראינער פון „אונדאָ“ אָבער דאָס איז, דאַכט זיך, צו ווייניג, אַז דער קאָנגרעס זאָל קאָנען פּרעטענדירען אויפ׳ן נאָמען קאָנגרעס פון די מינדערהייטען.

צי קאָן מען רעכענען אויף דער ענטשטייאונג פון אַ נייעם קאָנגרעס? אויף דער פראַגע איז שווער צו ענטפערען. פערשטייט זיך, אַז ווען עס וואָלט געשאַפען געוואָרען אַזאַ אינסטיטוציע, וואָס זאָל פון איין זייט דרייסט און מוטיג פערטיידיגען די אינטערעסען פון די מינדערהייטען, אונטערשטרייכענדיג דערביי די פליכטען פון די מיעוטים לגבי זייערע לענדער, וואָלט דאָס געווען אַ וויכטיגער פאַקטאָר אויפ׳ן געביט פון פּאַציפיצירען די אַנגעגליהטע נאַציאָנאַלע בעציהונגען אין אייראָפּע. אַזעלכער איז נישט געווען דער איצטיגער קאָנגרעס אין בערן. ווען אָבער עס זאָל קומען צו דער שאַפונג פון אַ קאָנגרעס מיט די אָנגעצייכנטע טענדענצען, דאַן וועט ער אין די יודען געפינען איבערגעגעבענע אַנהענגער.

א נייער נוסח פון פאשיזם

די רעכטע רעאקציע אין עסטרייך

מיט אַ בליצשנעליגקייט, אין משך פון איין נאַכט, איז אין עסטרייך פאָרגעקומען אַ גרינדליכע ענדערונג פון קאַבינעט. דאָס לאַנד, אַרום וועלכען עס ווערט אַזוי פיל געשטריטען, האָט זיך מיט אַ שריט ווייטער דערנעהנטערט צום פאַשיזם, הגם נאָך נישט אין זיין ווילדער פאָרם פון היטלעריזם. פון קאַבינעט פון קליינעם קאַנצלער דאָלפוס זענען אַרויס דער קריגס-מיניסטער און לידער פון די קריסטליך-סאָציאַלע וואַגוען, אין נייעם קאַבינעט איז אויך נישט אַריין דער ביז איצטיגער וויצע-קאַנצלער ווינקלער. וואַגוען איז ביז צו דער לעצטער צייט געווען איינער פון די שאַרפסטע געגנער פון דער סאָציאַל-דעמאָקראַטיע, אָבער אָפּזאָגען זיך אינגאַנצען פון דעמאָקראַטיע דאָס האָט ער נישט בעוויזען, ערשט די טעג האָט דער פיהרער פון דער פּאַרלאַמענט-פראַקציע פון די קריסטליך-סאָציאַלע קונשאַק ערקלערט, אַז איצט האַלט זיך יעדער איינער פאַר אַ גרויסער מענש, ווייל ער בילט אויף דער דעמאָקראַטיע. און וואַגוען אַליין האָט אין זאַלצבורג אויפגענומען אַ דעלעגאַציע פון די סאָציאַליסטען און האָט אויסגעדריקט זיין אַנערקענונג פאַר דער עסטרייכישער סאָציאַל-דעמאָקראַטיע פאַר איהר לאָיאַלקייט לגבי דער מלוכה.

עס איז דעריבער פערשטענדליך, אַז וואַגוען האָט נישט געקאָנט פערבלייבען אין קאַבינעט, וועלכער וויל זיין איבערפּאַרלאַמענטאַריש, וועלכער איז יעדענפאַלס אַנטי-דעמאָקראַטיש, ווייל עס איז נאָך שווער צו זאָגען, וואָס איז דער נייער קאַבינעט פּאָזיטיוו, דאַגעגען ווייס מען גענוי, וואָס ער וויל נישט זיין. וואַגוען איז בעשטימט געוואָרען אַלס פּרעזידענט פון די עסטרייכישע באַהנען. אַלעס איז נאָך אַרומגערינגעלט אין נעפּעל און דעריבער איז שווער צו בעהויפּטען, וואָס אייגענטליך בעדייט די דאָזיגע בעשטימונג: צי האָט מען געוואָלט פערגיטיגען אויף אַ געוויסען אופן דעם געוועזענעם מיניסטער, וועלכער איז אין משך פון 12 יאָהר געשטאַנען ביי דער מאַכט, אָדער דאָלפוס האָט איהם בעשטימט צו לייטען מיט די באַהנען, כדי אין די איצטיגע שטורמישע צייטען צו האָבען אויף אַזאַ וויכטיגען פּאָסטען אַ פעסטען און זיכערען מענש.

פון קאַבינעט איז אַוועק דער וויצע-קאַנצלער ווינקלער. ער האָט עס מיט עטליכע טאָג צוריק געהאַלטען אין גרויסען אַ רעדע, וועלכע האָט געגעבען דעם אָנהויב צו דער געהיימנישפולער רעקאָנסטרוקציע פון קאַבינעט. ווינקלער האָט זיך נישט נאָר נישט אָפּגעזאָגט פון דעמאָקראַטיע, נאָר ער איז אַפילו אַרויסגעטראָטען פאַר אַ פערשטענדיגונג מיט די סאָציאַל-דעמאָקראַטען. דערפאַר איז אויף איהם געוואַלדיג אָנגעפאַלען דער פירשט שטאַרעמבערג, וועלכער איז אַ בעקאַנטער פערעהרער פון מוסאָליני׳ן און פון די פאַשיסטישע מעטאָדען, פון קאַבינעט זענען אַרויס נאָך עטליכע מיניסטאָרען, וועלכע מען האָט געקאָנט חושד זיין, אַז זיי האָבען אין זיך נאָך איבערגעלאָזט געוויסע פונקטען פון איבערגעגעבענקייט צו דער דעמאָקראַטיע.

דאָלפוס האָט געהאַנדעלט אינגאַנצען מעשה מוסאָליני: ער האָט פאַר זיך בעהאַלטען אין קאַבינעט די וויכטיגסטע פּאָרטפעלען: די טעקעס פון אינערן און פון אויסערליכע ענינים, פון האַנדעל פערטיידיגונג, פון עפענטליכער זיכערקייט און פון לאַנדווירטשאַפט. כדי זיך לייכטער צו מאַכען די אַרבייט האָט ער בערופען אין קאַבינעט אַלס שטאַטס-סעקרעטאַרען: דעם אַלטען גענעראַל פירשט שענבורג-האַרטענשטיין פאַר לאַנדפערטיידיגונג אַ בעקאַנטען מאָנאַרכיסט, דעם הויפּראַט קאַרווינסקי פאַר דעם מיניסטעריום פון עפענטליכער זיכערקייט און ד״ר גלייסנער פאַרן מיניסטעריום פון לאַנדווירטשאַפט. דאָס כאַראַקטעריסטישע דערביי איז דאָס רופען אין דער רעגירונג דעם 75-יעהריגען פירשט האַרטענשטיין. דער דאָזיגער אַנהענגער פון די האַבסבורגער וועט אין קאַבינעט האָבען אַ קאָלעגע דעם בילדונגס-מיניסטער ד״ר שושניג, וועלכער געהערט אַפילו צו די קריסטליך-סאָציאַלע וואו ער געפינט זיך אין סאַמע רעכטען פליגעל און דער פערטרעטער פון דער קאָמפּראָמיסלאָזער פּאָזיציע לגבי די סאָציאַל-דעמאָקראַטען.

דער גרויסער מיניסטער פאַר עפענטליכער זיכערקייט אין פריהערדיגען קאַבינעט און דער הויפּט פאָרשטעהער פון דער היימוועהר מאַיאָר פעי איז אין דער נייער רעגירונג בעשטימט געוואָרען אַלס וויצע-קאַנצלער. דערמיט וואָס ביי פעיען ווערט צוגענומען די טעקע פון זיכערקייטס-מיניסטעריום וויל דאָלפוס אונטערשטרייכען, אַז ער נעהמט אין זיינע אייגענע הענד די גאַראַנטיע פון דער זיכערקייט אין לאַנד און די פולע מאַכט. אויפ׳ן אַמט פון וויצע-קאַנצלער וועט פעי האָבען ווייניג וואָס צו זאָגען, אָבער מיט איהם וועט מען זיך מוזען רעכענען, ווייל הינטער איהם שטייט דאָך די מאַכט פון דער היימוועהר, וועלכע שפּילט נאָך אַ גרויסע ראָלע אין דער געשטאַלטונג פון די בעציהונגען אין עסטרייך.

דער נייער קאַבינעט און דער קורס, וועלכען ער וועט פיהרען, איז אַן עקסטרעם רעכטער און קאַמפּפערישער. דאָלפוס האָט ענטגילטיג צונישט געמאַכט די האָפנונגען אויף אַ פרידליכער לעזונג פון די אינערליכע קאָנפליקטען און אויף אַ רעזשים פון בענייטער דעמאָקראַטיע אין לאַנד. דאָלפוס האָט אין זיינע הענד די פולע דיקטאַטאָרישע מאַכט און ער וועט ענדליך קאָנען ווייזען, צו וואָס אייגענטליך ער שטרעבט. דער אומשטאַנד, וואָס ער האָט זיך אַנטקעגענגעשטעלט היטלער׳ן, האָט פאַר איהם געוואונען די סימפּאַטיע פון דער וועלט און האָט פאַר איהם געשאַפען אַ פּלאַטפאָרם, אויף וועלכער ווייען האָט זיך געשטעלט געגען בערלין. דאָלפוס האָט אָבער אויסגעוועהלט אַן אַנדער וועג. אנשטאַט צו פערוואַנדלען ווייען אין אַ פעסטונג פון דעמאָקראַטיע, פּאַרטייען און פרייהייט, שאַפט דער קאַנצלער אַ נייעם מין פאַשיזם, וועלכער שעהמט זיך אַפילו פאַר זיין אייגענעם נאָמען.

די טראַגישסטע ראָלע שפּילען ביי דעם אַלעם די סאָציאַליסטען. עסטרייך ווערט איבערגעבויט אין אַ ריכטונג, וואָס שטעלט מיט זיך פאַר די גרעסטע סכנה פאַר די אַרבייטער און די איבערבויאונג קומט פאַר איבער די קעפּ פון די סאָציאַל-דעמאָקראַטישע פיהרער. די עסטרייכישע סאָציאַל-דעמאָקראַטיע שטייט פאַר דעם טראַגישען און ענטשיידענדען פּראָבלעם: צי קאָן זי דערלאָזען, אַז די עסטרייכישע סאָציאַל-דעמאָקראַטיע, וועלכע רעפּרעזענטירט פערציג פּראָצענט פון דער בעפעלקערונג, זאָל אַראָפּגעשטויסען ווערען אויפ׳ן לעצטען פּלאַן און זאָל דעגראַדירט ווערען צום מצב פון אַ גרופּע, וועלכע ווערט לחלוטין נישט גענומען אין בעטראַכט ביי די פּאָליטישע קאָמבינאַציעס און מיט וועלכער קיינער האַלט נישט פאַר נויטיג זיך צו רעכענען.

Dr. R.
Zalcwasser
CHIRURG — כירורג
ציגעל-גאַס 19, טעל. 125-17
נעהמט אָן פון 1–2 בייטאָג און פון 4–7 נאַכט.

Dr. med.
L. Berman
צעגעלניאַנאַ 15, טעל. 149-07
ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט- און געשלעכטס-קראַנקהייטען, מענער-שוואַכע-בעהאַנדלונג און סעקסועלע בעראַטונג.
אַלע אַרט אַנאַליזען.
נעמט אָן פון 8—11 און 4—8 אָוו. זונטאָג פון 9—1 בייטאָג.
פאַר אונבעמיטעלטע - הנחה-פרייזען.

„דאָס ליד פון האַרץ“
דאָס איז אַ דראַמע אַזאַ גרויסע ווי דאָס מענשליכע האַרץ!
דאָס איז אַ לעבענס-פּאָעזיע!
דאָס איז דער טריומף פון ליבע!
דאָס איז דאָס פּרעכטיגסטע מייסטערווערק פון איצטיגען סעזאָן!
וועט זיך בעווייזען צום ערשטען מאָל אין לאָדז אויפ׳ן עקראַן פון קינאָ „Capitol“

די בעלי־תשובה אונזערע

פון לעא קעניג

מיר האבען זיך אייגענטליך געייכט דער היטלער רעזשים אין דייטשלאנד זאל אונז יודען בעגליקען מיט א סך בעלי־תשובה, מיט א סך צוריקגעקומענע.

מיר האבען זיך געקענט דערויף ריכטען, ווייל אונזער געשיכטע האט א סך אזעלכע ביישפילען בעווייזען; יודען אנטלויפען פון זייער פאלק ווען ס'איז זיי גוט, און זיי קומען צוריק ווען ס'ווערט זיי שלעכט.

עס איז אן אלטע געשיכטע.

אבער דער היטלער רעזשים האט אויך אין יעם פרט איבערגעשטיגען אלע אונזערע ערווארטונגען: דורך טיר און טויער קומען זיי די בעלי־תשובה אונזערע. אין דייטשלאנד און אפילו אויסער דייטשלאנד...

יודען, בעריהמטע יודען און רייכע יודען, וועלכע האבען ירוט אויס, ביז איצט געמיינט אז זיי האבען שוין איבערגעשניטען אלע בונדען מיט'ן יודישען פאלק, אז זיי האבען פערברענט אלע בריקען צווישען זיך און דער יודישער גאסע, און דעם יודישען גלות, האבען איצט אזוי טראגיש דערזעהן און דערפיהלט אז זיי האבען געמאכט א טעות:

נישט מען האט זיי אסימילירט און נישט די האבען זיך אליין אסימילירט.

און פון ליט ב"ה, ווי אויך אלס אמת'ע בעלי תשובה, פרובען די איצינד צוריק זיך אנקניפען צו דייער פאלק, צוריק פערווארפען די בריקען, די פאפירענע בריקען. קען מען זאגען, וואס זאגלען זיי פעראייניגען מיט זייער פאלק, מיט זייער גאט, א. אז. וו. א. א. ו.

מיר הערען שוין איצינד זעהר פיל פון אונזערע בעלי־תשובה. און מיר ווייסען נאך נאטירליך נישט גענוי און נישט גענוג נישט פון זייער כמות און נישט פון זייער איכות. עס קען זיין, אז דא באלד אין גיכען, וועט יעדער דריטער יוד, וואס מיר וועלען בעגעגענען, זיין א בעל תשובה.

קענען מיר נישט זאגען שוין, אז דאס גאנצע דייטשע יודענטום איז איצינד, אין א געוויסען זין, אויפ'ן וועג צו תשובה...

עס קומען צו אונז צוריק בעריהמטע שרייבער און קינסטלער, בעריהמטע אדוואקאטען און פאליטיקער, טיטולירטע יודען און אזעלכע גרויסע לייט וואס מיר האבען אפילו נישט געוואוסט, אז זיי שטאמען פון יודען, אז זיי קעהרען מיט אונז זיך עפעס אן...

מיט איין ווארט: די שווארצע היטלעריסטישע כמארעס בעווייזען אויף א זילבערנעם אונטערשלאג...

און די נחמה איז, די איינציגע טרויעריגע יודישע נחמה: זיי קומען צוריק... זיי קומען צוריק...

איך מיין אבער אז דאס בעוואוסטזיניגע יודענטום — אט די יודען, וועלכע האבען שטענדיג געלעבט, געבויט, און געהאפט מיט די יודישע מאסען און קיינמאל אפילו נישט געחלומ'ט פון אנטלויפען — דארפען זיך שוין בעצייטענס פרעגען ווי אזוי צו בעגעגענען, ווי אזוי אויפצונעהמען אט די בעלי תשובה אונזערע.

די פראגע קען אויסזעהען אביסעל פריהצייטיג און פאראקסאל אבער איך גלויב, אז די פראגע ווי אזוי אויפצונעהמען און פערדייען אונזערע בעלי תשובה, איז פונקט אזוי וויכטיג ווי די ארגאניזאציע פון דער מאטעריעלער הילף פאר די יודישע פליכטלינגע פון דייטשלאנד...

וואס הייסט, וועט מען פרעגען, וואס קען עס זיין פאר א פראגע, פאר א פראבלעמע, ווי אזוי אויפצונעהמען אונזערע בעלי תשובה? געוויס, דארפען מיר זיי אויפנעהמען נישט נאר בסבר פנים יפות נאר מיט אפענע ארעמס... וואס הייסט עפעס בעלי תשובה... „א אמת'ער צדיק קען דאך אפילו נישט צוקומען צו דער מדרגה פון א בעלי תשובה“. ווער שמועסט אזעלכע גרויסע און בעריהמטע לייט קומען איצט צוריק... לאמדען, פאליטיקער, בעריהמטע קינסטלער און שריפטשטעלער... און זעהען מיר פשוט'ע און נאטירליכע יודען אזוי רייך אין פעהיגקייטען ס'זאל נאך זיין א פראגע ביי אונז ווי אזוי מיר זאלען זיי אויפנעהמען? געוויס דארפען מיר זיי אויפנעהמען מיט דער גרעסטער פרייד...

דאס איז דער ערשטער אימפולס מיט וועלכען יעדער יוד הערט און לייענט וועגען אונזער'ע בעלי תשובה.

אבער עס קען זיין, אז נישט אלעמאל איז דער ערשטער אימפולס דער ריכטיגער, און אז די פראגע וועגען די צוריקגעקומענע איז זעהר א ערנסטע און אויב מיר וועלען זי שוין, בעצייטענס, נישט פרובען פערענטפערן ניכטער און ראציאנאל קען דער מעכטיגער שטראם פון די צוריקגעקומענע אויך א סך שאדען (נישט ווילענדיגען, פערשטעהט זיך,) ברענגען דער איצטיגער פראגרעסיווער ענטוויקלונג פון די יודישע מאסען.

איך וועל זיך איצינד אפשטעלען נאר אויף דעם פסיכאלאגישען מאמענט פון דער פראגע:

יעדער בעלי תשובה איז בטבע א רעאקציאנער: ער קעהרט זיך אום צוריק מיט א נקמה.

צי ער ווערט געטריבען צוריק צו אונז, צי ער קעהרט זיך אום אויפריכטיג, א איבערצייגטער, אבער שוין אין דעם אקט פון צוריקקעהרען זיך איז דא אזויפיל ראמאנטיק... זיי קומען צוריק ווי פון דאס ניי פערליבטע און אויף אלעס און אלעם — דאס גוטע און דאס שלעכטע — וואס זיי געפינען אין דער יודישער גאס, אינ'ם יודישען וועלטעל, קוקען די שוין מיט אזעלכע פערטרערטע, פערבענקטע און פערליבטע אויגען...

די קעהרען זיך אום נישט נאר צו אונז און צו אונזער'ע אלע איצטיגע נאציאנאלע און סאציאלע פראבלעמען נאר אויך צו דער „נעגאטיווער יודישער פערגאנגענהייט“, פון וועלכער מיר האבען געזוכט זיך צו בעפרייען...

די מעגען קלינגען פאטעטיש־ריהרענד אט די אלע „נאציאנאלע על חטאס“ פון אונזער'ע בעלי תשובה, וואס מיר לייענען זיי אין די אינטערוויואס וואס זיי געבען, אבער זיי זענען אויך אזוי לאקריץ נאאיוו. און דער איינדרוק בעקומט זיך אז זיי קעהרען זיך נישט אזוי אום צוריק צו אונז מיט אונזערע ביטער'ע און הארבע פראבלעמען, ווי צום שטיקעל יודישען קוגעל נאך וועלכען זיי האבען אין דער אמת'ן געבענקט אפילו אין זייערע פעטע אסימילירטע צי גע'שמד'טע יאהרען.

זיי קומען ס'רוב צוריק נישט זיך איינצושפאנען אין דער שווערער טאג־טעגליכער ארבייט, נאר גלייך מיט א שטיימעל אין דער טראדיציאנעלער מקוה אריינצוטאנצען.

און נאך א טבע האבען די בעלי תשובה: אונבעוואוסט אפשר דערויף האלטען זיי זיך פאר גאנצע מיוחסים עפעס ווי אזעלכע „נאציאנאלע בשרפים“ און אלס „נעבעך מיוחסים“ האבען זיי א טבע זיך ארויפצושטויסען צום סאמען אויבען־אן, צום סאמען מזרח. (נישט אומזיסט קענען קיין אמת'ע צדיקים צו זיי נישט צוקומען) און אלס געוועזענע „קנאקער'ס“ ביי די אומות העולם (צווישען וועלכע זיי האבען זיך שיער נישט אסימילירט און קענען עס נישט פערגעסען) ווילען זיי נאטירליך אויך ביי אונז ווערען די איינציגע ווארט־זאגערס, זענען טאקע דער רוב פון אונזער'ע צוריקגעקומענע פון איין זייט זעהר רעאקציאנער־ראמאנטיש און פון דער אנדערער זייט ברענגען זיי מיט זיך צו אונז אלע אסימילאטארישע טאקטיקס און מעטאדען פון אמאל; זיי פעהלט אט די ארגאנישקייט פון דער יודישער פאלקס אינטעליגענץ, וועלכע האט אויסגעבוים אלע היינטיגע יודישע נאציאנאל־ראדיקאלע פארטייען, און בעוועגונגען.

איז אבער דעריבער נויטיג מיר זאלען שוין, בעצייטענס אויסטון די ראמאנטישע שפאקולען, ווען מיר רעדען וועגען די צוריקגעקומענע „גרויסע“ און „קליינע“ יודען — וועגען אונזערע בעלי תשובה.

די יודישע פראגע, די אינערליכע איבערניאונג פונ'ם יודישען פאלק, פון די יודישע מאסען, איז א שווער'ע ניכטער'ע ארבייט, יעדער קען און מוז העלפען אין דער ארבייט.

און אפילו פון די ראמאנטישסטע בעלי תשובה אונזער'ע, וועלען מיר זיך נישט לאזען פערפיהרען צו דער געטא!

—=(::)=—

ר' שלמה אבן גבירול

היסטארישע ערצעהלונג

פון אהרן מאנספעלד

קאפיטעל 7

אין רויבערישע הענד

רחל האט נישט געהאט קיין שום שלעכט פארגעפיהל, ווען זי איז, אינ'ם זעלבען אווענד, ווען דער ריטער האט בעוואכט איהרע עלטערען, מיט א געמאסטענעם טריט געגאנגען איבער די בארדאווער גאסען, בעגלייטענדיג איהרע א פריינדין. ווי שטענדיג איז זי געווען פרעהליך, לוסטיג און זארגלאז. פון יעדער איהרער בעוועגונג האט ארויסגעשפראצט יוגענדליכקייט און פרישקייט. ווי אייביג איז זי אויך איצט געווען הומארפול און שארפזיניג. ביידע פריינדינס זענען געגאנגען, האלטענדיג זיך איינע די אנדערע אונטער'ן ארעם, די האבען זיך נישט געאיילט, ווייל די האבען זיך נישט געהאט וואס צו יאגען. דער אווענד איז געווען א שעהנער און אנגענעהמער. די גאסען זענען פערפלייצט פון שפאצירענדע, וואס האבען זיך אנגעזעטיגט מיט דער קלארער און ריינער לופט. האבען אויך די מיט קליינע שריט געשלייכט פאראויס, זייענדיג פערנומען מיט א לייכטען, אבער אויך אינטערעסאנטען געשפרעך. אויף זייער'ע געזיכטער האט זיך פון צייט צו צייט צוגאסען א סימפאטישער שמייכעל, וואס האט די חן צוגעגעבען.

נישט רחל, נישט איהר פריינדין האבען געוואוסט אז צוויי פאר אויגען פארשען זיי, נאכפאלגענדיג יעדען זייער'ען שריט און בעוועגונג, געהענדיג פאר זיך און זייענדיג פערנומען אין א פריינדליכען שמועס, האבען זיי נישט געזעהען. ווי נישט ווייט פון זיי, אינגאנצען עטליכע מעטער אפגערוקט, געהען צוויי מענער, וועמענס בליקען זענען געווענדעט צו זייער זייט. לויט'ן אויסזעהען און האלטונג האבען זיי קיין שום חשד נישט ארויסגערופען. האבען צווישען זיך געפיהרט א לעבהאפט געשפרעך, בעמיהענדיג זיך נישט צו ערוועקען ביי קיינעם שום פערדאכט. אויב אפילו די צוויי מיידלעך וואלטען געזעהען די מענער בעמערקט, וואלטען זיי אויך נישט געוואוסט, אז עס דראהט פון זייער זייט א געוויסע סכנה, זיי וואלטען פאר זיך געווען דערזעהען צוויי פעסט געהויטע ריטער, אבער אזעלכע וואס אונטערשיידען זיך מיט גאר נישט פון די, וועלכע די זענען געוואוינט צו זעהן אין שפאניען. אויך די דאזיגע ריטער האבען געהאט אנ'ענערגישען און דרייסטען אויסזעהען, וואס איז אויך נישט אנדערש געווען פון זייערע פאך־חברים. אלס איז דאס זעלבע וואס כאראקטעריזירט אזעלכע מענער.

די ריטער האבען אבער מיט א געמאכטער און אנגעשטעלטער פעראינטערעסירונג צווישען זיך גערעדט. אין זין האבען זיי געהאט רחל'ן מיט איהר פריינדין. נישט ווייט פון די באכגענאנגען כדי זיי נישט אויף קיין איין מינוט צו פערלירען פון די אויגען. זיי האבען זיך גוט געהיטען, אז דאס שליחות, וואס איז זיי איבערגעגעבען געווארען פון זייער חבר און פיהרער, זאל אויסגעפיהרט ווערען לויט יענעמס פערלאנג. זיי האבען זיך דאס דאזיגע אונטערנעמען, מחמת זיי זעהען אז קיין שום מניעה זאל אין אויספיהרען די דאזיגע זאך נישט זיין א שטערונג, ווייל נישט אין דער בעלוינונג, וואס זיי וועלען בעקומען דערפאר, איז זיי געלעגען. דאס האט זיי אין דער רגע נישט אינטערעסירט.

— ווייל וואס פאר א ווערט האט דען ביי א ריטער געלד?

פיל מעהר ווי דאס איז ביי זיי כבוד און רוהם, מיט וועלכען זיי וועלען בעקרוינט ווערען, אויספיהרענדיג זארגפעלטיג דאס, וואס ס'איז זיי איבערגעגעבען געווארען, און דערצו איז עס גוט'ע אנ'ענין פון זייער פיהרער, פון וועלכען עס ווארט זיי זעהר פיל. דאס אלעס האט די דאזיגע צוויי ריטער געהייצט און מיטגעווירקט, אז זיי זאלען געבען זייער צושטימונג אויסצופיהרען דעם פערלאנג פון פיהרער.

בכלל האבען זיי גאר נישט אזא שווער'ע אויפגאבע, וואס איז דען פאר א ריטער שווער? אלס איז פאר איהם מעגליך. מען דארף נאר דערצו פערמאגען אביסעל ריטערישע ענערגיע, און די זאך איז ערלעדיגט. עס איז ביי זיי נישט קיין גאר גרויס ווערען כאפען א מענשען און איבערגעבען איהם צו דעם, וואס פערלאנגט עס. און א פשיטא שוין איצט, ווען עס געהט וועגען א יונג מעדעל, וואס זיי דארפען צושטעלען זייער פיהרער, איז עס פאר זיי שווער?

מיט שווער'ע טריט געהען זיי, די שפאר'ען ביי זייער'ע הויכע שטיוועל לאזען פון זיך א קלאנג הער'ען, און זייער'ע הערצער קלאפען גאנץ נארמאל, נישט צו בעמערקען אויף זייער'ע מוטשמדיגע פנימ'ער קיין סימן פון שרעק, זענען זיכער אין זיך, אז ס'וועט זיי געלונגען.

אין א זייטיגע גאס, וואס פיהרט שוין גלייך צו דער וואוינונג פון אסתר'ן, רחל'ס פריינדין, האבען זיך ביידע מיידלעך פערקערעוועט, דא האט אסתר געדאנקט פאר די בעגלייטונג, אבער'ענדיג ווען זיי זאלען זיך ווידער צוזאמענטרעפען, ביידע האבען זיך ביידע מיידלעך פערקעסעוועט, דא האט געשיידט, יעדער אין זיין ריכטונג.

געהענדיג אליין, האט רחל אנגעהויבען שטעלען גרעסער'ע טריט, זי האט זיך דערמאהנט, אז ס'איז שוין א לענגער'ע צייט זינט זי איז ארויס פון שטוב, און זי האט וואס שנעלער געוואלט זיין אינדערהיים. בכלל האט זי אליין נישט געפלעגט זיין אין גאס, כמעט שטענדיג איז זי געווען אין בעגלייטונג פון איהר גוווערנאנטין אדער פאטער צי מוטער. נאך זעלטענער האט עס פאסירט אין די אווענד־שעהן, נישט דערפאר ווייל מען האט זיך פאר עמיצען געשראקען, אדער דערפאר ווייל זיי האבען געקלער'ט עס זאל איהר קיין בייז נישט געשעהען. ניין! נישט דאס ערשטע און נישט דאס צווייטע. עס איז געווען דערפאר, וואס פון אייביג אן האבען זיי זיך אזוי געפיהרט, נישט ארויסצולאזען זייער טאכטער אהן בעגלייטונג.

אבער די דאזיגע מינוטען האבען די ריטער געהאלטען פאר די פאסיגסטע פון פערצענדיגען זייער ארבייט. נישט רעדענדיג מעהר צווישען זיך, האבען ביידע גלייך געצילט צו איהר, נישט אויסרעדענדיג צווישען זיך אפילו איין ווארט, אזוי ווי עס וואלט ביידע אהדורך דערזעלבער געדאנק, אז איצט איז געקומען די ריכטיגע צייט און מען טאר לענגער נישט ווארטען — האבען זיי זיך באלד געפינען נעבען רחל'ן.

אין ערשטען מאמענט האט רחל נישט פערשטאנען, אז די צוויי ריטער מיינען זי, זי האט געדערכענט, אז על פי טעות זענען זיי צו צו איהר, ווייל אנדער'ש קען עס דאך נישט זיין, וואס קענען זיי דען פון איהר פערלאנגען?

זי האט זיך אבער באלד איבערצייגט, אז זיי האבען טאקע זיך נישט טועה געווען, זענען צו צו איהר, העפליך זיך פערבויגט, זאגענדיג:

— דו ערלויבסט אונז, פריילין, דיך אהיים בעגלייטען? — האבען זיי מיט אנ'אויסרייך אנגעהויבען.

רחל האט אויפגעהויבען איהר'ע גרויסע אויגען, און מיט א בליק פול פערוואונדערונג, געענטפערט:

— ווייס איך דען נישט דעם וועג אליין, אז איך בויטיג זיך אין אייער'ע אנווייזונגען?

— דאס נישט — האט זיך איינער פון זיי אנגערופען מיט א באטאווער שטים, וואס ער האט זיך בעמיהט זי זאל ארויסקומען אביסעל דיבערער — די ביסט א געפיהרענע אין דער דאזיגער שטאט און ס'איז דיר בעקאנט אלע וועגען, אבער אונז וועט זיין זעהר אנגענעהם, ווען די וועסט אונז ערלויבען זיין כאטש א קורצע צייט אין דיין געזעלשאפט...

רחל האט זיך געווארפען מיט דער מיינונג, נישט וויסענדיג ווי אזוי צו האנדלען. ערשט דאס ערשטע מאל קומט איהר אזעלכעס איבערצולעבען. זי האט נישט געוואוסט, אויף וואס פאר אנ'אופן זיך פון זיי צו בעפרייען, עפעס איז איהר ארויך א געדאנק, וואס האט זי אין א שרעק אריינגעפיהרט, זי האט שוין געפיהלט, אז די דאזיגע לייט האבען דערביי א בעהאלטענע כוונה, וואס שנעלער האט זי זיך געוואלט פון זיי שייד'ען.

— שטער'ט מיר נישט — האט זי שוין אביסעל שטרענגער געענט'ט — לאזט מיך געהען מיין וועג, עס פאסט נישט פאר מענשען פון אייער שטאנד צו בעאונרוהיגען א מיידעל אין דער גאס! — און זי האט געפרובט געהען.

דער העכער'ער פון זיי האט זי אבער איינגעהאלטען. מיט זיינע שטארקע מוסקולירטע הענד האט ער זי אנגענומען, נישט לאזענדיג ווייטער געהן.

— אויב די צווינגסט אונז, וועלען מיר דעם אמת דיר זאגען, — האט ער הויך גערעט — מיר ווילען נישט, אז מיר זאלען מיטגעהען מיט דיר, נאר פערקעהרט: דו זאלסט מיטגעהען מיט אונז!

רחל האט זיך דערשראקען, א גרויל איז איהר דורך דעם גאנצען קערפער.

— וואוהין? — האט זי געזיפצט.

— מיט אונז! דארט וואו מיר וועלען געהן, וועסטו מיטגעהען!

— צו וואס?

— צו וואס? — שפעטער וועסטו שוין וויסען צו וואס! דערווייל רעדט נישט מעהר, נאר געה מיט אונז!

דער צווייטער ריטער, וועלכער האט איהר די גאנצע צייט געקוקט אין פנים — האט איהם עפעס ווי א רחמנות געפיהל בעהערשט, און ער האט ז[...] געוואלט בערוהיגען.

— די ברויכסט זיך נישט שרעקען, מעגסט זיי[...] רוהיג און זיכער, אז ס'וועט דיר קיין שום שלעכט[...] נישט געשעהען.

רחל האט געגלויבט אין זיין אויפריכטיגקייט[...]

— און צו וואס פערלאנגט איהר, אז איך זא[...] מיט אייך געהען? — האט זי מיט געבעט געווא[...]

— עס איז דאך שוין שפעט, און מיינע עלטער[...] וועלען נאכקלער'ן, פארוואס איך פערזוים היי[...] צו קומען, און ווען זיי וועלען זעהען, אז ס'(געה[...] דורך נאך אביסעל צייט און איך בין אלץ נא[...] נישטא, וועט דאך צו זייער צער גאר קיין גרענ[...] נישט זיין, לאזט מיך דעריבער, מיינע טייער[...] פארטזעצען מיין וועג.

— דאס זעהסטו, גנעדיגע, קענען מיר ניש[...] און טארען נישט! אונזער אויפטראג מוזען מי[...] פינקטליך אויספיהרען.

רחל האט זיך ארומגעקוקט, א פינסטערני[...] האט זי ארומגערינגעלט, און אויסער די צוויי מ[...]נער, וואס זענען נעבען איהר געשטאנען, האט [...] קיינעם נישט געזעהען. זי האט געוואוסט, אז יע[...] ווערער ווידערשטאנד איז נישט צוועקמעסיג, א[...] זי איז, נישט ווילענדיג מיטגעגאנגען.

זיי האבען אנגענומען א פונקט פערקעהרט[...] ריכטונג, וואו רחל האט געוואלט פריהער געהע[...] מיט שנעלע טריט האבען זיי געשפרייזט איבע[...] זייטיגע געסלעך. די צוויי ריטער האבען זיך געפינ[...] ביי רחלס זייטען, איינקוקענדיג זיך אין אי[...] קלארען, שעהנעם געזיכט, און איהר עלאסטיש[...] פיגור.

ביידע איז דורכגעלאפען איין געדאנק: ביי[...] אפצוגעבען רחל'ן אין דער האנד פון זייער ח[...] און פיהרער. וועלכער וויל מיט איהר חתונה ה[...]בען. ניין! ער איז נישט ווערט צו בעזיצען א[...] אוצר, זי וועלען ביי איהר בלייבען.

און זיי האבען צווישען זיך נישט גערעד[...] ווי זיי וואלטען זיך געוועזען פערשטאנען, הא[...] אויסגעמיטען דאס ארט, וואו ער האט געווארט א[...] זייער ערשיינען מיט'ן מיידעל, זענען אריין [...] אנ'אנדער'ער גאס, דארט וואו ס'האט געוואו[...] איינער פון זיי.

רחל איז געגאנגען, נישט רעדענדיג א ווא[...] אויף איהר פנים איז געווען אויסגעגאסען א בלי[...]קייט, וואס האט איהר נאך מעהר חן צוגעגעב[...] אין א פערטראכטקייט איז זי פערזונקען געוו[...] זי האט נישט געוואוסט, וואו זיי האבען אין זין [...] האט זי פריהער צו פיהרען, פונקט אזוי ווי [...] האט נישט געוואוסט וועגען דער שנוי וואס ס'[...] ענטשטאנען, איבעריגענס, אפילו ווען עס וו[...] איהר וועגען דעם אלעם בעקאנט געווען, וו[...] איהר דאס אויך קיין גרויסער אונטערשיד נישט [...] ווען, ווייל זי וואלט נישט געוואוסט, וואו ס[...] פאר איהר בעסער.

(פארטזעצונג — פרייטאג)

אלטע און נייע געטא

פון ש. ניגער

מען הערט אפט זאגען, אז דייטשע יודען ווערדען צוריק אריינגעשלעפט אין געטא אריין, און פון אויבען־אויף קאן זיך דוכטען, אז מען קערט זיך אום צוריק טאקע צו די צייטען פון דער „יודען־גאסע“.

אינעווייניג אין געטא, אויך אין די שטעט פון „תהום“, זענען יודען, אין די ראהמען פון געזעצען, געווען פריי צו טאן, וואס זיי האבען געוואלט, און אין משך פון דער צייט האט זיך געשאפען עפעס אזוינס, וואס שונאים האבען עס אנגערופען „א מלוכה אין א מלוכה“. אין דייטשלאנד האבען די יודען קיין אין ווינקעל נישט, אפילו נישט קיין געטא, וואו זיי זאלען זיך קאנען פריי באוועגען. מען לאזט זיי זיין אומעטום, אבער לעבען, ווער רעדט נאך פון מאכען א לעבען — לאזט מען זיי ערגעץ נישט.

דאס איז, ווי געזאגט, ערגער פון א געטא. די געטא האט יודען געגעבען געוויסע רעכט און א געוויסען פלאץ. אין דייטשלאנד איז נישטא קיין איין ווינקעל, וואו מען זאל יודען לאזען בענוצען פריי וועלכע עס איז רעכט. אבער אזוי ווי ארויסטרייבען טרייבט מען זיי אויך נישט ארויס, — פערקעהרט, א סך פון זיי לאזט מען נישט ארויס פאהרען, מען צווינגט זיי צו בלייבען אויפ'ן ארט, וועלען זיי קיין אנדער ברירה נישט האבען — זיי וועלען זיך מוזען פערקלייבען אין א געטא, אויב נישט אין א פיזישען, איז אין אן עקאנאמישען, סאציאלען און קולטורעלען געטא. זיי וועלען מוזען אננעמען די אלטע יודישע עצה: „לכו והתפרנסו זה מזה“ — לעבט איינע פון די אנדערע.

און אז זיי וועלען עקאנאמיש און געזעלשאפטליך זיך דערנעהנטערען איינע צו די אנדערע וועט עס פיהרען אויך, צו א גייסטיגער דערנעהנטערונג.

דער צלם אין טעמפעל פון יודענטום, דער צלם פון אסימילאציע, וועט פערביטען ווערען מיט א מגן־דוד אין דעם טעמפעל פון דער דייטשער קולטור. וועט עס זיין די אומגערימסטע איראניע פון דער געשיכטע. ווארים די יודישע קינסטלער, די יודישע ליטעראטען, די יודען־דערציהער זענען אין דייטשלאנד, ווי אומעטום, געווען די ערשטע צו פערלאזען די אייגענע מתנה, די ערשטע צוצופאסען זיך צו דער פרעמדער שפראך און קולטור, די ערשטע צו פרעדיגען און צו פראקטיצירען אסימילאציע. איצט מוזען זיי זיין די ערשטע ווידער אויפצושטעלען די אלטע געטא — אויף נייע יסודות...

דאס וואס אינטערעסירט אונז איבערהויפט אין דעם דאזיגען פאל — איז די נייקייט, די אנדערשדיגקייט פון געטא, וואס ווערט איצט ווידער געבויט אין דייטשלאנד און וואס מען גרייט זיך צו שאפען אזא אויך אין עסטרייך.

א טייל פון דער דאזיגער אנדערשדיגקייט איז שוין פריהער אנגעוויזען געווארען. יודען ווערען איזאלירט נישט אזוי פיזיש, ווי עקאנאמיש. דערפאר אבער איז די עקאנאמישע איזאלאציע שטרענגער, אויסגעהאלטענער און גרויזאמער, ווי פערצייטען. פערצייטען האט מען יודען כאטש געלאזט זיין פראצענטניקעס, געלאזט האנדלען, געלאזט אויך זיין האנטווערקער. אין היטלער'ס דייטשלאנד ווערען יודען ארויסגעשטופט פון אלע בעשעפטיגונגען. דער יודישער סוחר, דער יודישער באנקיר ווערט פונקט אזוי פערפאלגט, ווי דער יודישער אדוואקאט און דער יודישער האנדעלס־אנגעשטעלטער...

היטלער דארף אייגענטליך נישט אריינזעצען יודען אין געטא. ער האט געשאפען אזא לאגע, אז זיי טראגען די געטא מיט זיך, וואו זיי ווייזען זיך, וואקסט אויס ווענט, שליסען זיך טיר און טויער.

אבער דאס איז נישט דער וויכטיגסטער אונטערשייד צווישען דער אלטער און דער נייער געטא. דער וויכטיגסטער אונטערשייד בעשטעהט אין דעם, וואס אמאליגע יודען האבען פרייוויליג אפגעשלאסען זיך פון דער ארומיגער פיינטליכער וועלט. זיי האבען נישט געווארט ביז מען וועט זיי אפזונדערען מיט געוואלט און פערשפארען אין געטא. זיי האבען בעזעצט זיך אין בעזונדערע געגענטען און ארגאניזירט „א מלוכה אין א מלוכה“, איידער נאך עס זענען ארויסגעגעבען געווארען געזעצען, וועלכע האבען דעם יודישען פערטעל געמאכט פאר א מודנאך. זיי האבען די געטא פארמירט, נישט די געטא — זיי. זיי האבען זיך געפיהלט בעקוועמער צווישען אייגענע, נישט נאר זיכערער, זיי זענען, ווי שיילאק, גרייט געווען צו האנדלען און וואנדלען מיט די גוים, אבער נישט צו זיצען ביי איין טיש, נישט צו דאווענען און נישט צו לערנען מיט זיי אינאיינעם. זיי זענען גייסטיג געווען אפגעזונדערט פון דער וועלט, און די מאטעריעלע אפגעזונדערטקייט געווען אפשר גאר א ברכה, נישט קיין קללה.

איצט האט זיך אנגעהויבען א פראצעס פון עקאנאמישער און געזעלשאפטליכער איזאלאציע נאך הונדערט יאהר קולטורעלער אסימילאציע. מען שליסט־אויס פון דייטשען לעבען און מען טרייבט צוריק צום יודישען לעבען מענשען, וועלכע האלטען זיך פאר דייטשען און וועלכע זענען אמת מעהר דייטשען ווי יודען. מען זונדערט אפ מענשען, וועלכע ווילען זיך נישט אפזונדערען, מען שטופט זיי אריין אין א וועלט, פון וועלכער זיי ווייסען נישט און ווילען נישט וויסען. מען פיינגעלט זיי ארום מיט ווענט, וועלכע זיי ווילען נישט און דארפען נישט. מען סאנקציאנירט נישט, ווי אמאל, די געטא וואס יודען אליין האבען געשאפען, נאך א געטא, פון וועלכער יודען זענען אנטלאפען. פון וועלכער זיי האבען געווייכט און וועלכע האט פאר זיי באמת מעהר קיין שום זין נישט, מחמת זי זאגט זיי נישט צו נישט קיין זיכערקייט און נישט קיין היימישקייט, ס'איז אן ארויפגעצוואונגענע און א ריין־מעכאנישע געטא, א געטא־גולם, א גוף אהן א נשמה...

וואס פאר א זין האט עס טאקע באמת צו שפילען דייטשע אפערעס אין יודישען טעאטער און גאר פאר יודען אליין? און אויב מען וועט שאפען — און מען וועט געצוואונגען זיין צו שאפען — דייטשע שולען פאר יודישע קינדער, וועט עס אויך נישט האבען קיין שום טעם און קיין ריח.

א טעם און א זין האט געהאט די אויסבויאונג פון א יודישער גאס פאר א יודישען לעבען, פאר א יודישער קולטור. אבער א יודישע געטא פאר דייטשער קולטור — וואס פאר א פנים וועט זי האבען?

אבער יעדע זאך מוז האבען א פנים, וויל זי האבען א פנים, וועלען די דייטשע יודען מוזען אונטערלייגען א שם־המפורש אונטער'ן צונג פון דעם געטא־גולם, וואס דאס „אויפגעוואכטע דייטשלאנד“ האט געשאפען. זיי וועלען פאר'ן גוף פון דער געטא מוזען שאפען א נשמה. זיי וועלען, מיט אנדערע ווערטער, מוזען געפינען א זין פאר זייער אפגעזונדערטען לעבען. די דרויסענדיגע אפגעזונדערטקייט וועט מוזען בערעכטיגט ווערען דורך אינעווייניגסטער אייגענארטיגקייט. אויב די אקטיארען אין טעאטער וועלען זיין יודען און די צוקוקער אין זאל יודען, בלויז יודען, וועט דאס שפילען אויך מוזען ווערען, וואס ווייטער, אלץ מעהר יודיש. אויב די לעהרער אין די שולען וועלען זיין יודען און די קינדער — יודישע קינדער, וועט אויך די פראגראם און דער גייסט פון די שולען מוזען ווערען בעסלעכווייז יודיש.

אנדערש קאן עס נישט זיין.

אויב מען ליידט אינאיינעם מיט אלע אנדערע יודען, מוז מען בעסלעכווייז אנהויבען אויך צו פרעהען זיך און צו האפען און צו קעמפען מיט זיי אונטער איין פאהן. אויב מען לעבט אינאיינעם מיט יודען, מוז מען אויך אנהויבען שאפען מיט זיי אינאיינעם, מוז מען אנהויבען אויך געניסען מיט די אינאיינעם, וואס עס איז געשאפען געווארען פון פריהערדיגע דורות.

וואס עס איז געשעהען אמאל, וועט געשעהען אויך איצט, אבער אויף א פערקעהרטען אופן: אמאל האט דאס אייגענארטיגע יודישע לעבען, די אייגענארטיגע יודישע קולטור געפיהרט צו אפגעזונדערטקייט, איצט וועט די אפגעזונדערטקייט פיהרען צו אן אייגענארטיגען יודישען לעבען און יודישען שאפען.

אין וואס וועט אט די אייגענארטיגקייט בעשטעהען?

אויף דער דאזיגער פראגע איז נאך נישט מעגליך צו געבען אן ענטפער, אבער שטעלען זי דארף מען שוין איצט, ווארים מען מוז זיך גרייטען צו דעם ענטפער, ער וועט נישט קומען פון זיך אליין.

א שיינע ריינע „כעפורא“!...

א פרעהליכע ערב יום־כיפור מעשה מיט א טרויעריגען סוף

פון י. אבערזשאנעק

מיעטשיסלאוו פלוימעניוויץ — אזוי הייסט דער העלד פון דער ערב יום־כפור־מעשה.

פון דעם נאמען „מיעטשיסלאוו“, דארפט איהר פערשטעהן, אז דאס איז א פאר מלחמה'דיגער מלמד, אדער גאר א שמש פון א בית־מדרש, און געהייסען האט ער מרדכי — מרדכי דער שמש!..

נו, ווי אזוי איז פון מרדכי דעם שמש געווארען א מיעטשיסלאוו? איז דער תירוץ: — דאס מלחמה'לע האט בעוויזען נסים: מיליאנערען זענען געווארען קבצנים און קבצנים זענען געווארען מיליאנערען, פאר מלחמה'דיגע פאבריקאנטען האבען „פאבריצירט“ פאווידלע, מלמדים זענען געפאהרען אין קאטשען און שמשים האבען געבויט פאבריקען מיט פייפער'ס...

אויך אונזער מרדכי דער שמש, איז נישט געבליבען אונטערשטעליג: אזוי ווי פאניע האט זיך געשלאגען מיט'ן פרייס, האט ער ליקווידירט זיינע בידע „געשעפטען“: דאס מלמדות מיט דעם שמש־פאסטען, און זיך א ווארף געטאן צו מלחמה־געשעפטען: צו ערשט האט ער זיך געעפענט א „וויקלעריי“ — ער האט געוויקעלט אויפ'ן בויך.

וואס האט ער געוויקעלט?

וואס ס'האט זיך געלאזט: וואלענע סחורה, שקארפעטקעס, הויזען, האלקעס, שיטערע זייף, שמאלץ, פעטער, סאכארינקעס און אנדערע עקספארט־ארטיקלען, וואס מעהר דער פרייס מיט פאניען האבען זיך „איינגעוויקעלט“, האט זיך מרדכי דער שמש „אויסגעוויקעלט“. פאניע האט פערשפילט, און מרדכי דער שמש האט געוואונען...

אז אונזער ר' מרדכי האט דערזעהען, אז ס'איז איהם פלוצלונג אויסגעוואקסען א פאבריק מיט אן אייגען הויז, מיט לאקאטארען, מיט אנגעשטעלטע, מיט אן אייגענעם סטרוזש, וואס ציהט פאר איהם ס'היטעל, און אז ס'איז איהם מיט איינמאל „פרעהליך“ געווארען אין דער קעשענע, איז ער געקומען צום בעשלוס אז צו אזא ראסקאש צו אזא מעבעל פאסט זיך צו גאר אן אנדער'ע יודענע — נישט זיין צעקראכענע גוטאלין־שאכטעל!..

האט אונזער מרדכי נישט גערוהט ביז ער האט זיין יודענע משלח געווען, און זיך איינגעהאנדעלט א „צאצקעלע“, א ליאלקעלע, א געשמירטס און געפארבטס — צוגעפאסט צום נייעם מעבעל...

האט אונזער מרדכי נישט גערוהט ביז ער

פארמען“, ווי ס'פאסט פאר אן „אינטעליגענטיש“ הויז. די קינדער פערדרעהט די נעמען. פון ביילע איז געווארען — באלעסלאווא, און גיטעל — גוכסאווא. פון העניע — העניעקא, פון חיים־אשר — אסקאר. א יודיש ווארט איז געווארען טריף — צוגעפאסט צום נייעם מעבעל...

און וואס הערט זיך עפעס מיט אונזער ר' מרדכי דער שמש? מרדכי איז שוין לאנג געשטארבען — מיעטשיסלאוו איז זיין כשר'ער נאמען...

נו, זאלט איהר עס זעהען א מיעטשיסלאוו — אסור צי איהר וועט איהם דערקענען; אויף דעם ארט פון דער קאלטענוואסער־בארד, הענגט איצט א גלאנציגע, אפגעגאליעטע טראמבע — קיין זכר פון קיין בארד נישטא. א מויל מיט גילדענע ציין און מיט א קוואדראטאווע ליסינע, וואס שיינט ווי די לבנה האלב חודש. אין דער היים געהט ער ארום אין א פיושאמע רייכערט ציגארען און רעדט... „פויליש“ ווי א געבוירענער כינעזער, געהט אויף מאסקענבעלער, טאנצט אויף „פייפען“, שפילט „ברידזש“, „באוועט“ זיך אין דאמען־געזעלשאפט און באדט זיך אין „טאוואזשיסקע קאמפיעלעס“, און זיצט אין גראנד־קאפע און זופט מאזאגראן דורך א שטרוי — א גאנצער פראנט איז אונזער פאן מיעטשיסלאוו פלוימעניוויץ!

און וואס איז עפעס מיט'ן ביסעל יודישקייט? פון יודישקייט איז אויך קיין זכר נישט געבליבען — מיעטשיסלאוו איז א פריי דענקער. דעם טלית האט ער איינגעפעקעלט מיטצונעמען אויף „יענער וועלט“. די תפילין האט ער אויפגעלעגט אויף א „פאמיאנטקע“ פון די קבצנישע צייטען. דער גרעסטער יום טוב איז ביי איהם... סילוועסטער. פון די יודישע יום־טובים האלט ער נישט, און קוגעל עסט ער דונקא — זונטאג — אזא „אינטעליגענט“ איז אונזער פאן מיעטשיסלאוו פלוימעניוויץ.

פון אלע יודישע יום־טובים האט ער זיך אפגעזאגט, א חוץ פון פורים און פון כפרות־שלאגען. פורים געהט ער הערען לייענען די מגילה און שלאגט המנ'ען און ערב יום־כפור טוט ער כפרות שלאגען, נעמט א שעהנעם האהן, בינדט איהם די פיס, זאגט אפ דעם „בני אדם“ מיט גרויס כונה, ווינשט זיך צו: „דיר צום טויט און מיר צום לעבען“, און אז דער האהן איז אפגעקאכט, פרעסט ער איהם אויף מיט די ביינער...

וועגען וואס דערצעהלען מיר אייך די גאנצע מעשה פון אונזער מיעטשיסלאוו פלוימעניוויץ? ווע־מען ארט עס, צי מיעטשיסלאוו טוט יא כפרות־שלאגען צי נישט? דאס וועט איהר באלד הערען.

געווען איז עס פאר יום כפור, קומט מיעטשיסלאוו פלוימעניוויץ אהיים, און דערצעהלט זיין פרוי און טעכטער:

— „יוטרא אונאס בענדזשע קאפורא“.

דערהערט „קאפורא“, איז געווארען לעבעדיג און לוסטיג. די טעכטער האבען געלאזט שטעהן ס'מיטאג, די פרוי איז צום טעלעפאן און גענומען קלינגען צו די קאלעזשאנקעס:

— „סטעפא פשידזש דא מניע, יוטרא אומניע בענדזשע קאפורא“.

— „באלבינא, מאם גאשטשא, קאפורא בענדזשע אומניע“.

אזוי איז זי געשטאנען ביים טעלעפאן און צו וויסען געטון אלע „פשיאטשולקעס“ און זיי „זאפראשעט“.

די טעכטערלעך האט ער שוין דעם גאנצען טאג נישט אנגעזעהען אויף די אויגען: איינע איז געווען ביים פריזיר, די צווייטע — ביי דער מאניקורשיסטקע. די דריטע — ביי דער שניידערין. מיין „ליאלקעלע“ האט זיך געפוצט און געשמירט און געפארבט, און געהאלטען אין איין באקען, קאכען און סמאזשען און שוצען. אפילו די שיקסע האט זיך שטארק מכין געווען מקביל־פנים צו זיין דעם „פשיסטאיבעם“ גאסט — קאפורא!..

דער פאן מיעטשיסלאוו האט נישט געוואוסט, וואס דא איז געשעהען; וואס איז דא סארע געשעהעניש, וואס? צו כפרות שלאגען טון זיי זיך אזוי שטארק מכין זיין? צי כפרה־שלאגען „זאפראשעט“ מען קאלעזשאנקעס? און וואס עפעס דאס פוצען און סטראיען זיך, און דאס באקען און קאכען, און וואס לויפען זיי עפעס אזוי ארום ווי די משוגעים, וואס — אלץ צוליב די כפרות?!..

— מילא, האט זיך דער פאן מיעטשיסלאוו געטראכט — מסתמא איז ביי „אינטעליגענטען“ אזא מנהג, אז כפרות איז א גרויסער יום טוב, האט ער קיין ווארט נישט געזאגט און צוגעקוקט דאס גרייטען.

צומארגענס, ערב יום־כפור אין דער פריה, דער עולם איז נאך געשמאק געשלאפען, געהט ער אריין אין שלאף־צימער און גיט א געשריי.

— „רושעטשי, קאפורא!“.

נו, האט זיך עס געמאכט א „טרעוואגע“ אלע זענען זיי ארויסגעשפרינגען פון די בעטען. איינע האט געשריגען: די לאמפען, די צווייטע האט געשריגען: ס'ברענט דיינע קליידעל. די דריטע האט געשריגען: זאקען. די פודערניטשקעס און די פארבשטענגעלעך זענען געגאנגען פון האנד צו האנד, די ארבייט איז געגאנגען אויף דער גאנצער פארע, און נאך א שעה'דיגער „אינטענסיווער ארבייט“ איז דער גאנצער „קאמפלעט“ אריינגעקומען אויסגעפוצט אין עסיג און אין האניג.

— „נא גדזשע יעסט יאן קאפורא?“ — האבען אלע אין איינמאל געפרעגט.

דא האט דער פאן מיעטשיסלאוו [illegible] דערלאנגט איהר הוהן אין דער האנד אריין און א זאג געטון:

„בני אדם יושבי חושך...“

— „צא טא מא זנאטשיטש?“ — האט געפרעגט די אויסגעפוצטע ליאלקע, און צוזאמען מיט איהר די יונגע'ע ליאלקעלעך.

— כפרות! דזשישע סאן כפרות!! — האט דער פאן מיעטשיסלאוו זיי געגעבען צו פערשטעהן.

— „טא יעסט סקאנדאל!“ — האבען אלע אין כאר א געשריי געטון, האבען אראפגעריסען די קליידער, פונאנדערגעווארפען זיך און צוריק אריין אין די בעטען.

דעם הייאהריגען ערב יום־כפור האט דער פאן מיעטשיסלאוו בעשלאסען אליין צו שלאגען כפרות

זיך מוחל-געווען

א מעשה פון ערב יום-כיפור

פון לייב פיינגאלד

רב יהושע'לע דער מרא דאתרה קוטנא הבירה און גליל האט זיך נוהג געווען כל ימיו אויפצונעמען אלע זיינע בעלי-בתים, אהן אויסנאהם, אין סאמע ערב-יום-הכפורים פאר'נאכט, קודם דער פערפאסטען; מכבד געווען דעם עולם מיט משקה, געטרינקען א לחיים און אגב זיך אנגעוואונשען: מען זאל זוכה זיין ארויס זכאי בדין ביים שופט צדק און האבען א גמר חתימה טובה מיט א ישועה שלימה אין אלע הצטרכות'ן. טאמער האט פאסירט, אז וועך פון די בעלי-בתים האבען געפיהרט צווישען זיך מחלוקתן, אדער סתם זיך ארומגעטראגען א גאנץ יאהר מיט שנאה אין הארצען פאר משיג גביל זיין א „מפטיר" — האבען זיי זיך געמוזט ביי דער אויפנאמע איבערבעטען, זיך מוחל זיין במחילה גמורה, און כאטש דער רב האט נישט געטארט טרינקען, האט ער דאך מפני-דרכי-שלום מיטגעטרינקען מיט די צוקריגטע און שונאים און ס'איז געווארען שלום. האט זיך חלילה ווער איינגע'עקשנ'ט און נישט געוואלט מוחל זיין, נישט געלאזט זיך איבערבעטען, איז דער רב געווען אויסער זיך, מרעיש עולמות געווען און זיך געבייזערט:

— עקשנות איז א מיאוסע זאך, האט רחמנות אויף זיך אליין און זייט אייך מוחל, פערגעסט געבענזייטיג אין דעם, וואס איז פאראיבער, „מה דהוה — הוה"!.. ווארום אזוי איז בפירוש: דער אין הימעל איז באין אופן נישט מוחל פאר די בעגאנגענע חטאים און עבירות שבין אדם למקום, כל זמן מען איז זיך נישט מוחל צווישען זיך, די עבירות שבין אדם לחברו... דארום בעט איך אייך, פערלאנג פון אייך, בעט איך אייך איבער און זייט אייך מוחל. אין דעם זכות וועט אייך דער בורא עולם מוחל זיין פאר אייערע חטאים, פשעים ועונות און אייך אנשרייבען א כתיבה וחתימה טובה...

אזוי האט דער רב איינגעחזרט נאך אמאל און נאך אמאל ביז מען האט זיך דערלאנגט די הענד און זיך באמת מוחל געווען. און צו כל נדרי, האט געהערשט שלום ואהבה צווישען אלע בעלי-בתים.

• • •

איז זיך געזעסען דער קוטנער רב ר' יהושע'לע פערטראכט אין זיינע מחשבות'ן מקבל-צו-זיין אויף זיך דעם עול פון גרויסען און הייליגען יום-הדין: יום הכפורים; זיך מכין געווען צו דער לעצטער סעודה, די סעודה המפסקת, וואו די אכילה איז גערעכענט ביים רחום וחנון נישט פאר א אכילה נאר פאר א תענית... געווארט האט נאך דער רב אויף דעם עולם בעלי-בתים, ווי ס'איז געווען זיין התנהגות, זיי אויפצונעמען און זיך אנצואווינשען זיך געגענזייטיג מוחל זיין אום צו געהען צו דער סעודה המפסקת, צו „כל נדרי" אהן שנאה חלילה צום צווייטען, אהן שום מחלוקתן, ריין פון עברות שבין אדום לחברו"... פלוצים האט זיך האסטיג געגעבען א פראל אויף די טיר און עס זענען אריין ווי אריינגעפאלען צוויי בעלי-בתים פון גליל, פון פיאנטקע די קהלה קדושה. האט זיך דער רב אויפגעשטעלט, זיך אבגעטרייסעלט פון זיינע מחשבותן, געווידען א פנים שוחקת און זיי אנטקעגען געגאנגען מקבל זיין בסבר פנים יפות:

— געסט, געסט! א גוטען ערב יום קדוש אייך יודען. זעצט אייך, טרינקט לחיים, טרינקט! און וואס, פרעג איך, זענט איהר אהערגעקומען אזוי שפעט, אז איהר וועט דאך נישט בעווייזען צוריק אהיים צוקומען נאך פיאנטקע צו כל-נדרי?

האבען די ביידע פיאנטקער בעלי-בתים אנגעהויבען איבערצושרייען איינער דעם צווייטען מיט כעס, שנאה און געפיילטע פויסטען, כאטש זיך צו ממיתן באלד אויפ'ן ארט:

— וואס טוט זיך מיט אייך, הייליגער רב, ס'הייסט איך זאל זיצען ביי איין טיש מיט אזא עוכר ישראל, מיט אזא פושעי באלקי ישראל, אסור אויב מען מעג בלויז שטעהן אין זיינע ד' אמות, אז דאס איז א הוילער טרפה'ניאק, א אויסוואורף, אזא געמיינער און נידערטרעכטיגער אויסוואורף, וואס אין דער קארט שטעהט — הייסט איהר רבי, מיך מיט איהם טרינקען לחיים? ניין איך קען נישט און טאר נישט מיט איהם טרינקען משקה! וואס, א חתימה טובה, זאל איך איהם וואונשען, א חתימה רעה קען איך איהם וואונשען!.. און הלוואי די קללה זאל מקוים ווערען, הלוואי!..

איז דער רב ר' יהושע'לע בתחלחל געווארען פון אזא מין לשון, און ער האט זיך צובייזע'ט:

— שקץ, שא זאל זיין, שא, שוויג! ווי וואגסטו צו שעלטען א יוד, די יונגאטש! דרך-ארץ פאר דער בית-דין-שטוב, דרך ארץ! אין סאמע ערב יום-הכפורים פיהרט מען מחלוקתן, שנאה?... בעוואלט, כביכול וועט דאך אויך נישט מוחל זיין פאר אייערע חטאים, וואס טוט זיך דא, וואס? אזא אבשיקעניש רחמנא לצלן...

— אבער זאל זיך דער רב נישט בייזערן אויף אונז. מיר זענען דאך טאקע געקומען פאר אייך האלטען א דין תורה און ווי איהר וועט פסקנען, אזוי וועט זיין. זענט איהר דאך אונזער רב, הערט-זשע אונז אויס און פערשטעהט אז איך טאר נישט מוחל זיין דעם עוכר ישראל, און אז מען וועט מיר שוין לייגען שארבעלעך אויף מיינע אויגען וועל איך איהם דען יא מוחל זיין — אסור! הער נאר כל עיקר אויס און איהר וועט זיכער אליין פסקנען, אז כ'בין נאך מעהר ווי גערעכט.

האט דער רב זיך צושריגען:

— נישטא קיין דיני-תורות, אויב ערב יום הדין, נישטא! שוין זאלט איהר אייך מוחל זיין און אויסווארצלען די שנאה. טרינקט א לחיים און בעט אייך איבער, אפער שומי שמים, וואס איז דא געשעהען, וואס איהר זענט אזוי פערהאסט האט ער אייך חלילה אונטערגעצונדען צו וואס? וואס איז די מחלוקה וואס?

— הערט אויס רבישי קרוין: מיר זענען פון פיאנטקע זענען מיר. האט רחמנא לצלן אין אונזער שטעטעל תמיד געהערשט די מגפה פון שרפות. אז ס'איז הילצערנע געביידעס און א ליאדע פיערל האט פערפלאמט די גאנצע שטאט, אדרבא, דער מאהנט אייך רבי, וויפיל מכתבים האט איהר געשריבען לטובת אונזערע פיאנטקער בשרפים? איז זיך קהל צונויפגעקומען איינמאל און נאך אמאל און געטראכט עצות אום פטור צו ווערען פון דער מגפה, ווי אזוי זיך אויסצוהיטען, אבגעראטעוועט צו ווערען בעת א שרפה. האבען מיר אויסגעטראכט און געשאפען א „פאזשארנע קאמאנדע", וואס זאל לעשען בעת א שרפה און וואסער צום לעשען פעהלט נישט ברוך-השם אין אונזער שטאט... האט קהל מיך אויסגעקליבען פאר קאמענדאנט און דעם עוכר ישראל — פאר וויצע-קאמענדאנט פון דער „פאזשארנער קאמאנדע" און שטעלט אייך פאר, רבי, אז די גאנצע צייט האט אקוראט גארנישט געברענט, האט דער הימעל געהאלפען און היינט פריה האט זיך אנגעצונדען ביילע, די אלמנה'ס געוועלבעל...

דער רב איבערגעריסען און אין שרעק געפרעגט:

— ביילה האט געברענט? וואס איהר זאגט; אווא, א רחמנות נעבעך אויף דער אלמנה, א צדקת פון אנ'אשה, א וואוילען מאן געהאט, עליו-השלום, מילא -- המקום ימלא לה חסרונה!..

— אבער הערט אויס רבי: אז זי איז ברוך השם גארנישט אבגעברענט געווארען. די שרפה האט מען טאקע תיכף ומיד איינגעלאשען. ביי אונז איז נישטא קיין חכמות -- איז ער א „פאזשארנע קאמאנדע", מוז מען קענען איינלעשען און אויך אבראטעווען א שרפה.

— נו, אדרבה, איז דאך א נס מן השמים, וואס זשע דען איז עס אזא מחלוקה?

— אלץ הייסט א מחלוקה, אז אזוי ווי באר ביילה האט אנגעהויבען ברענען, האט ער דער טריפהניאק. מיין וויצע-קאמענדאנט געגעבען א כאפ אין האנד די קישקע און געהאלטען אין איין שפריצען, געשפריצט א שעה צייט ביז די שרפה איז געווארען איינגעלאשען, בין איך געשטאנען די גאנצע צייט, מיך ביי איהם געבעטען רחמים: גזלן, רוצח, דרך ארץ פאר'ן סאמע-אדנעם קאמענדאנט פון דער „פאזשארנער קאמאנדע" און גיב מיר אויך כאטש איין שפריץ צו געבען מיט דער קישקע, אבער וואס מעהר כ'האב איהם געבעטען, אלץ מעהר האט ער מיר נישט געגעבען, און איך דער קאמענדאנט האב טאקע לחלוטין נישט געלאשען און נישט געשפריצט קיין איין רגע. אטא דאס איז די מחלוקה. פרעג איך אייך, רבי, זאגט אליין, פסקנט: צי קען איך און צו מעג איך איהם, דעם מחוצף און טרפהניאק מוחל זיין, עוקר מן השורש דארף מען איהם זיין!... און אטא דאס, הייליגער רבי איז די מחלוקה!

— אזוי, דאס איז די מחלוקה? — האט דער רב פערקנייטשט זיין שטערן — אויב אזוי זאלט איהר זיך שוין מוחל זיין!

דער רב האט פערשטעהט זיך אויסגעפיהרט.

—O:S:O—

יום-כיפור ביי יודען אין תימן

די הכנות צו יום-כיפור. — שטעקלעך מיט אייער-שאלעכץ אין דער שפיץ אנשטאט מצבות. — אין קליינעם תימנער בית-מדרשל פון דער הויפט-שטאט צנעא. — „כל-נדרי" ביי יודען אין תימן. — 24 שעה נאכאנאנד זיצען אפ די מתפללים אויף דער ערד. — אין משך פון יום-כיפור איז שטרענג פערבאטען צו רעדען מיט פרויען. — תימנער יודען שלאפען נישט די גאנצע יום-כיפור-נאכט. — די תקיעה גדולה. — מוצאי יום-כיפור לייגען זיך די עלטערן מיט די קינדער שלאפען איז איין בעט אין זייערע יום-טוב'דיגע קליידער.

פון שרה אסנת הלוי

ס'איז אנ'אלטער מנהג ביי די יודען אין תימן צוויי טעג פאר יום כפור צו בעזוכען דעם בית-עלמין. דער מנהג פון גיין אויף קבר אבות אין די „תשובה-טעג" איז פערשפרייט אין אלע לענדער, וואו יודען לעבען. אין תימן אבער, איז דער דאזיגער מנהג פערבונדען מיט דייער אנ'אינטערעסאנגבער צערעמאניע, וועלכע איז, דוכט זיך, די אשכנזישע יודען אינגאנצען נישט בעקאנט. די יודען פון דער הויפט שטאט צנעא נעמען מיט זיך אויפ'ן „בית החיים" לאנגע שטעקלעך און... שאלעכץ פון אייער.

יעדער איינער וואס קומט מתפלל זיין אויפ'ן קבר פון זיינע קרובים, שטעקט אריין אין קבר א לאנגען שטעקען און אויפ'ן שפיץ פון שטעקען טוט ער אן אנ'איי-שאלעכץ, וועלכע ווערט עקסטרע אזוי דורכגעלעכערט, אז זי זאל זיך קענען לייכט אנטאן אויפ'ן שפיץ פון שטעקען. אויף דער דאזיגער איי-שאלעכץ שרייבט אן דער בעזוכער דעם נאמען, ווען דיין קרוב איז געשטארבען, און דעם טאג, ווען די איי-שאלעכץ איז ארויפגעשטעלט געווארען אויפ'ן שטעקען. די דאזיגע איי-שאלעכצען אויף די שטעקעלעך דארפען מיט זיך פארשטעלען מצבות. אזוי ווי די תימנער יודען זענען ווייער ארים און זיי קענען זיך נישט פערגינען אויפצושטעלען א מצבה אויף א קבר פון זייער'ן א קרוב, זענען זיי זיך נוהג אין יאהר אויס. צוויי טעג פאר יום כפור אוועקצושטעלען אויף די קברים פון זייערע נאהענטע אזעלכע מינים „במקום מצבות".

אנ'אינטערעסאנטען בילד שטעלט מיט זיך פאר דער יודישער בית-עולם אין דער הויפט-שטאט פון תימן, ערב יום כפור — פון דערווייטען והארפען זיך אין די אויגען שורות פון שטעקעלעך מיט ווייסע קעפלעך, — דאס זענען די איי-שאלעכצען, וואס בעווייזען דעם טויטען אומעט אויפ'ן בית-עלמין...

די עיקר הכנות צום גרויסען הייליגען טאג קומען, פערשטעהט זיך, פאר ערב יום-כפור, ווען די תימנער יודען ענדיגען צוועלף א זייגער בייטאג זייערע ארבייט און גרייטען זיך גלייך צו צום פערפאסטען זיך צו דער סעודה המפסקת ווערען צוגעגרייט די בעסטע מאכלים, וועלכע א תימנער זעהט א גאנץ יאהר נישט אין די אויגען. נאך דער סעודה מוען זיך אן גרויס און קליין אין לאנגע ווייסע העמדער און לאזען זיך מיט די מחזורים אונטער'ן ארים אין דעם איינציגען קליינעם בית-מדרשל פון דער שטאט צנעא.

פון די קליינע הילצערנע און ליימענע הייזלעך לאזען זיך ארויס נידריגע שווארצע יודעלעך מיט פרומע פנימער און לאנגע געקרייזעלטע פאות, אויף זייערע פנימער ליגט אויסגעגאסען א טיפער ערנסט, די בעוועגונגען זענען דורכגענומען מיט א הייליגען צימער און פון די גלאנציג שווארצע פינקלענדיגע אויגען קוקט ארויס א טיפער טרויער

די תימנער יודען גייען צו „כל נדרי".

די תימנער שולכל איז זייער א קליינע און די מתפללים זיצען ממש איינער אויפ'ן צווייטען, — אויף די טעפיכער, וואס זענען אויסגעשפרייט אויף דער ערד, זעצען זיך ארויס אין א קרייז די תמימותדיגע יודען, וועלכע זענען געקומען פערברענגען א נאכט און א טאג אין קליינעם פינצטערן בית-מדרשל, יא, נישט נאר ענג און שטיקעדיג, נאר אויך פינצטער איז דער תימנער מנין, אין וועלכען ס'זענען נישטא קיין פענצטער, די אפגעגלויבענישע תימנער האלטען, אז מ'דארף זיין איינגעשפארט אין די ד' אמות פון דעם בית מדרשל און אליין איינזאפען אין זיך די גאנצע קדושה, — האבען זיי דערפאר אויסגעמיטען צו מאכען א פענצטער אין שול, כדי די קדושה זאל חס ושלום נישט ארויספליהען...

ס'פלאמען די קנויטען אין שיסעל בוימעל און בעלויכטען די דארע ברונהויטיגע תימנער יודען וועלכע ווייסען נישט פון קיין חזנים און פון קיין כארן. ביים עמוד שטעלט זיך אוועק אנ'אלטער בכבודיגער יוד, וועלכער הויבט אן מיט אנ'הייזעריגער זקנים צו ציהען מיט א תימנער מעלאדיע די טענער פון „כל נדרי"... אלע מתפללים, יונג און אלט העלפען אונטער דעם חזן, אלע שרייען און זינגען מיט פערשידענע קולות, מאכען כל-המינים העוויות און גלויבען באמונה שלימה, אז זייערע תפילות קומען אן די ערשטע צום כסא הכבוד. זענען זיי דאך די געפלאגטסטע, דערנידעריקסטע און גערודפסטע צווישען אלע יודען...

אלט און יונג שאקלען זיך מיט זייערע דארע גופים און שרייען איינער העכער פאר'ן צווייטען, פונקט מ'וואלט וועלן אויסקאנקורירען איינער דעם אנדערען — האלטען טאקע די תימנער יודען, אז ווען מ'שרייט העכער, קומט אן גיכער די תפילה צום כסא הכבוד אוי „כל המרבע צו שרייען, הרי זה משובח"... פון די אלע קולות רייסען זיך אבער ארויס די הארציגע טענער, וואס דרינגען אריין אין די טיפענישען פון דער יודישער פערוואגעלטער נשמה.

זיצט מען אזוי אפ די גאנצע נאכט אויף דער ערד פערוואָרפען די פיס הינטער זיך, און מ'זאגט תהילים, ס'איז א שטרענגער איסור זיך אויפצוהויבען פון דער ערד און ווער שמועסט נאך גיין אהיים און זיך לייגען שלאפען. קיינער וועט זיך נישט דרייסטען צו בעגיין אזא הארבען חטא... אפילו די קליינע קינדער ליגען אפ דעם גאנצען מעת-לעת אויף דער ערד צופוסנס פון זייערע טאטעס און מאמעס, ווי ס'רוקט זיך נאר אן די נאכט הויבען אן די קינדער צו דרעמלען. די עלטערן אבער שטרענגען זיך אן מיט אלע כוחות צו פערברענגען א גאנצע נאכט און זאגען פערשידענע תפילות, — ס'איז נישט קיין גוטער סימן, אז מ'שלאפט איין אין דער הייליקער נאכט, ווען מ'דארף אויסבעטען א סליחה מחילה פאר אלע זינד.

אינדערפריה זענען די מתפללים פערמאטערט אבן מיד פון א שלאפלאזער נאכט. מען בלייבט אבער זיצען אויף דער ערד און מ'קלייבט צונויף די לעצטע כוחות לעבודת הבורא. דער עיקר רחמנות איז אויף די הונגעריגע פערמאטערטע קינדערלעך, וועלכע קומען אפ א גאנצע נאכט און א גאנצען טאג אין דעם ענגען קליינעם פינצטערן בית-מדרשל, וואו די לופט איז שווער און שטיקענדיג, די מאמעס האבען רחמנות אויף די הונגעריגע קינדערלעך, אבער גלייכצייטיג מוזען זיי אויך ארויסווייזען זייער אכזריות, — קיין מאמע וועט דאך נישט געבען יום כפור עסען איהר קינד, ליגען אפ א גאנצען טאג די קינדער ביי די מאמעס אונטערן פארטוך און ליידען... די תימנער פרויען, ווידער קענען אפילו נישט פרעגען אנ'עצה ביי זייערע מענער, ווייל ס'איז שטרענג פערבאטען די מענער צו רעדען אפילו מיט די אייגענע פרויען אום יום כפור.

אט אזוי זיצט מען אפ 24 שעה נאכאנאנד אין שרעק פאר'ן הייליקען טאג, — ס'ציטערט דאס הארץ און א פחד-געפיהל נעהמט אלעמען ארום נאר אט-אט זעצט זיך שוין די זון און ס'קומט אן די נאכט, אין פינצטע'ען קליינעם בית-מדרשל ווערט נאך פינצטערער און עס דערהערט זיך מיטאמאל דער קול השופר, די תקיעה גדולה, וואס זאגט אן, אז דער תענית האט זיך שוין פערענדיגט. די מתפללים הויבען זיך קוים אויף פון זייערע ערטער און מיט א מוטיקערער און דרייסטער, אבער שטארק הייזעריגער שטים, ווערען פערענדיגט די תפילות. די מידע און הונגעריגע תימנער נעמען ווייב און קינד און לאזען זיך אויף גיך טרינקען א גלעזעל טיי.

נאכ'ן גלעזעל טיי טאנצען די תימנער יודען א פאר שעה און ערשט דערנאך נעמט מען זיך צו דער סעודה. מ'עסט און מ'טרינקט ביז מ'פאלט ממש פון די כוחות. די עלטערן בענשען דערנאך זייערע קינדער און לויבען דעם אויבערשטען דערפאר וואס די קינדערלעך האבען דורכגעמאכט דעם תענית און זיי נישט געבראכט צו קיין חטא.

נאך דער סעודה לייגען זיך אלע, די עלטערן מיט די קינדער, אין איין בעט שלאפען. די מעבער און די פרויען טוען פון זיך נישט אויס די יום-טובדיגע ווייסע קליידער און אנגעטוענערהייט פאלט מען אלע אריין אין איין בעט און מ'שלאפט אפ געשמאק ביז אין טאג אריין. ס'איז אנגענומען ביי די תימנער יודען, נישט אויסצוטאן פון זיך די יום-כפור-העמדער, ווייל זיי האלטען, אז אויך אין די קליידער איז פערהאן א געוויסע קדושה און דערפאר דארף מען זיי פון זיך נישט אויסטאן, ביז מען הויבט ווידער אן צו פיהרען דעם גראען וואכענדיגען לעבענס-שטייגער.

—O:O:O—

שפּע

— קוקורי־קורו!... אַהער, מײַנע הינדעלעך... קערנדלעך האָב איך געפונען!

אַ כוואַטצקער רויטער האָן מיט זיינע זיבן הינער — ער האָט זיך גאָר גוט דערשפּירט אין יידישען יונגען דאָרף. די גאַס איז ברייט; ער שאַרט מיט די פיס אין שטויב, זוכט און גע־ינט צו בעפריידיגען זיינע געלע, שוואַרצע און ווייסע, רראָבנע הינער.

— קוקורי־קורו!

דער אָפּטימיסט פון דאָרף, באַטע קרעטשמער, איז אויפגעריכט געוואָרען מיט אַמאָל: משפּחה איז אָנגעקומען, זיין ווייב, אַ באַטאַגטע יודענע: צוויי קליינערע קינדער און אַ טאָכטער, סימקע, אַ רויט־ליכע און אַ ריהרעוודיגע, אַ ברייטביינערדיגע און קרעפטיגע. די היים איז נאָך אינגאַנצן נישט פאַרטיג. אָבער נייע לעבען איז שוין פערהאַן אַרום דער דאָזיגער היים. דאָס מיינט — נייע לעבען פאַר'ן גאַנצען דאָרף.

סימקע האָט אויסגענומען ביים סטעפּ, אויס־גענומען ביי די מאַנסבילען. זי ווייסט עס אויך דעריבער פערשטעקט זי דאָס קליידעל העכער אי־בער דער רעכטער קני, ווען זי יוידום אַרויס בריה'ש קייט. ווען זי שפּריוט מיט דער גאַס, — שוועבט איהר נאָך דער שטויב.

פיניע דייטשיק האָט מנצח געווען. ער האָט פערקויפט די אָקסען, זיך אויסגעחשבונ'ט מיט'ן דזשאָינט און איינגעהאַנדעלט אַ פּאָר סוסים: פליג־קע סוסים, וואָס האָבען מעהר געטויגט פאַר יאַהדעס ווי צום אַקער.

דערפאַר האָבען די קאָוואַלסקיס צוגעקויפט אַ פּאָר פערד, אַ צולאָג צו די אָקסען:

— אין אָקסען ליגט גבורה. אין אָקסען האָב איך אמונה, — האָט לייזער דער שמיד געטענה'ט.

צי ס'איז געווען נויטיג, צי ניין, האָט פונ־דעסטוועגען בע"ע די פערד איבערגעשמידט; מיט גרויס בקיאות געשניצט די קלאַ"ע ביי די פערד. טונקעל־רויטע פערד זענען עס געווען; להיפוך צו פיניע'ס, וואָס זענען געווען בלאָטיג גרוי.

די אמת'ע פראַצע־פערד, איינער אַ רויטער און דער אַנדערער אַ שוואַרצער מיט אַ ווייסען פינטעל אויפ'ן שטערן, האָט איינגעהאַנדעלט וואָ־ווע ברעזער. ביי די קאָוואַלסקיס האָט מען געשמידט די וועגענער. די פערד האָבען געהירזשעט און עפּעס געמאָנט ביי די מענשען; געוועקט דאָס בלוט ביי די מענשען.

דער עיקר אָבער זענען עס געווען די פינף קיה, וואָס מיט זייער אָנקומען אין יונגען דאָרף האָבען זיי מיטגעבראַכט שפע. כאָטש אומעטיגע, אָבער מילכיגע. מיט אייטערס און מיט מילך אין די אייטערס. ביי די קאָוואַלסקיס און ביי די ברע־זער'ס זענען די שטאַלען זאַט געוואָרען מיט'ן זיס־זויערען ריח פון בהמה און מיסט; אויפגעריכט גע־וואָרען מיט גילדערנע און זילבערנע פליגען. איין קוה איז אָנגעקומען צו די ראַטנערס. אַ שוואַרצע פּיסטרע קוה, וואָס יוסף האָט זי אָנגעהויבען מעל־קען. דערפאַר זענען געווען צוויי פלאַכע קיה, מיט קליינע הערנער, איינע אַ רויטע און די אַנדערע אַ ראָבע, שוואַרץ און ווייס, ביי די ברעזער'ס, וואָס די ביידע מיידלעך האָבען ליב געקריגען. צוויי רויטע קיה מיט גרויסע הערנער, — ביי די קאָוואַלסקיס. אין איין וואָך איז עס געשעהען. אין איין וואָך צייט זענען די לעבעדיגע בעשעפעניש'ן געוואָרען בע־קאַנט מיט'ן דאָרף און אָנגעהויבען קוקען אויף די מענשען מיט פאַרוואורף פאַר זייער אָפּגעלאָזענקייט.

— קוקוריקו!...

ס'פערשטעהט זיך, אַז דער האָן איז געווען דער גרעסטער בעל־גאוה; ער, דער האָן, ער האָט נישט בלויז די קרעטשמערס האַלב־פאַרטיגע היים פערריכענט פאַר אייגענס, ער האָט מיט זיינע הע־בעריש טריט געמאָסטען די גאַנצע לענג פונ'ם דאָרף, אַפילו דאָרט, וואו הייזער וועלען ערשט אי־בעראַיאָהר שטעהן. מיט זיינע הינער האָט ער גע־צויגען צום ברונעם, וואו שטענדיג האָט ער גע־פונען אַ קאַליושקע מיט וואַסער. ס'האָט געשמעקט מיט שפע און ווען דער אַלטער יאַשע האָט איבער־מיטען העלען פרימאָרגען געפונען אַ ברוינע איי אין מיטען גאַס אין שטויב, כאָטש ער האָט גע־וואוסט, אַז די שפע געהער צו די קרעטשמערס, — האָט ער די איי אַלעמען געוויזען, און יעדער בע־זונדער האָט בעטאַפּט פאַר פערגעניגען, איידער די איי איז איבערגעגעבען געוואָרען צו די קרעטש־מערס.

— אַ גוטער סימן; אַ סימן פון שפע.

דאָס פעלד איז אויך נישט אָפּגעשטאַנען. רע־גענדלעך האָבען אין צייט געדרעגנט. די ווינטען האָבען די ווייץ־בליעכץ פאַר דער צייט פון די זאַנגען נישט אַראָפּגעבלאָזען. ס'פעלד שוואַנגערט שוין און שווער; ס'פעלד שוואַנגערט מיט אַ גערעטעניש.

וואָזווע ברעזער געהט איצט אָפטער אַרויס אין פעלד; ער דשאַלעוועט אַ זאַנג אפצורייסען; אַזוי אויפ'ן שטרוי רייבט ער דעם זאַנג אין האַנט, רייבט אַרויס די נאָך גרינע ווייץ־קערנער און צעהלט זיי. ער האָט נישט געהאַט קיין אמונה. ער האָט געדענקט, וואָס דער דייטש באַגנער האָט איהם געזאָגט: „ניע וועט די ערדע דעם יודע ברויט געבען“... ער געדענקט עס. דער דייטש באַגנער האָט עס איהם אַריינגעזאָגט אין אויער אַריין, ער זאָל עס געדענקען. וואָזווע צעהלט די קערנער. ווייץ־קערנער. יידישע קערנער. איז איהם גוט און טרויעריג, ווען ער צערייבט אַ זאַנג אין האַנט. איז איהם גוט און טרויעריג, וואָס אַזוי ביי דער ערד וועט ער ווערען געבויגען צו דער ערד.

— קוקוריקורו!

אין דאָרף קרעהט אַ רויטער האָן. נישט לאַנג דינט ער איז געקומען. ווער ווייסט, וואו דער האָן איז געוואַקסען, ווי היימיש ער און די הינער זענען דאָ!

אַ קאַפּיטעל פון ראמאַן „אויף פעלדער“ פון פּרץ הירשביין

יודישער קאָלאָניזאַציע אין ראַטענפערבאַנד

וואָזווע ברעזער האָט שוין לאַנג געקענט האָ־בען קיה און פערד; הינער, קאַטשקעס, גענז און ענדיקעס. האָט ער אָפּגעוואַרט; נישט אויפרייסען מענשען די אויגען. ער האָט אויך געקענט בעווי־זען צוצונעמען אַ מענשען, וואָס זאָל אַרויסהעל־פען. נישט קיין תכלית, די קינדער זאָלען אַזוי האָרעווען. איצט, ווען צוויי קיה זענען פערהאַן, פערד און אָקסען, איצט וואָלט געווען די פּאַסיגע צייט אַריינצונעמען אַ מענשען — ווייל לאַנגע פון יאָפּ נישט העלפען. ווייסט ער נישט וואָס צו טאָן.

ס'האָט אויך אָנגעהויבען צו שמעקען מיט מילך און זויער־מילך פון מענשען. פליגען זענען דעם דאָזיגען ריח נאָכגעגאַנגען.

דערשפּירט האָט עס גאָר צום סאַמע אָנהויב נחום קאָוואַלסקי: ער האָט אַ קוש געטאָן ביילקע ברעזער און דערשפּירט פון איהר דעם מילך־ריח.

— וואָס פאַר אַ קוה מעלקסטו, ביילקע? — האָט נחום געפרעגט מיט אַ פייערל אין די אויגען.

ביילקע האָט זיך פערשעמט. נחום און ביילקע זענען אויף אַ באַטיילינגן אופן נאָהענט געוואָ־רען, ווי נאָהענט עס זענען געוואַקסען איינס לעבען אַנדערען צוויי קראַ־קוסטעס, אויפגעקומענע מיט'ן פריהלינג אין סטעפּ. האָבען זיך געקריגט, נישט אויף צו ווערען צעקריגט.

— יאָ, ביילקע, פון דיר שמעקט מיט מילך, וואָס פאַר אַ קוה מעלקסטו? — האָט נחום ווידער געפרעגט.

און ביי ביילקע'ן איז נאָך אַלץ געשטאַנען די פערשעמטקייט אין פנים, האָט ער זי נאָכאַמאָל אַ קוש געטאָן און שטיל געזאָגט:

— אויב דו ווערסט זיך נישט האַלטען גרויס, וועל איך דיר דערציילען, וואָס איך טראַכט... איך האָב שטענדיג ליב געהאַט צו קוקען אויף די־בורדשוקעס, כאָטש כ'האָב זיי פיינט געהאַט. די־בורדשוקעס האָבען מעהר אייגעלקייט. איך קוק איצטער, — סימקע קרעטשמער און דיין שוועסטער לאַנגע.

דאָ איז ער געבליבען שטעהן, דער שמועס איז פאַרגעקומען הינטער ברעזער'ס שטאַל, אין דער סאַמער זון פון האַלבען טאָג. ער האָט אין האַרצען חרטה געהאַט, וואָס ער האָט עס געזאָגט. ביילקע האָט באמת געוואָלט נאָך עפּעס הערען פון איהם, זי, ביילקע, וואָס איז צופרידען געווען. ווייל מ'־האַלט זי פאַר אַ יונג מיידעל, פאַר אַ קינד, — זי איז געשטאַנען הינטער לאַנגע'ן. הינטער לאַנגע'ן האָט זיך אויסבעהאַלטען איהר קינדישקייט און הינטער לאַנגע'ן איז אויך געווען פערטאַיעט די צייטיגע מיידעל. זי איז געווען צופרידען, וואָס צו איהר האָט זיך צוגעבונדען דער יונגערער קאָוואַל־סקי. ער האָט פערשטעלט פאַר דער וועלט די אמת'ע ביילקע, וואָס האָט אויך צומאָל אַריבערגעקוקט צום שווייגענדיגען יוסף ראַטנער. כאָטש זי האָט מיט ראַטנער'ן קיינמאָל נישט גערעדט אַזוי, ער זאָל עפּעס פערשטעהן.

איצט, ווען נחום האָט גאָר אומגעריכט מודה געווען, אַז ער האָט אַ בעסערען געפיהל גאָר צו די בורדשוי־מיידלעך, — האָט זיך איהר געדאַנק אַר־וועקגעטראָגען צו לאַנגע'ן און בערע'ן. זי האָט איצט חשק צו פע־פיהרען אַ שמועס מיט נחום'ען מכח זיי: „וואָס וואָלט טאַקע געווען, ווען לאַנגע נעמט פלוצ־לינג און האָט חתונה מיט בערע'ן? אין איין טאָג ווערט זי, ביילקע, אַ גרויסע, אַ דערוואַקסענע פרוי און דעמאָלט“...

— כ'וועל אַלעמען דערציילען, וואָס דו האָסט געזאָגט, — האָט ביילקע חוזק געמאַכט, — כ'וועל עס דערציילען סימקע'ן.

לאַנגע איז אונטערגעקומען, דערקענט אין די אויגען ביי ביילקע'ן און נחום'ען, אַז מ'האָט גע־שמועסט פון אַזוינס, וואָס זי האָט נישט געדאַרפט הערען. ביידע האָבען לאַנגע'ן אָנגעקוקט.

ביילקע האָט געזאָגט:

— טו, נחום, אַ שמעק פון לאַנגע'ן, פון איהר שמעקט אויך מיט מילך...

לאַנגע איז רויט געוואָרען.

— וואָס מיינסטו, ביילקע?

— דאָס זאָגט נחום...

— שעהם זיך, נחום; צו נאָהענט רוקסטו זיך צו מיידלעך...

— ס'איז דאָרף; שמעקט פון אונז אַלעמען מיט דאָרף. פון איינעם שמעקט מיט שטאַל, מיט מיסט; פון איינעם שמעקט מיט היי און פון אַנ־דערע שמעקט מיט מילך, און זויער־מילך.

לאַנגע האָט פאַרדרעהט נחום'ן די הענט אויף הינטען, האָט איהם אַנידערגעלייגט אויף דער ערד און בעפוילען ביילקע'ן:

—קיצעל איהם, ביילקע, ביז וואַנען ער וועט מודה זיין, וואו ער האָט עס געהערט.

ביילקע האָט געפאָלגט. נחום האָט געלאַכט און געהריגעט מיט די פיס. דערנאָכדעם האָבען די ביידע איהם אויפגעהויבען ביי די הענט־און־פיס און אַריינגעטראָגען אין שטאַל אַריין. דאָרטען ערשט, אין שטרוי, פליגען און מיסט האָבען זיי זיך צו איהם גענומען. ביידע מיידלעך זענען געזעסען רייטענדיג אויף זיין בויך און ברוסט. אַלע דריי האָבען געלאַכט און נישט געוואוסט פון וואַנען און וואָס דער כח קומט, דער ריח פון שטאַל האָט געצייטיגט, ווי עס צייטיגט שטאַל־מיסט אַ מאָגערע, אויסגעהונגערטע ערד.

אויפ'ן שוועל פון שטאַל האָט זיך בעוויזען קרעטשמער'ס רויטער האָן און הינטער איהם די 7 הינער. דער האָן האָט אויסגעצויגען דעם האַלז און מיט אַ קאַ־קאַ, קאַקאַראַק אויסגעדריקט זיין ביין וואונדער אויף די מענשען, וואָס וואַלגערען זיך אין שטרוי אויף דער ערד.

נחום'ען איז נישט געווען גאָר געשמאַק צו דערציילען, וואָס ער ווייסט. ער ווייסט, זיין מאַמע האָט אַ זאָג געטאָן: „וואָס די ברעזער מיידלעך האָ־בען אין באַגעל, האָט זי נישט אין לייב און לע־בען“... די מאַמע זיינע האָט עס געזאָגט נאָכדעם, ווי סימקע איז ביי זיי אין שטוב געווען, אָבער דאָס קאָן ער נישט דערציילען. ער אַליין האָט הייה ער עפּעס געזאָגט ביילקע'ן מכח די בורדשוקעס און דאָס איז שוין געווען אויפ'ן חשבון פון דער פריש־געקומענער סימקע.

אַלעמען איז אויף אַ ווייל אומעטיג געוואָרען אין שטאַל איז נישט געווען איבעריג ליכטיג. דער רויטער האָט מיט זיינע הינער האָבען פון זיך געלאָזט הערען הינטער'ן שטאַל. דער טאָג האָט גערופען פון שטאַל אַרויס. דאָס האַרץ האָט געגלוסט ווייל קיה זענען געווען און מילך גענוג; ווייל דער גוף האָט זיך אַביסעל אויסגערוהט און בעסער דערנעהרט געוואָרען, איז די אומרוה געקומען.

— אמת, נחום איז אַ שעהנער בחור, שעהנער פון בערע'ן?... וואָלסט קיינעם נישט דערצעה־לען — — —

האָט לאַנגע נחום'ן אָנגעקוקט אין פנים, וויפיל ס'איז גאָר אין איהם אַריינגעקראָכען, — ער וועט קיינעם נישט דערציילען, ביילקע; ער איז אַ שעהנער בחור און איז ווערט, — גיב איהם, וואָס איהם קומט.

האָט ביילקע געפאָלגט און דאָס אייגענע גע־טאָן צו נחום'ען.

נחום האָט געפיהלט, ווי מען וואָלט איהם אויסגעטאָן נאַקעט און געטונקט אין אַ קאַכיגער מקוה, — אַזש די אויגען זענען איהם מיט זיסער שיכרות פערלאָפען געוואָרען.

— איצט געה און זאָג קיינעם נישט אויס, — האָט לאַנגע מיט אַ צולאָג ליבשאַפט נחום'ען אַרויסגעפיהרט פון שטאַל און פערמאַכט די טיר הינטער איהם.

אין דער האַלב־טונקעלער שטאַל האָבען ביידע מיידלעך אַ ווייל געקוקט איינע אין דער אַנדע־רער'ס אָנגעצונדענע אויגען. איינע האָט דער אַנ־דערער מיטגעפיהלט און פערשטאַנען.

— זעץ זיך נאָך אויף דער ערד, — האָט לאַנגע אַראָפּגעצויגען צו זיך ביילקע'ן, — דו האָסט ליב דעם ריח פון שטאַל, ביילקע? איך האָב איהם זעהר ליב. זינט די קיה און די פערד זענען אָנגע־קומען אין שטאַל אַריין, בין איך פוילער געוואָרען; בין איך, דאַכט זיך, זאַטער געוואָרען מיט דער זאַטקייט פון זומער און פעלד. זעהסט, ביילקע, ווי די בריסט זענען ביי מיר אָנגעקוואָלען געוואָרען זינט די קיה זענען דאָ און איך מעלק זיי, זעהסט, מיין לייב איז גאָר מילך, און בלוט איצט. דו ביזט נאָך בלאַס, ביילקע, זעהסט, דאָ שטאַרצען ביי דיר אַרויס די ריפּען און דאָ שטאַרצען אַרויס די קלעמבעס... פיהלסט הען נישט דעם זומער, ביילקע? קוועלט עס אין דיר נישט אַזוי דאָס נייע לעבען ווי אין מיר, ביילקע?

ביילקע איז געלעגען מיט פערמאַכטע אויגען און געהערט ווי איהר שוועסטער'ס הענט געהען אום איבער איהרע גלידער, און גוט איז איהר געווען, וואָס די שוועסטער איז עלטער פון איהר; גוט, וואָס די שוועסטער איז רייפער פון איהר; וואָס די שוועסטער פערשטעלט זי נאָך, ס'טוט איהר הנאה, וואָס לאַנגע האָט זיך געשפּירט אַזוי פריי מיט נחום'ען און האָט גאָר אומגעשטערט מיט איהם געשטיפט. נחום איז אויך הינטער בערע'ן; ער איז אויך לעבען בערע'ן אַ יונגעל נאָך, וואָס וואַרט אויף דער צייט, ווען בערע וועט איהם מעהר נישט פערשטעלען. ביידע האָבען געשפּירט אַ מידקייט ווי איינצושלאָפען.

— הערסט, ביילקע, ווי די זון געהט אַרום שטאַל און זוכט שפּעלטעלעך אין שטאַל אַריין... זעהסט דאָרט דער זון'ס אַ פינגער קריכט דורך אַ שפּעלטעל...

ביילקע האָט נישט געענטפערט. גוט איז איהר געווען, וואָס זי האָט איצט אַפילו נישט קיין ווערטער

— בע"ע קאָוואַלסקי איז אַ גרויס־האַלטער? דער קלענערער איז צוגעלאָזענער פון איהם.

ביילקע האָט געהערט לאַנגע'ס רייד און האָט מסכים געווען מיט לאַנגע'ן.

— וואָלסט וועלען, איך זאָל חתונה האָבען מיט בע"ע'ן?

ביילקע האָט שוין די לעצטע ווערטער נישט געהערט.

ס'איז נאָך לאַנגע אַביסעל געזעסען נעבען ביילקע'ן; דערנאָכדעם איז זי שטיל אויפגעשטאַנען.

(ווייטער זעה 16־טע זייט)

יום-כיפור

נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס יום כפור איז אַ טאָג פון פאַסטען און חשבון הנפש איז ער אַמאָל געווען נאָך אַ טאָג פון שמחה און פייערליכ־קייט — פאַר דער יוגנט איז אַמאָל יום כפור געווען אַ טאָג פון אַ ראָמאַנטישען צוזאַמענקונפט און זיך לוסטיק מאַכען. דערציילט אונז ר' שמעון בן גמליאל (תענית), אַז לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב ויום כפור“, ווען די טעכ־טער פון ירושלים פלעגען אַרויסגיין אַלע אין ווייסען און אין געבאָרגענע קליידער, כדי נישט מבייש צו זיין די, וואָס האָבען נישט קיין אייגענע — זיי פלעגען אַרויסגיין אין די ווייגגערטנער און זינגען, אַז די בחורים זאָלען זיך אויסקלייבען שיינע אָדער יחוס'דיגע פרויען...

ווי מאָדנע דאָס קלינגט אין דער צייט, וואָס דער כהן גדול פלעגט פראַווען די עבודה אין בית המקדש האָט גאָר דער המון געפּראַוועט די שמחה אויף די גאַסען פון ירושלים. איז אפשר פערהאַן אַ געוויסער רמז אויף דער פייערונג אין דעם, וואָס דוקא יום כפור צו מנחה לייענט מען די פרשה פון עריות — אין דער צייט ווען די בחורים מיט די מיידלעך גייען זיך לוסטיק מאַכען, דערמאָנט מען די גרעניצען פון דער געמיינזאַמער שמחה אין דעם איסור פון עריות.

אין די שפּעטערדיגע צייטען האָט אָבער יום־כפור אָנגעוואָרען זיין לעבעדיגען כאַראַקטער און זיך פערוואַנדעלט אין אַ טאָג פון טרויער און גע־וויין. אַ סך נייע מנהגים זענען אַריינגענומען גע־וואָרען אין דעם יום־כפורדיגען צערעמאָניאַל — דער מנהג פון אָנצינדען גרויסע ליכט, וועלכער האָט אַ מקור אין תלמוד, דער מנהג פון מלקות און פון כפרות האָבען זיך פעסט איינגעבירגערט ביי אונז.

מען מוז מודה זיין, אַז יודען האַלטען שטאַרק פון די אָנגענומענע מנהגים און נישט אומזיסט זאָגט מען, אַז „מנהג ישראל תורה היא“, אָדער „מנהג מבטל הלכה“ — אָפּהיטען אַ מנהג איז ביי אַ סך יודען אַזוי טייער ווי אָפּהיטען די תורה. מיט אַ מנהג, וואָס דאָס פאָלק האָט אַמאָל אָנגענומען איז זיך שווער צו שיידען. מעג ער אַפילו אָפּטמאָל זיין גאָר נאַריש. זענען מיר דאָך אַליין עדות, אַז פיל יודען, וואָס זענען ווייט פון צו זיין רעליגיעז היטען אָפּ דעם מנהג פון כפרות, געגען וועלכע עס זענען אַרויסגעטראָטען אַ גאַנצע רייהע פּוסקים.

עפּעס אַ רמז אויף כפרות, אָבער ניט; מיט אַ האָן, נאָר מיט גראָז געפינט מען אין די ווערטער פון רש"י (שבת פ"א). רש"י דערציילט, אַז מען האָט זיך אַמאָל נוהג געווען צו מאַכען קרבן פון פאַלבען־בלעטער, זיי אָנשיטען מיט ערד און אַ צוויי אָדער דריי וואָכען פאַר ראש־השנה און זיי פערדרייען אַרבעס אָדער באָב. ערב ראש השנה פלעגט יעדער קינד נעמען אַזאַ קערבעלע און איהר אַרומדרייען אַרום קאָפּ זיבען מאָל און זאָגען דער־ביי „זה תחת זה וזה חליפתי וזה תמורתי“ און זי אַריינוואַרפען אין טייך. גאָר ווייט איז עס אָבער פון דעם מנהג צו שלאָגען כפרות מיט אַ ווייסען האָן. (רש"י רעדט דאָך וועגען ערב ראש־השנה וועגען אַ בלומענטאָפּ פאַר קינדער, אַרומדרייען זיבען מאָל און אַריינוואַרפען אין טייך. געגען דעם מנהג פון כפרות זענען אַרויס אַזעלכע גדולים ווי דער רשב"א. ר' יוסף קאָרן און דער פּרי־חדש, וועלכע האַלטען דעם מנהג פאַר אַ גויאישען. דער מהר"ל מפראג און דער רמ"א האָבען אָבער בע־שטעטיגט דעם דאָזיגען מנהג און ער ווערט שטאַרק אָפּגעהיט ביי אַלע שיכטען פון דער יודישער בע־פעלקערונג.

דער מנהג פון כפרות איז ווי עס ווייזט אויס אַריבער צו יודען פון אַנדערע פעלקער און האָט אָנגענומען גאָר אַנדערע, יודישע פאָרמען. אַזוי למשל זענען זיך נאָך עד היום נוהג די מוסול־מענער און די דערפער פון סיריען צו ברענגען אַ האָן אַלס קרבן ביים געבורט פון אַ יונגעל און אַ הון ביים געבורט פון אַ מיידעל — מען קוילעט אַ האָן אָדער אַ הון און מען גיט עס אַוועק אָרימע־לייט. אַנדערע רבנים ווידער ווילען אַנטשפּען דעם ענין פון כפרות צו דעם „שאיר המשתלח“ און זיי זאָגען, אַז דאָס איז אַ קרבן במקום דעם מענשען, וואָס ער אַליין דאַרף זיך מקריב זיין.

מען איז זיך געוועהנליך נוהג צו שלאָגען כפרות מיט אַ ווייסען האָן — עס איז אַ סימן פון פרנסה, פון זון און מזל, פון סליחה און מחילה. עס זענען אָבער שוין פערהאַן ערטער וואו מען שלאָגט כפרות דוקא מיט שוואַרצע הענער. ווי עס זאָל נישט זיין, איז אָבער דער הינער מאַרק ערב יום־כפור פול מיט ווייבער, מיט די „נשים צדקניות“, וואָס לאָזען זיך אין געזעג נאָך אַ הון אויף כפרות...

דער איינציגער קרבן, וואָס איז געפאַלען אויפ'ן מזבח פון נייער צייט איז דער „שמייסער“, דער אַמאָליגער פרומער יוד, וואָס האָט מיט אַ בעזונדערער כוונה די יודען אין שול געגעבען מלקות. היינטיגע צייטען איז שוין ווייזט אויס, דער יוד אַזוי אויך גענוג געשלאָגען... נאָר געציילטע איינזאַמע יודען קען מען נאָך טרעפען ליגענדיג אויסגעצויגען אויף דער ערד, וואו דער תמימות־דיגער שמש גיט זיי מיט'ן קאַנטשיק און וואו זאָגענ־דיג דעם „והוא רחום וכפר“ איז ער מקיים דעם „וכך היה מונה“...

י. אלימלך.

פיניעלע מזיק
בעט ביים עולם מחילה

אזוי ווי ס'איז האנט עיריף יורן קיפער, קים איך, פיניעלע און בעט ביי יענק טאזנט מאלט מיכילע.

זאך מיר מויכל, עך אלע קנאל־טוערס, וואס האב ענק א גאנץ יאר גיגעבן אין טאטענס טאטן אריין. כאב עס נישט גיטין קיידיי ענק צי נעמען לעבער. כאב ענק נאר גיוואלט זאגן, אז איך, פיניעלע, קען מיך אף ענקער משיגיגער קינץ — וואטער גרינישט!

זאך מיר מויכל, עך קילע־לאט, וואס צ'זיינט אין דער קילע און צ'דארשנט. כאב ענק גיזוגט, אז זיצן דא־פט עך אנגערשווי, ניש אין דער קילע. כאב ענק א גאנץ יאר גיקיקט אף די פינגער און ניש גילאזט מאכן האקוס פאקוס — האנט עיריף יורן קיפער אב איך כרוטע און בעט בא ענק, קילע־לאט מכילע.

צאט געגרינדעוועט א קומיטעט כאר די פליטען פון דאטשלאנד, אב איך ענק גיגעבן נאן מול נאן פאר וואס צ'זיצט זי א קוטער אף די זרויע און צ'רעט מעיער ווי צ'טיט — אך, בא ענק, קומיטעט־גראבלערס בעט איך האנט, עיריף יורן קיפער, מכילע.

כאב אפיליק נישט גישוינט די לאדזשער מיל־יאנטשיקעס און די גראבע שמאלץ־באכער, און די דופעטאטן, וואס מ'זעהט זיי אין באליט אין שמולן געסל נאר דאמאלץ ווען זיי דארפן קומען האקן א טשייניק ווען זאלן און אז מ'האקט שאבן, ליגן זיי אין די בעטער און בודן זיך די קאל וועד כוימערס — אך, בא ענק בעט איך האנט מכילע.

כאב געזוגט, אז פון דעם ציגישטישן קאנגרעס, האט עך גימאכט יוינדל פילצערס פלאץ און צאט גיהאנדעלט מיט פומערא־צן — זאך מיר מויכל.

האנט עיריף יורן קיפער וינטש איך אלע יידען אפיליק פין ווילקע א גימאר בסימנע טויוע — לאמע זאן גיזינט און שטאק און א מיגייפע זאל קימען אף היטלער'ן!

—=(::)=—

אין טעאטער

קינד : טאטעשי, מ'מעג אין טעאטער וויינען?
פאטער : אויף א קאמעדיע — יא!

אויפ'ן העכסטען שטאפעל

— וואו געפינט זיך איצט אין לאדז אויפ'ן העכסטען שטאפעל?
— „קאשטשושקא"!

וכך היה מונה...
ערב יום־כיפור־מעשה'לע פון בר—נש

אינ'ם שטעטעל ג. האט געוואוינט א יודישער גביר, וועלכען מ'האט גערופען מיט'ן נאמען „ר' מונה" (פערצויגען פון משה — מאניאק — מונה...) וואס כשמו כן היה... ער האט טאקע געהאט די אמת'ע מטבע און געהאלטען אין איין איבער־ציילען די „ממתקים"...

איז אבער דער דאזיגער גביר געווען לא עלינו א גרויסער עם־הארץ און א „דבר אחר" און דערצו בדוחק געקענט דאווענען... בארדערפאר געהאט חוצפה גענוג, וואס מ'האט געקענט פארטיילען א מנין גבירים... ס'גאנצע שטעטעל האט ער געהאט אין האנט, ער האט אלעמען גע־בארגט געלט אויף משכנות, היפאטעקען וכדומה, אויף נישט קשה'דיגע פראצענט...

ויהי היום, מאכט זיך אמאל א מעשה, אז א צווייטער גביר פונ'ם דאזיגען שטעטעל, מיט וועלכען ר' מונה איז נישט געווען שוה בשוה מאכט חתונה א טאכטער, און אונזער ר' מונה, וועלכער האט שטארק געהאלטען פון דער אכילה, איז גע־קומען אויף דער שמחה, ר'האט זיך גלייך אוועק־געזעצט ביים טיש אויבען־אן ווי די סאמע מחותנים זיצען...

די מעשה האט דעם בעל־שמחה שטארק פער־דראסען — ווי האט א מענש אזא חוצפה צו קומען צו יענעם און שטופ אומגעבעטענערהייט בשעת ער ווייס, אז מ'איז איהם נישט סובל!?...

דער בדחן האט ר' מונה'ן געוואלט אנטון א שפיצעל און בשעת דער עולם האט זיך שוין גע־האט געוואשען צום מאהלצייט און די סארווערס האבען אוועקגעשטעלט אויף די טישען די גרויסע פולמיסקעס מיט די גרויסע חלקים פיש און אנ־דערע גוטע זאכען און זענען שוין געווען גרייט צו דערלאנגען פאר די געסט, איז באותו רגע אונ־טערגעשפרונגען דער בדחן, געהייסען זיי צוואר־טען א ווילע און ער האט געזאגט:

„אונזערע חכמים זאגען: „שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי־תורה כאילו אכלו מזבחי מתים... אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו משלחנו של מקום"... (ד. ה. אז דריי מענשען האבען געגעסען ביי איין טיש און זיי שמועסען נישט פון דער הייליגער תורה, איז גלייך זיי וואלטען געגעסען פון דעם פלייש וואס איז געשאכטען געווארען פאר דער עבודה זרה, און אז זיי שמועסען יא תורה, איז גלייך זיי וואלטען געגעסען פון גאט'ס טיש...) אשר על כן, בעט מען ביים עולם וואס זיצט אט דא, בפקודת פון בעל־שמחה, אז יעדער איינציגער פון די געסט וואס זיצען דא ביים טיש, אנהויבענדיג פונ'ם מרא־דאתרא, דעם רב, ביז דעם קלענסטען, אז יעדער איינציגער זאל זאגען, א שטיקעל תורה, אדער סתם א יודיש וואס ווי ווייט ער קען"...

דער רב האט תיכף א קנייטש געטון דעם שטערן געזאגט עטליכע ווערטער „מעניגרדיומא" וועגען זיווג... נאך איהם האט גענומען דאס ווארט דער חתן, די מחותנים, און אט האלט שוין באלד די רייהע ביי ר' מונה'ן, וועלכער האט נישט גע־וואוסט וואס ער זאל טון, נישט עסען דעם מויל וועלען דאך אלע זעהען, אז ער איז אן עם־הארץ, וויהער יא רעדען וועט ער דאך ווערען מבויש... א קאלטער שווייס איז ארויס ביי איהם אויפ'ן שטערן, ער איז געווארען בלייך ווי די וואנט. נאר ווי זאגען זיי עפעס דארט, אונזערע גדולים: „יגעתי ומצאתי תאמין"... און אונזער ר' מונה האט א כאפ געטון אין האנט א גרויסען טעלער מיט א גאפעל און לייגענדיג כסדר אויפ'ן טעלער עטליכע שטיק פיש האט ער אנגעהויבען זאגען מיט'ן ניגון פון דער עבודה: וכך היה מונה — מונה צעהלט אזוי: אחת — יאחת איין שטיק פיש און נאך א שטיק פיש, אחת — ושתים איינס און צוויי... אחת — ושלש... אחת וארבע...

אז דער עולם האט דערזעהען וואס ר' מונה טוט, האט ער גענומען שרייען: געוואלד, ר' מונה האט רחמנות, הערט אויף זאגען תורה — שוין גענוג!...

נאכדערצעהלט פון א נאש־בראט.

פליאטקעס
פון די סיים־קולוארען

אין דער צייט פון וויטאס רעגירונג, איז דער סיים געשפענט געווארען אויף דער „וויעיסקע".

איצט שמועסט מען טאקע, אז דער סיים זאל זיך אריבערטראגען אויף דער— „מאשאלקאווסקא".

אדם און חוה
אין דער שולע

לעהרער : זאג מיר, הערשעלע, פארוואס האט גאט בעשאפען צוערשט אדמ'ן און דערנאך חוה'ן?
שילער : ווייל ס'איז געגאנגען לויט'ן אלף־בית : צוערשט „א" און דערנאך „ח".

צווישען אדוואקאטען
אונטערגעהערט אין קרייז־געריכט

אדוואקאט ק. אליהער הערט קאלעגע, איך האב די נאכט געהאט א פאסקודנעם חלום מיט א זעהר שווערער ספראווע, פון וועלכער איך האב מיך פאר קיין פאל נישט געקענט ארויסדרעהען.
אדוואקאט ר. — נו, וואט האט איהר געטון?
— איך האב מיך אבער זעהר געשיקט ארויס־געדרעהט.
— ווי אזוי?
— כ'האב מיך איבערגעוועקט.

אזוי זאגט פערעלע די שווארצע

די שווארצע פערעלע זאגט אזוי:
— ווילסטו דיר פערווינשען דעם טויט? — גיי אין דער קאסא כאריך.
— ווילסטו דיך דערווירגן? — גיי אין אוזשאנדר סקארבאווי.
— ווילסטו זיך זאבאוויען? — גיי אויף א דראמע אין יודישען טעאטער.
— ווילסט האבען א גיהנום ביים לעבען? — האב חתונה.
— ווילסט שטארבען פון הונגער? — ווער א יודישער שרייבער.
— ווילסט קייכען פון געלעכטער? — גיי אויף א זיצונג פון לאדזער קהלה־ראט.

דער קונדס

הומאר ● סאטירע ●

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

ביילאגע צום נייעם פאלקסבלאט נומער 226 — פרייטאג, דעם 29 סעפטעמבער 1933

די דעפוטאטען האבען זיך שוין אויסגעבעטען

א גמר „חתימה־טובה"...

א גמר „חתימה־טובה"...

אונזערע כפרות

זיי צעהלען זיך אין די מיליאנען

וואס מיר העהנער, וואס מיר והינער,
אויך כפרות — אך און ווי!
מיר פערמאגען עפעס „בעסערס",
עפעס בילכער'עס פון זיי!

אט די עופות, אט די אלע
זענען דאך א גארנישט ווערט,
אין פערגלייך מיט די כפרות,
וואס עס יוארט אויף זיי די ערד...

פאר די יודען, פאר די אלע
סיי פאר גרויס און סיי פאר קליין
מעגען זיי צו'אויסלייז ווער'ען —
א כפרה מעגען גיין...

— זה תתרגול, ר' אדאלף...
געריגג, געבעלס — שיין און פיין —
פאר ד' ערשטען בעסטען קורטשיק
מעגעט די כפרה זיין!..

זאגט דארף מען נישט „בן אדם",
כאטש זיי זיצען אויבען־אן,
ווייל פערשטיין זיך אויף בן אדם,
דארט זיך, מעהר פערשטייט א האהן...

מ'דא ך די איבער קעפ נישט דרייען,
ווי איז דען ביי אונז עס שטייט —
זאלען בעסער זיי אליין שוין
ווער'ען גוט די קעפ פערדרייט!..

ס'וועט פאר אלע יודען סטארטשען,
פאר די יודען באהעגט און ווייט —
ס'וועט נישט אויסטעהלען כפרות,
די מיליאנען היטלער־לייט...

אבער טאמער וועט פערפעהלען
א כפרה.. איינס, צי צוויי —
מעגען זיין אויך א כפרה
די, וואס תאנדלען איצט מיט זיי!

אליבאבא.

כפרות

ווער, מיט וועמען ס'שלאגט

די סאנאציע שלאגט כפרות מיט דער אפאזיציע
דער שטאטישער קאמיסאר — מיט די לייקע ראטמענער.
די לאדזער קהלה־מעהרהייט — מיט דער מינדערהייט.
די „ליגע" מיט די רעוויזיאניסטען (אדער: פערקעהרט!)
לאדזער מאנופאקטוריסטען — מיט די קרעדיטארען.
לאדזער סוחרים — מיט די סקוועסטראטארען
לאדזער ווייבלעך — מיט די מענער.
לאדזער סקראמנע פאננעס — מיט דער צניעות
כלה־מיידלעך — מיט די שדכנים (זיי זאמען זיך אליין חתונה!..)
כלל־טוער, שאצערס, מאכערס, פראצעסער, פערזארגערס — מיט'ן אמת.
יודישע פאבריקאנטען — מיט'ן יושר.
אלע יודען (מיט'ן „קונדס" בתוכם) שלאגען מיר כפרות מיט דער כפרה אדאלף היטלער ימח שמו וזכרו.

יעדער צייכענט די הלוואה

אויף א זיצונג פון בירגער־קאמיטעט

— מיר זענען גרייט צו געבען 1 פראצ. פון די אלעגלע פאדאטקעס — ערקלערט דער פארשטעהער פון די פויערים.

— מיר א האלבע פראצ. פון די עקספארט־פרעמיעס — ערקלערט אנ'עקספארטער.

— אין נאמען פון מיינע חברים — א פערטעל פראצ. פון די פראטעסטירטע וועקסלען — זאגט א רעיענט.

— און מיר — פערפליכטען זיך צו 32 מיליאן — ערקלערט דער פארשטעהער פון די ענדעקעס.

— אלע אנוועזענדע האבען זיך אויפגעשטעלט און געוואלט אפלאדירען.

...צו 22 מיליאן פוילישע בירגער ארויסגעבען „ארעווועס", זיי זאלען צייכענען די הלוואה האט דער פארשטעהער פון די ענדעקעס געענדיגט.

ר' יאנטשע אויף יענער וועלט

א מעשה'לע וועגען א לאדזער גביר

דער לאדזער גביר, יאנטשע קעסטעלמאכער, איז געווען זעהר א קלוגער יוד, נאר איין חסרון האט ער געהאט, וואס ער האט קיינעם נישט געגלויבט, אז מ'האט איהם געזאגט: טאג, האט ער פערשטאנען, אז יענער מיינט — נאכט.

אז ר' יאנטשע איז געשטארבען, און איז געקומען אויף יענער וועלט, האט ער געזוכט א וועג. פלוצלינג איז אונטערגעקומען א מלאך, האט איהם ר' יאנטשע געפרעגט וואו ער זאל געהען.

— געה גלייך, האט דער מלאך געזאגט — וועסט זעהען דריי בריקען: איינע אנ'אייזערנע פאר די גרעסטע פושעים. א צווייטע א הילצערנע פאר סתם בעלי עבירות, און א דריטע א פאפירענע פאר פרומע יודען — פאר אזעלכע ווי דו. הינטער דער פאפירענער בריק געפונט זיך טאקע דער גן־עדן — געה, אלזא גלייך, און די וועסט קומען גלייך אין גן־עדן אריין.

ר' יאנטשע האט אויסגעהערט וואס דער מלאך האט איהם געזאגט, און איז גלייך אוועק צו דער... אייזערנער בריק.

דריי כפרות אין איין טאג...

א מעשה'לע פון אמאל איבערגעניצעוועט פון ב. קאוובער

אמאל איז געווען א קליין שטעטל, אנ'ארים שטעטל.

דאס גאנצע שטעטל האט פערמאגט סך הכל דריי נגידים:

ר' שמייע, ר' יאשע, און ר' סענדער.

די דאזיגע דריי נגידים האבען דאס גאנצע שטעטל געפיהרט פאר'ן נאז; געפיהרט מיט אנ'אייזערנער האנט.

זיי זענען געווען די גבאים; די קהל'שע עסקים; זיי האבען געהאט די דעה און די טבע.

זיי האבען געהאט צו זאגען איבער'ן רב, איבער'ן שמש און איבער'ן חזן; זיי האבען בעשטימט די שכירות, זיי זענען געווען די אויסטיילערס פון עליות, פון די פסח'דיגע שמירה־מצות, פון די מעות חטים — פון אלץ מיט אנ'אנדער, אפילו פון די קברים...

אלע ארימע לייט פונ'ם שטעטל האבען געארבייט פאר די דריי נגידים.

וואס די ארימע לייט האבען אויפגעקויפט א גאנצע וואך אין די א'ומיגע דערפער, ווי חזיר־האר, פעלעכלעך, אייער, פלאקס, שינדלען, עופות — אלץ האבען די דריי נגידים ביי די אפגעקויפט און זיי, די נגידים, האבען עס אוועקגעפיהרט אין די גרויסע שטעט און דארטען פערקויפט מיט גרויסע פערדינסטען.

די ארימע לייט זענען געווען אויף גרויסע צרות; נישט געהאט קיין מאל אויף שבת, אויף א מלבוש, און זיי, די נגידים, זענען געווארען וואס א טאג רייכער און רייכער; געהאט שעהנע געמויערטע הייזער; געגעסען אין זילבערנע כלים; געטראגען שעהנע בגדים; זייערע פרויען און טעכטער זענען געווען בעהאנגען אין זויה, אין סאמעט, אין פערל, אין דימענטען.

און געווען זענען זייערע פרויען און טעכטער שעהן און פעט.

דעמאלט, אין יענע צייטען, איז פעטקייט געווען שעהנקייט.

פעטע צייטען געווען...

די היולער, וואו די ארימע לייט האבען געוואוינט, האבען בעלאנגט צו די נגידים. און די נגידים האבען געהאלטען אין איין העכער'ען די דירה־געלד.

קיין רחמנות איז נישט געווען ביי זיי; דאס ווארט רחמנות איז נישט געווען באהעים צו זייערע הערצער; זיי און רחמנות זענען נישט געווען קיין פאר קלייזער.

האבען די ארימע לייט געהונגערט און די רייכע זענען געווען זאט.

די ארימע זענען געווען בעהאנגען מיט שמאטעס און די רייכע מיט אטלעס און טייער'ען סאמעט.

די רייכע האבען געטרונקען טייערע ווינען און די קבצנים האבען געשלונגען זייערע טרעהרען.

די רייכע האבען געלאכט און די ארימע האבען געזיפצט.

צוויי וועלטען; א ליכטיגע און א פינצטערע; א פרעהליכע און א טרויעריגע!

די רייכע האבען געוואלט לעבען אייביג און די ארימע לייט האבען אויף זיך דעם טויט געבעטען.

אויף איין מאל האט אויף דער וועלט אויסגעבראכען א מלחמה. איין מדינה האט געהויבען די שווערד געגען אנ'אנדער מדינה; איין מענש איז געווארען א מערדער געגען א צווייטען מענשען. בלוט האט זיך געגאסען אין די גאסען, אין די פעלדער; אלע טייכען און אלע ימים זענען געווארען רויט פון מענשען־בלוט.

רויטע טייכען, רויטע ימ'ען פון דער גרויסער וועלט פון דער שעהנער, פון דער בליהענדיגער, איז געווארען א יאטקע, א שאכט־הויז.

ווי זאנגען אונטער דעם שניטער'ס קאסע זענען יונגע מענשען געפאלען פונ'ם שווערד.

און גאט'ס ליכטיגע זון האט בעשיינט און בעלויכטען און בעגילדעט די שווערד, וואס האט געשאכטען...

דעמאלט, אין יענער שרעקליכער צייט, זענען א סך רייכע מענשען נאך רייכער געווארען און א סך ארימע — נאך ארימער.

עס האט אויך געט־אפען פערקעהרט: א סך רייכע זענען געווארען ארימע לייט און א סך ארימע לייט זענען געווארען מיליאנערען.

ס'איז געווען א פערקעהרטע וועלט.

דאס אייגענע האט געט־אפען אויך אין אונזער שטעטל.

איינער פון די גאר רייכסטע יודען דער גרעסטער נגיד ר' שמייע, האט אנגעזעצט, באנקראטירט, הייסט עס.

איז געווארען א רעש, א געפילדער דאס גאנצע שטעטל איז געגאנגען כאראם; עס האט זיך געקאכט ווי אין א קעסעל. א קלייניגקייט, ר' שמייע, דער גרויסער גביר, איז געווארען אנ'ארימאן, אנ'אביון!

היינטיגע צייטען ווען אימיצער זעצט אן, שטייט עס אין די גאזעטען, ווייסען אלע, אז דער און דער האט אנגעזעצט; אבער אין יענע צייטען האט מען נאך נישט געוואוסט פון גאזעטען; דעמאלט האט דער רעש־ער פון שטאט ארויסגעשיקט א מאן מיט א קעסעל־פויק אונטער די פענסטער פון דעם אנזעצער ער זאל דארט פויקען.

האט זיך אוועקגעשטעלט דער מאן מיט דער פויק אונטער ר' שמייע'ס פענסטער און גענומען בארא־באנעווען אויף וואס די וועלט שטעהט. און די שטארקע פרעהליכע קלעפ, וואס דער פויקער האט דערלאנגט אין דער פויק. האט זיך געפיהלט ווי ס'טוט איהם הנאה וואס ר' שמייע האט אנגעזעצט... מחמת דער פויקער איז אויך געווען א גרויסער ארימאן, אנ'אביון, וואס ר' שמייע האט פון איהם געגעסען א כאס.

קלאפט זיך אזוי דער פויקער אויף דער פויק אונטער ר' שמייע'ס פענסטער און ער לאזט וויסען קינד־און־קייט אז ר' שמייע האט אנגעזעצט, אז ער איז געווארען אנ'ארימאן; נישטא מעהר דער רייכער שמייע; דער רייכער שמייע איז געווען אמאל; איצט איז ער אפגעווישט פונ'ם שטעטל.

אויס שמייע!

ער וועט שוין מעהר נישט סמאליען א וועלט; ער וועט שוין מעהר נישט שינדען די הויט פון די ארימע און מעהר נישט האבען קיין דעה.

אויס מטבע, אויס דעה!

ארימע צעבראכענע הערצער זענען זאט געווארען מיט נקמה, מיט בעהאלטענער פרייד...

אין מיטען פויקען קומען צו לויפען די אנדערע צוויי נגידים, ר' יאשע און ר' סענדער צום ריכטער פונ'ם שטעטל:

— פאניע ריכטער, — נעמען זיי זיך בעטען מיט טרעהרען אין די אויגען, — פאניע ריכטער, טו אונז א טובה!

— וואס פאר א טובה?

— ווי נאר דער פויקער וועט האבען אפגעפויקט ביי ר' שמייען, זאל ער אונטער אונזערע פענסטער אויך פויקען... מיר ווילען אויך אנזעצען... מיר האבען נישט געוואלט זיין די ערשטע... ס'האט אונז נישט געפאסט פאר דעם גרויסען ר' שמייע; אבער איצט, אז מען פויקט שוין אונטער זיינע פענסטער, מעג מען אונטער אונזערע פענסטער אוודאי פויקען; מיר פערמאגען נישט זיין מיסט, פערמאגען מיר נישט...

און דער גוטער ריכטער האט זיי געטאן די גרויסע טובה און געגעבען א בעפעהל אז ער זאל באלד פון ר' שמייען איבערגעהען צו ר' יאשען און ר' סענדער'ן...

אין צוויי שעה ארום זענען שוין אלע דריי נגידים געווען אויס נגידים; אפגעפויקטע.

אלע דריי האבען אנגעזעצט.

די ארימע לייט האבען געשמייכעלט און זיך געוויצעלט:

„דריי כפרות אין איין טאג"...

מעגדעלע קורצער פרייטאג און בעריש שבת הגדול

וועגען דער נאציאנאלער הלוואה

מעגדעלע קורצער פרייטאג: דו ווייסט, איך האב שוין מיט מזל געצייכענט די נאציאנאלע הלוואה
— און דו האסט שוין געצייכענט?

בעריש שבת הגדול: איך האב דאך נישט געלד.
— נו, וואס וועסטו טון?
— איך וועל גיין אפזיצען...

מוסאליני איז א סוחר

לאזט ער זיין „ארטיקעל" פאטענטירען

אין די פאליטישע קרייזען שמועסט מען, אז כדי צו פערמיידען מיגרעריוועריטיגע נאכמאכונגען, האט מוסאליני בדעה דעם פאשיזם צו לאזען פאטענטירען.

דער שדכן און דער חתן־בחור

מוסאליני זוכט א שידוך פאר היטלער'ן

מוסאליני (צו זיין אייגען־פריינד, היטלער): זאג מיר, חבר'ל, פארוואס האסטו אייגענטליך נישט חתונה?

היטלער: ס'מאכט זיך עפעס נישט א לייטישע זאך.

מוסאליני: וואס'ט נאר, איך וועל נאר א פרעגטען מיין קעניג, צי ער האט נישט אמאל נאך א טאכטער אויף לאגער, ווארום לויט מיין פאליטיק, מוזען מיר אין יעדער רעווידענץ האבען איין אידעע.

א גלענצענד געשעפט

געשפרעך אין כוחרים־פעראיין

— נו, וואס הערט זיך עפעס ביי אייך, ר' נטע?

— געלויבט דער אייבערשטער! איך קאן מיך חלילה נישט בעקלאגען.

— וואס איז, אזא גוט געשעפט האט איהר?

— א גלענצענד געשעפט! איך האב אזא געשעפט, אז איך לייג אוועק 1 זלאטי, זעה איך באלד 2 זלאטעס.

— וואס איז דאס פארע געשעפט?

— איך האב א שפיגעל־געוועלב.

אמאל און היינט

אמאל האבען די לאדזער פאבריקאנטען אויסגעהאלטען א טיסטקעס. היינט האלטען ארטיסטקעס אויס פאבריקאנטען.

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג
29
ט
תשרי תרצ"ג

סעפטעמבער

זון-אויפגאנג 5.31
זון-אונטערגאנג 5.21

ליכט-צינדען 5.14

ריזיגער ערפאלג פון דער נאציאנאלער הלואה!

(א) אויפ'ן אפעל פונ'ם בירגער־קאמיטעט האבען די לאדזער בירגער זיך תיכף אפגערופען און נעכטען זענען די בענק געווען איבערפולט מיט סובסקריבירענדע די נאציאנאלע הלוואה.

די ארבייט איז אומעטום, א דאנק די פער־שטארקטע פערסאנאלען, צוגעגאנגען זעהר פראמפט און קארעקט.

צו דער ארבייט האבען בייגעשטאנד צוגעהאל־פען די מיטגלידער פונ'ם בירגער־קאמיטעט.

אויך די פינאנץ־קאסעס האבען אינטענסיוו גע־ארבייט א גאנצען טאג.

צ. א. האבען גרופענווייז אויך סובסקריבירט לעהרער אין נאמען פון זיך און פון דער שול־יוגענד. די דאזיגע שולעס וועלען יעהרשיינליך בעקומען ספעציעלע אפצייכנונגס־דיפלאמען.

מיט דיפלאמען וועלען אויך געצייכנט ווע־רען די בירגער, וועלכע האבען דעקלארירט בעדייד־טענד גרעסערע סומען, ווי די, וואס עס האבען זיי בעשטימט די סעקציעס אדער ראיאן־קאמיטעטען.

אויב דאס טעמפא פון דער סובסקריבציע וועט אנהאלטען ווייטער, זוי ביז איצט, וועט לאדז האר־בען ווי געהעריג דערפילט איהר חוב לגבי דעם מלוכה־אוצר.

* * *

(א) די געריכטס־בעאמטע פון גאנצען לאד־זער קרייז: ה. ה. די ריכטער, פראקוראָרען, געריכטס אנגעשטעלטע, קאמארניקעס, היפאטעק־שרייבער און רעיענטען האבען צוזאמען סובסקריבירט 170.600 זלאטעס.

* * *

צום לעבהאפטסטען איז אדורך די סובסקריפ־ציע אין דער לאדזער דעפאזיטען־באנק.

פארגעכטען און נעכטען זענען אין דער דא־זיגער באנק איינגעפלאסען איבער 2 מיליאן זל. וואס דאס בעווייזט, אז די אלגעמיינע סומע, וואס איז געצייכנט אין דער באנק בעטרעפט איבער 12.000.000 זל.

די ארבייט איז אדורכגעפיהרט געווארען גלענ־צענד, א דאנק די אויסגעצייכנעטע ארגאניזאציאנע־לע פעהיגקייטען פון דער דירעקציע.

רעגיסטראציע פון יאר־גאנג 1915

היינט, פרייטאג, דעם 29-טען פון 5-טען קאמיסאריאט מיט די אותיות:

U W Z Ź Ż

און די וואס וואוינען אויפן שטח פון 14. קאמי־סאריאט מיט די פאמיליען-נאמען

M N O P R S

מארגען, יום כפור זענען די יודען-פאבא־ראנטצעס נישט מחויב זיך צו שטעלען.

זיי דארפען זיך אבער צושטעלען מאנטאג.

מארגען, שבת, דעם 30-טען פון 6-טען קאמיסאריאט מיט די אותיות:

פון A ביז Z

און פון 14-טען קאמיסאריאט

פון Sz ביז Z

ווער ס'וועט זיך נישט מעלדען צו דער רע־גיסטראציע אין ענטשפרעכענדען טערמין וועט אד־מיניסטראטיוו בעשטראפט ווערען מיט 3000 זל. שטראף אדער 3 חדשים ארעסט.

* * *

געעפענט דאס מאדערנע עופות שחט-הויז פון דער קהלה

נעכטען פארמיטאג איז געעפענט געווארען דאס עופות-שחט-הויז, וועלכעס איז אויסגעבויט געווארען דורך דער קהלה אויף יוליושע 36, דער פלאץ איז בשעתו געקויפט געווארען דורך דער קהלה. דאס דאזיגע שחט-הויז איז אויסגעבויט געווארען דורכ'ן ארכיטעקט מארעק פיין, לויט אלע כללים פון דער נייעסטער טעכניק און היגיענע.

דאס ניי-געעפענטע שחט הויז איז ווירקליך א נייעס אויפ'ן געביט פון היגיענישער און ריינער שחיטה, נעכטען האט מען שוין אנגעהויבען שעכ־טען אין דעם ניי-אויסגעבויטען שחט-הויז.

צו דער ערעפנונג איז געקומען דער קהלה־פרעזעס דעפ. מינצבערג, וויצע-פרעזעס פון קהלה־ראט אדוו. ווייצמאן, סעקרעטאר נאדעל און רע־פערענט שפער.

גרויסע אפערע מיט בשר-חוץ אין לאדז

דער לאדזער ראבינאט ערפילט נישט ווי געהעריג זיינע פליכטען!

פרעסע-קאנפערענץ ביים קהלה-פרעזעס דעפ. מינצבערג

דער פרעזעס פון דער קהלה־פערוואלטונג האט נעכטען גערופען א פרעסע־קאנפערענץ וועגען די ענינים פון איבערנעהמען די שחיטה און וועהלען א רב פאר לאדז. פרעזעס מינצבערג האט צווישען אנדערען געזאגט:

— א לאנגע צייט האט ער נאך געמיינט אז איהם וועט סוף־כל־סוף געלונגען איינצובערענגען א שטיקעל ארדנונג אין ראבינאט. אבער דאס האט זיך ליידער ביז היינט נישט איינגעגעבען, אפשר ווען די אחריות וואלט געווען קאנצענטרירט אין איין האנד, וואלט מען געקענט עפעס אויפטון. איצט פעהלט אבער אבסאלוט די אחריות דאס בעווייזט, אז די ענינים פון ראבינאט און כשרות דארפען קו־מען אין איין אויטאריטאטיווער האנד אריין און ער־שט דעמאלט קען אין די דערמאהנטע ענינים הערשען ארדנונג.

מיט דעם זענען אויך פערבונדען די ענינים פון איבערנעהמען די שחיטה, די קהלה־פערוואלטונג פערנעהמט זיך שוין לאנג מיט דעם ענין און אזוי ווי ס'זענען ארויסגערוקט געווארען אביעקציעס פון ענין כשרות ביים איבערנעהמען די שחיטה, האט די קהלה־פערוואלטונג זיך געווענדעט צום ראבינאט, אז ער זאל זיך קלאר ארויסזאגען וועגען דעם, צי דאס איבערנעהמען די שחיטה דורך דער קהלה קאָ־ליזירט מיט'ן דין און ס'זענען פערהאן וועלכע עס כ־שרות־שוועריגקייט, היינט פרייטאג ענדיגט זיך דער טערמין וועגען געבען אן ענטפער דער קהלה פערוואלטונג, וואס פארא ענטפער דאס וועט זיין— דאס וועלען מיר ערשט זעהען.

פערוויילט הערשט אין ענין פון שחיטה אין די ארומיגע שטעטלעך, א פולשטענדיגע הפקרות, ווי געוואוסט הערשט אן איסור פון לאדזער ראבינאט אויף בשר חוץ. א חוץ דעם מוז יעדעס פלייש וואס ווערט אריינגעברענגט פון ערגעץ אנדערשוואו קיין לאדז געברענגט ווערען אין שטאטישען שעכט־הויז וואו ס'ווערט געלעגט א סטעמפעל פון לאדז.

וואס טוט דאס כאטשער שעכט-הויז? מ'לעגט דארט ארויף א שטעמפעל לאדז—כאינע.

וואס ס'טוט זיך אנדערשוואו געהט שוין ארי־בער יעדער לאגיק, דאס איז שוין א פולשטענדיגער סקאנדאל.

היינטיגע וואך האט א קצב געברענגט אין שטאטישען שעכט-הויז פלייש אויף אפצושטעמפ־לען, ווי ער האט ערקלערט, איז דאס פלייש פון דער אנדערספאלער שחיטה. קודם־כל האט זיך ארויס־געשטעלט אז דער דאזיגער לאדזער קצב איז גע־אסר'ט פון ראבינאט און האט נישט קיין נאמנות אויף כשר פלייש, אבער דאס איז נישט דאס ערג־סטע ווען מען האט גענומען שטעמפלען דאס אנ־דערספאלער פלייש האט מען בעמערקט אז עס איז שוין געשטעמפעלט מיט א שטעמפעל: „גלאט כשר לאדז, יום . . . " מ'האט אנגעהויבען א חקירה ודרישה און ס'האט זיך ארויסגעשטעלט נישט מעהר און נישט ווייניגער, אז די אנדערספאלער שוחטים האבען נאכגעמאכט פונקט אזא שטעמפעל ווי דער, מיט וועלכען ס'ווערט געשטעמפעלט דאס פלייש פון דער לאדזער שחיטה, מיט דעם אונטערשיד וואס ביים ווארט לאדז פעהלט צום סוף די „ז".

וועגען דעם ענין האט זיך דער־וואוסט די קהלה פערוואלטונג. אויף נעכטען דאנערשטאג זענען "א־רויסגערופען געווארען דער טושינער רב, וועלכער האט די אויפזיכט אויף דער אנדערספאלער שחיטה און די אנדערספאלער שוחטים קיינער פון זיי איז אבער נישט געקומען. צוליב דעם זענען זיי ארויס גערופען געווארען נאכאמאל אויף דעם קומענדיגען זונטאג, אויב זיי וועלען צו דער צייט זיך נישט צו־שטעלען צו געבען ערקלערונגען וועט די קהלה ציהען אלע קאנסעקווענצען און אנגעהמען די שטרענגסטע מיטלען.

— אזא זאך, זאגט דער פרעזעס וואלט נישט מעגליך געווען ווען אין לאדז זאל זיין א הויפט־רב, וועלכער זאל וויסען אז אויף איהם ליגט די גאנ־צע אחריות פאר די ענינים פון כשרות.

— און ווי ווייט האלט עס מיט דעם ענין פון רב?

— דער ענין איז זעהר אקטועל, די ידיעה וואס דער „נייער פאלקסבלאט" האט לעצטענס איבערגע־געבען וועגען דער זיצונג פון דער אגודה־פראקציע ביים קהלה־ראט שטימט מיט דער ווירקליכקייט. באמת איז די גרעסטע צאהל שטימען אפגעגעבען געווארען פאר דעם ריישער רב הרב לעווין, דאס איז אבער נישט דאס לעצטע ווארט, ווייל דער פרעז־זעס איז נישט אין דער מיינונג אז מ'דארף אנוואר־פען א רב דער יודישער בעפעלקערונג אין לאדז, צוערשט וועלען נאך צונויפגערופען ווערען בעלי־בתים פון אלע ריכטונגען און אויב זיי וועלען מסכים זיין אויף א רב בכלל און אויפ'ן ריישער רב אלס דעם פאסענדען קאנדידאט וועט דער ענין ערשט דעמאלט ערלעדיגט ווערען. אנווארפען דער בעפעל־קערונג א קאנדידאט וועט די „אגודה" זיכער נישט.

אפגעקומענער יודישער סוחר מיט ווייב קינדער ארויסגעווארפען אויף דער גאס

סקאנדאליעזע עקסמיסיע אויסגעפיהרט פון א רייכען ביאליסטאקער סוחר

נעכטען איז אין לאדז אויסגעפיהרט געוואר־רען אן עקסמיסיע, וועלכע האט אין די יודישע קרייזען ארויסגערופען גרויס פערביטערונג.

אין הויז אויף פילסודסקיעגא 69, וואס געהער צום רייכען יודישען ביאליסטאקער סוחר, משה ווילושאנסקי, וואוינט זייט עטליכע יאהר דער לאדזער סוחר ז., וועלכער איז צוליבן קריזיס דראפירט געווארען. אזוי אז ז. איז דעם יוירט שולדיג געבליבען דירה־געלד. דער ווירט האט איינגעגעבען אין געריכט און ארויסבעקומען אן עקסמיסיע.

הגם ווי דער ווירט שטעהט אין האנדעלס־פערבינדונג מיט לאדז און איז דער פערטרעטער אויף ביאליסטאק פון „ווידזעוו", האבען זיך עט־ליכע היגע אנגעזעהענע עסקנים געווענדעט צום ווירט מיט אן אינטערווענץ, ער זאל דעם אומגליקליכען יוד לאזען וואוינען נאך א קורצע צייט ביז ס'וועט געלונגען צוזאמענצושטעלען א געוויסע סומע. די אינטערווענץ האט אבער נישט געהאלפען. ס'האט אויך נישט געהאלפען די תחנונים און בקשות פון דער פערצווייפעלטער פאמיליע און געכ־טען איז ז. מיט דער פרוי און קינדער ארויס־געווארפען געווארען אויף דער גאס.

נישט קענענדיג צוזעהען דעם צער פון דער פרוי און קינדער, וועלכע האבען זיך געוואלגערט אויף די טרעפען, האט א קריסט, א וואזשני, וואס וואוינט אין דעם זעלבען הויז, זיי אריינגענומען צו זיך. דער ווירט האט זיי אפילו איין נאכט נישט געלאזט איבערנעכטיגען.

די סקאנדאלעזע האנדלונג פון דעם „איידעל־לען" ביאליסטאקער נגיד, וועלכער האט אום ערב יום־כפור צובראכען א געפאלענע יודישע פאמיליע, האט אין די היגע יודישע סוחרישע קרייזען ארויס גערופען גרויס פערביטערונג.

דאס ווארפט זיך מיט קינדער

האט נעכטען געהאט א שטארקע ווידערקלאנג אין געריכט

(2) נעכטען איז אין קרייז־געריכט פארגעקו־מען א גאנצע רייהע פראצעסען פארן אונטערווארפען קינדער.

דער מין אונטערווארפען קינדער איז עפענט־ליכע ערטער און פריוואט איז געווארען אן עפי־דעמישע ערשיינונג, וואס נעהמט זיך פון גרויסע נויט.

א רייהע שולדיגע מוטערס זענען צוליב דעם בעשטראפט געווארען מיט ארעסט — פון 2 ביז 3 וואכען.

גנבות, פערפיהרונגען און מעשים תעתועים

ענטדעקט דאס לאדזער פריוואט דעטעקטיוו-ביורא

די דורכ'ן אינערן־מיניסטעריום קאנצעסיא־נירטע פריוואטע דעטעקטיווען־ביורא אין לאדז (גדאנסקא 68, טעל. 1420), האט שוין אין דער קורצער צייט פון איהר עקזיסטענץ בעוויזען, אז די אין דער ארט פלאצובקע איז אין אונזער האלב מיליאניג־בעפעלקערטער שטאט — א נויטווענדיג קייט, וואס ס'בעווייזט דער פון טאג צו טאג, אלץ שטייגענדיגער ערפאלג.

די ביורא, וועלכע האט זיך געשטעלט די אויפגאבע צו ענטדעקען פערוויקעלטע און קאמ־פליצירטעסטע פאלען, פריוואטע ווי פערזענליכע, אויסגעפונען גנבות, פערלוירענע זאכען, פערפיה־רונגען, אינטערוועניצן א. ד. גל. פיהרט אדורך אלעארט ענינים, וואס יוערען איהר אנפערטרויט און שטעהט אין קאנטאקט מיט דער זיכערהייטס־מאכט און מיט אלע דעטעקטיווען פלאצובקעס אויסער לאדז.

די דעטעקטיווען־ביורא איז איצט געשטעלט געווארען אויף דעם איירעפעאישען שטייגער און שטיצט זיך אויף דער מיטארבייט פון געהעריגע פאך־קרעפטען.

לייטער פון דער ביורא איז דער ג. פונקציא־נער פון דער זיכערקייטס־מאכט — ה' פאוועל וואוודעל.

זיי קאנען א סך אויסלערנען

א לייטער פון א פאלקסשול און א לעהרער געכאפט אין דער מעשה

(2) צום לאדזער שול־קרייז אינספעקטאר איז איינגעפלאסען אן אנקלאגע מצד די עלטערען פון די קינדער, וואס לערנען זיך אין דער פאלקס־שול נומער 118 מיט דער דייטשער אונטעריכטס־שפראך.

עס ווערען אנגעקלאגט דער לייטער פון דער שולע, וואיאק און דער לעהרער פון דער זעלבער שולע בערטאלה, וועלכע זאלען האבען בעגאנגען א שווינדעל בעת א גארטען־פערוויילונג לטובת די ארמסטע שילער פון דער פאלקס־שול.

זיי האבען נאכגעמאכט בופעט־צייכענס, זיי אפגעשטעמפעלט און אזוי א־ום „ארויסגעשארט" א שפארע סומע...

די עלטערען פאדערען קודם כל צו דערווייטערען די ביידע לייט פון דער שולע, ווארום קיין מעשים טובים וועלען זיך פון זיי די קינדער נישט אויסלערנען.

טרינקט נישט קיין רויהע וואסער —

היט אייך פון בויך-טיפוס.

Dr. med.

Czarnożył

POWROCIŁ

AL. KOSCIUSZKI 69, tel. 224-94

Godziny przyjęć od 9-10 i od 4-6 popoł.

קלאנג-קינא-טעאטער

ZACHĘTA

זגערזשער 26

אויסערגעוו. דאפעלטער פראגראם!

I

גיגאנטישער פילם פון דער איצטיגער צייט

א. ג.

„סטודענטישער האטעל"

אין די הויפט-ראלען:

Lissette Lanvin

און Christian Casadeus

II

„צאנקענדע פלאמען"

מיט Clive Brook i Claudete Colbert

אנהויב פון די סעאנסען טעגליך 4.30 נ"מ

שבת און זונטאג—12.30 א זייגער בייטאג

יודיש טעאטער
„פילהארמאניע"
20 נארוטאוויטשא 20
ארטיסטישע לייטונג: דוד זיידערמאן

אויפטריט פון די בעליבטע ארטיסטען —
חנה לערנער און דוד זיידערמאן
צוזאמען מיט'ן ניי-אנגאזשירטען אנסאמבל: פרויען: בעזמאן, פאדערמאן, צווליך, קארעני, ראזענצווייג, רובינא. מענער: באלבירסקי, נוטמאן, גאלדשטיין, האמבורגער, הערשקאוויטש, וואלף, פאלאנסקי, צווליך.

מארגען, שבת, ד. 30 סעפט. 9 אווענד (מוצאי יום-כפור)
פייערליכע פארשטעלונג
„בר-כוכבא"
אברהם גאלדפאדען'ס גרויסע היסטארישע אפערעטע
אין 5 אקטען (7 בילדער) מיט דוד זיידערמאן אין די הויפט-ראל, מיטן אנטייל פון די בעליבטע פרימאדאנע גאדליא לארענ.

א חוץ דעם — גרויסע פייערליכע
רעווי-פארשטעלונג
מיט'ן אנטייל: חנה לערנער, דוד זיידערמאן, נאדיא קארעני, שמואל'יק גאלדשטיין און דעם גאנצען אנסאמבל.
30 שלאגערן אין 1 נאכט
נייע טאנגאס — סקעטשעס — דועטען — קופלעטען — טענץ — סאטירע — וויץ — הומאר — מיט'ן כאר און ארקעסטער פיהרט אן דיריגענט און קאמפאזיטאר: לעאן זעלמאן. טעכנישע לייטונג: ק. נוטמאן. סופלער: וואלף גייהויז. אדמיניסטראטיווע לייטונג: א. בעזמאן.
בילעטען שוין צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע.

צו אלע יודישע קאנסומענטען!

במשך פון די לעצטע חדשים האבען מיר ענט־וויקעלט אנ'אינטענסיווע באיקאט־אקציע געגען די אויסארבייטונגען וואס שטאמען פון היטלער־לאנד מיר זענען אין דער דאזיגער ארבייט נישט איינזאם, ווייל מיט אונז זענען אלע יודישע קבוצים פון דער גארער וועלט, דאס אלוועלטליכע יודענטום, דריקט אזוי א־וים אויס דעם ווירדיגען פראטעסט געגען דעם ווילדען טעראר, וואס ווערט אנגעווענדעט לגבי אונזערע שוצלאזע ברידער אין דייטש־לאנד.

לעצטענס קומען אן פון דייטשלאנד וואס אמאל שוידערליכערע ידיעות, עס איז דעריבער אונ־זער הייליגער חוב צו עמפערען די היטלע־רישע תליינים מיט א פערשארפונג פון דער באי־קאט־אקציע.

מיר זענען שוין געקומען אין בעריהרונג מיט אלע יודישע ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס, מיר האבען זיך געווענדעט מיט אויפרופען צו די הורט סוחרים, אימפארטערען, קליינהענדלער, האנדווער קער, פראפעסיאנעלער אינטעליגענץ, אקאדעמישער יוגענד, א. אז. וו. אלע האבען זיך פייערליך פערפליכטעט מיט דער גרעסטער ענערגיע, מסירת נפש און אויסדויער צו פיהרען דעם אונז אנגע־וואַרפענעם פערטיידיגונגס־קאמף.

די היטלער־רוצחים מוזען זיך איבערצייגען, אז דאס בלוט פון אונזערע שוועסטער געפרובטע ברי־דער אין דייטשלאנד איז נישט הפקר.

איצט קומט אונז ענדליך אויס זיך צו ווענ־דען צו אייך, יודישע קאנסומענטען מיט דער אויפ־פאדערונג אונז צו העלפען דערפאלגרייך אדורכצו־פיהרען דעם באיקאט. ווען דער קאנסומענט נישט קויפען קיין דייטשע ארטיקלען, וועט דער באיקאט בלי ספק אויסניצען די צוויליזירטע שטור־מיסטען.

יודישע קאנסומענטען! די שאטענס פון די פערפייניגטע יודישע קדושים רופען און מאהנען, זאל קיין שום יודיש הויז נישט בעפלעקט ווערען מיט קיין היטלעריסטישע אויסארבייטונגען. גע־דענקט, אז מיט יעדען גראשען, וואס פליסט אריין קיין דייטשלאנד, שטארקען מיר די פערבלוטיגטע הענט פון די היטלעריסטישע מעסער־העלדען.

די היינט־צייטיגע באַרבאַרען מוזען דערפיה־לען דעם יודישען ווידערשטאנד!

דער קאמיטעט פאר דער אנטי־היטלעריסטישער ווירטשאפטליכער־אקציע וואולטשאנסקא 37.

„אהל יעקב" אין יאהר תרצ"ג

עס איז ערשינען דער געדרוקטער בעריכט פון דער שוהל „אהל יעקב" פאר'ן יאהר תרצ"ג, דער בעריכט איז דער העברעאישער שפראך מאכט א גוטען איינדרוק סיי אויסערליך סיי אינהאלט־ליך און בעוויזט אנ'איבעריג מאל אז די שוהל איז געבליבען טריי איהר פראגראם, וועלכער לויטעט: „קיום האומה, בנין הארץ ותחית השפה" (דערהאלטונג פון'ם פאלק, אויפבוי פון ארץ־ישראל און אויפלעבונג פון דער העברעאישער שפראך).

אין דער טעטיגקייט פון „אהל יעקב" שפיגלען זיך טאקע אפ די וויכטיגסטע געשעהענישען אין יו־דישען און ציוניסטישען לעבען אין'ם פערגאנגענעם יאהר.

יעדע גרויסע יודישע געשעהעניש ווערט דארט פעראייביגט דורך איינשרייבען אין ספר הזהב פון קימת. אין פערגאנגענעם יאהר זענען איינגעשרי־בען געווארען: ד"ר חיים ארלאזאראוו ז"ל צו זיין ארצגישער טויט און דער 18־טער ציוניסטישער קאנ גרעס אין פראג (מיט דעם דערגרייכט די אלגעמיינע צאהל פון די איינשרייבונגען אין „גאלדענעם בוך" דורכ'ן „אהל יעקב" — 92).

ביי יעדער וויכטיגער געלעגענהייט ווערען אין דער שוהל איינגעארדענט (ס'רוב אין די שבתים) ספעציעלע פייערונגען מיט דער בעטייליגונג פון חזן און כאר און מיט געהעריגע רעדעס מעניבא דיומא מיר זעהען אין בעריכט אז אין משך פון יאהר האבען בעזוכט די שוהל און געהאלטען רעדעס: ה' משה קליימאן רעדאקטאר פון „העולם" אין לאנ דאן, דעפ. ד"ר ראזענבלאט, משה לימאן אדוו. דר. ש. פעלדמאן, הרב יצחק ריבקינד פון אמעריקא, הרב ד"ר ז. גאלדשטיין פון ווארשא, הרב ד"ר זי־טאן פון בעלין א. אנד.

די שוהל האט זיך שטארק בעטייליגט אין דער ארבייט לטובת די נאציאנאלע פאנדען, האט ביי דער געלעגענהייט פראפאגאנדירט פאר'ן „קרן היסוד" און געזאמעלט דורך נדרים פאר'ן קרן קימת, פון די נדרים האבען אויך געניאסען די שולע „יבנה" דער אינטערנאט און פערמע אין העלענובעק א. א.

דער בודזשעט פון „אהל יעקב" ווייזט אויס אין די הכנסות און הוצאות א סומע פון איבער 17 טויזענד זלאטע און אין פערגלייך מיט'ן פריערי־גען יאהר איז דאס א ירידה וואס לאזט זיך ערקלערען מיט'ן אלגעמיינעם ווירטשאפטליכען קריזיס. מיר געפינען טאקע צוליב דעם אין בעריכט אנאפעל פון וועד פון „אהל יעקב" צו די מיטגלי־דער און מתפללים פון דער שוהל מיטצוהעלפען איהם אין דער ארבייט דורך מאראלישע און מאַ־טעריעלע אונטערשטיצונג.

בכלל איז דער בעריכט אפשר דער איינציגער פון דעם מין אין גאנץ פוילען און די שוהל „אהל יעקב" האט זיך מיט איהר אייגענארטיגער און פ פרוכטבארער נאציאנאלער טעטיגקייט, — וואס ווערט אנגעפיהרט פון א ספעציעלען ועד מיט ה' שמואל לעוו בראש—קונה שם געווען ווייט איבער די גרעניצען פון אונזער שטאט.

א שאס אלס אנ'ענטפער
אנ'אונטערגעשאסענער פוס און פיער ענטקומענע גענז

(2) בעת דער נאכט־וועכטער יוזעף קאוואל־סקי פון דארף פלאשאוו, ראדאמסקער קרייז האט ערהערבעטען פיינאכט בעמערקט, אז אינ'ם הויף פונ'ם פויער פראנצישעק קאוואלטשיק פארען זיך עפעס מענשען אין דער פינסטער, און דאס פא־רענייש האט זיך ארויסגעוויזען אויפפאלענד, האט ער א פרעג געטאן, ווער זיי זענען, די לייט, און וואס טוען זיי דארט.

דערויף האט ער באלד בעקומען א קלארען ענטפער — א רעוואלווער־שאס, פון וועלכען ער איז אנידערגעפאלען מיט א פערוואונדעטען פוס.

די פערשוינען זענען מאמענטאל ענטלאפען, פון דער פערוואונדעטען נאכט־וועכטער האט מען באַכ'ן פראוואָרישען באנדאזשירען אפגעפיהרט אין ראדאמסקער שפיטאל.

די פערשוינען — די שיסער — האבען מיט זיך מיטגענומען 4 גענז....

„LILIPUT"
קאך-פראשעק
דער פיינער
„ליליפוט"-דער קליינער
„ליליפוט"
דער בעסטער
דיין סוכען
דער גרעסטער
ניצט נור באק-פראשעק
„ליליפוט"

אפטייקען
היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט בייננאכט דיזשורירען: א. פאטאש (פלאץ קאשטשעלני 10) א כארעמזא (פאמארסקא 12), ע. מילער (פיעטריקאווער 46), מ. עפשטיין פיעטריקאווער 225) ז. גארמשינסקי (פשעיאזד 59), ג. אנטאניעוויטש (פאציאניצער 50).

קאנטאר משה פרייס
דאווענט יום-כפור אין פילהארמאניע

שוין לאנג האט לאדז נישט געהערט אזא גלענצענדען זינגער און חזן ווי ס'איז משה פרייס. כדי צו געבען די מעגליכקייט צו העריען דעם וואונדערבארען חזן האט די בית-תפלה-קאמיטעט בעשלאסען צוצושטעלען נאך עטליכע רייהען שטוהלען אויף יום-כפור.

קאנטאר פרייס האט פארגעברייט נייע קאמ־פאזיציעס אויף יום-כפור.

אונטערגעהערטע רייד

— אויסערגעווענליך! ערשט מיט צוויי וואָ־כען שפעטער האב איך ארויסגעשיקט א פעקיל צו מיין ברודער קיין פאלעסטינא און היינט האב איך ערהאלטען א ידיעה, אז ער האט שוין דאס פע־קעל ערהאלטען.

— און ווי אזוי שיקט איהר דאס איבער?

— וואס הייסט ווי אזוי? איהר ווייסט נאך נישט ביז איצט, אז די פירמע פשעדבארסקי, קאל־נער און קאמפ. שענקעוויטשא 6 איז אמביליגסטען, אמשנעלסטען און פינקטליך.

— אויב אזוי איז דאך זעהר גוט, איך לויף שוין אויסצונוצען די אויסערגעוועהנליכע געלעגענ־הייט, איך האב דאך מיין גאנצע פאמיליע אין פאלעסטינא.

צעך פון יוד. פאטאגראפיסטען
צייכענט איין דער נאציאנא־לער הלוואה

דער צעך פון די יודישע פאטאגראפיסטען האט אויף דער ספעציעלער פערזאמלונג בעשלאסען איינשטימיג, א חוץ די אינדיווידועלע סובסקריפ־ציעס אויף דער נאציאנאלער הלוואה, דורך די מיטגלידער, צייכענט דער צעך אויף דער נאציא־נאלער הלוואה, די סומע, וואס בעטרעפט 2 חדשים מיטגלידס-בייטראג.

קינא-טעאטער
„ROXY"
Narutowicza 20
dawn. „SPLENDID"
מארגען, שבת, ד. 30-טען 8 אוו.
ערעפנונג פון קינא
נאך א גרינדליכען רעמאנט
אלס ערעפנונג-פילם ווערט געגעבען
א ווייב פון דער צווייטער האנד
אין די הויפטראלען:
CHESTER MORRIS i JEAN HARLOW

פון „הזמיר"

מיט'ן אנהויב פון נייעם סעזאן, איז דער היגער „הזמיר" צוגעטרעטען צו פערברייטערען אלע זיינע טעטיגקייטס-געביטען. אין צוזאמענהאנג דערמיט האט דער הזמיר-כאר פראקלאמירט א גרוי־סע ווערבירונגס-אקציע פון נייע מיטגלידער אין כאר. די אקציע וועט געפיהרט ווערען אין משך פון חודש אקטאבער.

נייע מעטאדן ביים שאפען קלאנג-פילמען

דער שוין היינט בעוואוסטער רעזשיסער ר. מאמאולאן איז דער ערפינדער פון א נייער מע־טאדע, וועלכע ווערט בענוצט ביים רעאליזירען קלאנג-פילמען. די מעטאדע בעשטעהט אין דעם, אז עס ווערען דערגרייכט נייע, ביז יעצט נאך נישט בעקאנטע עפעקטען.

כדי ארויסצורופען און דערהאלטען די שטי־מונג, בענוצען די אקטארען זעלטען די פולע שטימע, רעדענדיג שטיל. די אינאוואציע, אלזא, האט [illegible] זעהר משיקאווע רעזולטאטען. די מעטאדע איז צום ערשטען מאל בענוצט געווארען אין פילם „שיר השירים" מיט מארלענא דיטריך, וועלכער ווערט פון מארגען אן געוויזען אין „קאסינא".

קלאנג-קינא-טעאטער
BAJKA
היינט און פאלגענדע טעג!
מעכטיגסטער פילם פון איצטיגען סעזאן לויט'ן אונשטערבליכען מייסטערווערק פון
Henryk Sienkiewicz
Quo Vadis?
רעזשי און קינסטלערישע לייטונג פון
Gabriel d. Anunzio
פרייזען פון די פלעצער אויף די ערשטע סעאנסען צו 40 און 50 גר. אלע פלעצער.
אנהויב 4,30 נאכם. שבת און זונטאג 12 ביטאג.

שפע

(ענדע פון דער 10. זייט)

ביילקע'ן נישט צו וועקען און איז ארויס דרויסען. דער לויטערער טאג האט זיך געצויגען ביז אלע ראנדען פון הימעל; די זון שוואס א־יבער־געבוי־גען צו מערב. טריט־ביי־טריט איז לאנע אוועק צו די קעשטשמע'ס. דארט איז געשטאנען און געקבא טען ליים מיט איהרע פיס סימקע. די נישט־לאנג א־יבער־געקומענע סימקע, די נאך אומבעקאנטע סימקע...

— געשמאק די פיס אין קיהלען ליים!.. גיב מיר דיינע הענט, חבר'טע קרעטשמער!

לאנע האט אנגענומען סימקעס הענט און איז מיט בייד'ע פיס אין ליים אריין.

— גוט, וואס דו ביזט געקומען, חבר'טע סימקע, פיר פיס איז מעהר ווי צוויי, נישט אמת?

סימקע האט נישט אויפגעהויבען די אויגען פון דעם ליים, וואו איהרע פיס זענען געווען צוגע־זונקען ביז די קני און האט א צופרידענעם לאך געטאן. ווען סימקע האט אויפגעהויבען די אויגען, האט לאנע איצט צום ערשטען מאל גאהענט אריינ־געקוקט איר איהר פנים אריין. סימקע'ס פנים איז געווען טרוקען, הארט און פערטאן אין זיך, א יונגער פנים, אבער א טרוקענער פנים.

לאנע איז געווארען א ביסעל אומרוהיג. און סימע האט אויך צום ערשטען מאל אריינגעקוקט אין לאנע'ס פנים, ס'איז געווען א מילך־און־בלוט פנים, מיט א הויכען, בלאסען שטערן און שווארצע אויגען אונטער'ן שטערן. לאנע איז געווען פאר סימקע'ן א רעטעניש.

אונטען האבען פיר פיס געטאטען, געהערשען דעם געדיכטען ליים און אויבען האבען אויגען אין אויגען געקוקט, מיידעלשע אויגען; אומרוהיגע אויגען...

— קוקו יקורו!... — האט געשריען קרעטש־מער'ס האן.

ביידע מיידלעך האבען זיך טיפזיניג צוגעהערט.

ארטאפעדישער אנשטאלט
פראטעזען, גארסעטען, און ארטאפעדישע אפאראטען אלער ארט, לייכטע פלאטפוס-איינלאגען געגען פיס-שמערצען אלס נאך גיפס-אבדרוק.
Dr. med. Lubicz u. Villy Simonović
פיעטריקאווער 119, טעל. 231-81

מ'האָט איהם ערלעדיגט

נאָך איידער ס'איז גע'חתמעט געוואָרן.

(2) וואָלף זאַקס (פון בושעווישינער 40) האָט זיך געקליבען אין ווענ אַיין.

האָט ער מיטגענומען מיט זיך אַ גרעסערע סומע געלד 3.800 זל. און אַ גרעסערע סכום ציהרונג.

דאָס אַלץ האָט ער איינגעלייגט אין אַ קליינער וואַליזקעלע, און איז אַוועק אויף לאָדז—קאַלישער וואָקזאַל אויסקויפען זיך אַ בילעט.

ס'וואַליזקעלע האָט ער אַוועקגעשטעלט לעם זיך און אַליין געשטעלט זיך ציילען דאָס קליינגעלד, וואָס ער האָט געקראַגען אַ רעשט פון אַ גרויסער מטבע.

בינו־לבינו האָט זיך עמיצער, אַ ספריטנער־בעל־רחמים אויף דער וואַליזקעלע מרחם געווען.

ואיננו — ס'וואַליזקעלע איז נישטאַ — מיט'ן געלד און מיט'ן ציהרונג.

אַז אַ מענשען איז נעבעך בעשערט צו האָבען אַ צובראָכען האַרץ ביי כל נדרי — קומט עס פון.... אַ באַהן־גנבב!

דערעפענונג פון אַ בילדער אויסשטעלונג

זונטאג דעם 1 10 צוועלף אַ זייגער מיטאָג עפענט זיך אין לאָקאַל אויף אַל. קאָשטשושקא 21 אַ בילדער-אויסשטעלונג פון טאַלענטירטען לאָדזער קינסטלער יעקב מאַנטשינסקי.

מיט דער אויסשטעלונג וועט אונז דער מאַלער זיין שאַפען פון די לעצטע 5 יאָהר אין פאַריז פון וואַנען ער איז ערשט נישט לאַנג געקומען און וואו ער פאָרט אויך גלייך נאָך דער אויסשטעלונג צוריק אָפ

חנה לערנער און דוד זיידערמאַן האָבן איבערגענומען די דירעקציע פון יוד. טעאַטער אין פילהאַרמאָניע

אויף דעם ווינטער-סעזאָן האָט דער אַרטיסט דוד זיידערמאַן איבערגענומען די דירעקציע פון היגען יודישען טעאַטער אין פילהאַרמאָניע. דוד זיידערמאַן, איז אין אונזער שטאָט גוט בעקאַנט און זעהר בעליבט. די דערעפענונג פון ווינטער-סעזאָן וועט פאָרקומען דעם קומענדיגען מיטוואָך (ערב סוכות), דעם היינטיגען שבת (מוצאי יום-כפור) פיהרט אויף דוד זיידערמאַן די היסטאָרישע אָפּערעטע פון אברהם גאָלדפאַדען „בר כוכבא“, צום שלוס וועט געגעבען אַ קאָנצערט-אָפּטיילונג.

דער בעוואוסטער אַבערקאַנטאָר אין מאַנהיים וואָלף לעווי

געוואָרען אַבערקאַנטאָר אין ענגלאַנד (בירמינגהאַם)

עטליכע וואָכען צוריק איז אונזער חשוב'ן בן עיר, וועלכער האָט עולה לגדולה געוואָרען זעהר בעקאַנט און בעליבט צו ווערען אין אויסלאַנד. ווער פון אונז, וואָס האָט נאָר עפּיס אַ שייכות מיט נגינה, געדענקט נישט דאָס יונגעלע וואָלף לעווי. אַלס קינד סאָליסט אין דער ווילקער שוהל, וואו ער האָט ממש בעצויבערט די מתפללים מיט זיין זיס שטימעלע, און שפּעטער איינער פון די בעסטע זינגערס אין לאָדזער חזמיר. אויך וועלכע די פראָמינענטסטע לאָדזער מנגנים ווי ה' ח. יאַן נאָווסקי און אַנדערע, האָבען זיינערצייט פאַר איהם די שענסטע פערספּעקטיווען פאָראויסגעזעהען און זיי האָבען טאַקי קיין טעות נישט געהאַט, וואָלף לעווי איז פערעכענט צווישען די גרויסע קינסטלער אין אונזער צייט.

אין יאָהר 1918 פאָהרט ער נאָך דייטשלאַנד, פון דאָרט נאָך איטאַליען, וואו ער האָט אַ לענגערע צייט שטודירט. צוריק קומענדיג, נעמט ער אָן די שטעלע אַלס אָבערקאַנטאָר אין די הויפּט-סינאַגאָגע אין מאַנהיים, פערנעמענדיג דעם חשיב'ען פּאָסטען גאַנצע 7 יאָהר. אונטער דער צייט טרעט ער אויף מיט קאָנצערטען אין פיעל לענדער אין אייראָפּאַ ווי: ענגלאַנד, פראַנקרייך, האָלאַנד, שווייץ, איטאַליען, יוגאָסלאַוויען, בעלגיען און פיעל אַנדערע. צאָהלרייכע מאָל איינגעלאַדען געוואָרען צו זינגען אין חידיאַ. אין פיעל הויפּט שטעדט פון אייראָפּאַ ווי די יודישע און נישט יודישע פּרעסע, האָט איהם געווידמעט די שענסטע לויב=אַרטיקלען. נאָכ'ן לעצטען בעזוך אין ענגלאַנד האָט ער לויטן וואונש פון די (בירמינגהאַמער) יודישע גמינע איינגעשטימט אָנצונעמען די שטעלע אַלס אָבערקאַנטאָר, און שוין די ימים טובים האָבען זיי איהם געהערט. זיין שטאַרקע שטימע, אויך מיר וועלען האָבען די מעגליכקייט איהם צו הערען אין קורצען דורך זיינע פּאַטעפאָן-פּליטעס, וועלכע קומען די טעג אָן נאָך לאָדז.

וואָלף לעווי איז איינער פון די גרויסע קינסטלער אין אונזער צייט.

ספּאָרט

בר כוכבא—שטערן (פּאַביאַניץ)

זונטאָג 3 אַ זייגער נ.מ. קומט פאַר אויפ'ן טוריסטען-פּלאַץ (וואָרגאַ גאַס) דער פינאַל פוסבאָל-מעטש וועגען איינגעהן אין לאָדזער קל. „א“ צווישען די אויבענדערמאַנטע מאַנשאַפטען.

דער ערשטער מעטש וועלכער איז פאָרגעקומען מיט אַ וואָך צוריק אין פּאַביאַניץ, האָט זיך געענדיגט מיט'ן נצחון פון „בר-כוכבא“ 1:2.

ראַדיאָ-פּראָגראַם

פרייטאג, ד. 29 סעפּטעמבער 1933

11,57 צייט-סיגנאַל, 12,03 גראַמאָפאָן, 12,25 פּרעסע, 12 33 קאָמוניקאַט, 12,35 גראַמאָפאָן, 12,55 ידיעות, 2,55 גראַמאָפאָן. קאָמוניקאַט פון לאָדז, 4,00 מוזיק 5,00 גיבט זיכט איבער נייע אויסגאַבען, 5,15 קאָנצערט, 6,15 רעפּעראַט, 7,15 רעפּעראַט א.ט. „מיט אייגענע כוחות“. 7,20 פּערשידענעס, 7 40 פּעליעטאָן, 8,00 סימפ. קאָנצערט, ידיעות, 10‘00 מוזיק, 10,25 ספּאָרט, 10,35 קאָמוניקאַטען, 10,40 טאַנץ-מוזיק.

* * *

פון אויסלאַנד

5,25 מאָסקווא — „דאַמע פּיק“ אָפּערע פון טשייקאָווסקי, 5,25 מאָסקווא — אָפּערע, 7,05 ריגא — סימפ. קאָנצערט. 8,00 דאַווענטרי — בעטהאָווען, אָווענד, 8,30 רוים — אָפּערע, 9,15 לאָנדאָן — אָפּערעטע.

שבת, ד. 30-טען סעפּטעמבער

11,57 צייט-סיגנאַל, 12,05 גראַמאָפאָן, 12,25 פּרעסע, 12,33 קאָמוניקאַט, 12,35 גראַמאָפאָן, 12,55 ידיעות, 2,55 גראַמאָפאָן, קאָמוניקאַט פון לאָדז, 4,00 אודיציע פאַר קראַנקע, 4,30 גראַמאָפאָן, 5,00 רעפּעראַט, 5,15 קאַמעראַל-קאָנצערט, 6,15 רעפּעראַט, 6,35 לייכטע מוזיק, 7,20 פּערשידענעס, 7.40 ליטעראַרישע פּערטעלשעה, 8.00 לייכטע מוזיק, 9,05 ידיעות, 9,15 קאָמוניקאַט, 9,30 שאָפּין-קאָנצערט, 10,00 קאָנצערט.

* * *

אויסלאַנד

5,25 מאָסקווא — אָפּערע, 5,25 מאָסקווא — אָפּ. פון רימסקי קאָרסאַקאָוו, 8,00 בריסעל — „די פרעהליכע אלמנה“, 8,00 לאָנדאָן—סימפ. קאָנצערט.

פון דער לאָדזער בערזע

באַנק פּאָלסקי — — — —	80.00
3 פּראָצענטיגע בודאָוולאַנע —	38.00
4 „ דאָלאַרובקא —	48.00
7 „ סטאַביליזאַציע (אמ.)	51.13
8 „ וואַרשאַווער פאַנד-בריף	44.00
8 „ לאָדזער „ „	40.50
ענגלישער פונט — — —	27.88
דאָלאַר - אָפיצ. 5.91, נישט אָפיצ. —	5.83
גאָלד-דאָלאַר — — — —	9.02
גאָלד-רובל — — — —	4.75
דייטשער מאַרק — — —	2.09

מעלדונג

יודענשטאַטס-פּאַרטיי (איגוד הצה"ר) פּיעטריק. 69

וואַכען קאַלענדאַר!

זונטאָג דעם 1.10 9 אָווענד קומט פאָר אַ פערזאַמלונג פון „חלוץ הרעוויזיוני“ — פיהרט שעפּסקי.

זונטאג דעם 1.10 9 אָווענד „חוג מוריה“ פיהרט ה' בורשטין.

זונטאָג דעם 1.10 9 אָווענד קורס נומ. 2.

זונטאג דעם 1.10 9 אָווענד קומט פאָר אַ אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון די געוועזענע מיטגלידער פון „גוש-העבודה“.

מאָנטאג דעם 2.10 9 אָווענד קורס נומ. 1 פיהרט אינזש. קורץ.

דינסטאג דעם 3.10 9 אָווענד „חוג-קדימה“ יודישע געשיכטע פיהרט ה' זאַנדער.

דינסטאָג דעם 3.10 9 אָווענד קורס נומ. 4 פיהרט אינזש. מאַרקוספעלד.

מיטוואָך ד. 4.10 9 אָווענד קורס נומ. 3 פיהרט ה. טעמס.

דאָנערשטאָג ד. 5.10 9 אָווענד קומט פאָר אַ העברעאישער קורס פאַר פאָרטגעשריטענע פיהרט ח. אינזש. קורץ.

שבת ד. 7.10 ה.י. אַ טיי-אָווענד אָנפאַנג 10 אָווענד איינגאַנג נאָר פאַר מיטגלידער. 9826

Dr. med. H.LUBICZ

ספּעציאַליסט פאַר וועגערישע און געשלעכטס-קראַנק.

צוריקגעקעהרט

צעגעלניאַנא 7, טעל. 141-32.

נעהמט אָן פון 8—10 פריה, פון 12—2 נאָכמ. און פון 5—8 אָווענד, זונטאָג פון 9-11 בייטאָג.

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט מאַך איך בעקאַנט דער געעהרטער קונדשאַפט. אַז מיין איבעראַל בעקאַנטע און רעעל היטען-געשעפט א. ג.

„KURJER KAPELUSZNICZY“

15 פּאַלודניאָווא 15

עמפּפעהלט צום הערבסט- און ווינטער-סעזאָן אַ גרויסען אויסוואַהל פון די עלעגאַנטסטע מענער-היטען לויט די נייעסטע פאַסאָנען און קאָלירען | בעמערקונג: צוליב דער קריזיס צייט ווערט פּערקויפט מיט 30% ביליגער ווי אין באַראַל

זעמטליכע רעפּאַראַטורען און פאַסאָנירען ווערען אויסגעפיהרט שנעל, גוט. רעעל און ביליג.

ערשטקלאַסיגער קירזשנער-אַטעליער פון I. BOMBEL

פיהרט אויס אַלערליי פעלץ-בעשטעלונגען און רעפּעראַטורען לויט די נייעסטע מאָדעלען. פּינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג. ערמעסיגטע פּרייזען.

זאַוואַדזקא 6, טעל. 118-62.

פּרייזווירדיג צו פערקויפען צוליב אָפּרייזע אַ פולשטענדיגער קאָמפּלעט

שלאָפצימער

ווייניג בענוצט אין בעסטען צושטאַנד. צו ערקונדיגען טאַרגאָווא 15 (ביי פּשעיזד), וו. 68, פון 2—3 און 6—9 אָוו.

Poradnia WENEROLOGICZNA

הויט און וועגערישע קראַנקהייטען

זאַוואַדזקא 1

טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אָווענד, זונטאָג און חגאות פון 9—2 מיטאָג.

אַ וויזיט 3 זל.

פון 5—11 נאָכמ. נעמט אָן אַ פּ' ויידאָקטאָר.

„Extract Bardanac“ (Tonicum ziołowe)

הירקוים מיטעל געגען אויספאַלען פון האָר, פערזעקט אַ שטאַרקען האָר-וואַקסען, בעזייטיגט שופּען, גראָה-ווערען און שטאַרקט די האָרווארצלען. אַלערליי ערקלערונגען און אָנווייזונגען גיט אָן דער ערפינדער

י. ברוסט, גלובנא 17

גאָר דאָרט און דער פּערקויף

קראַנקע אויף פּאַראַליזש

אַרטרעטיזם, רעוומאַטיזם, אישיאַס א.א.וו. היייל איך ווירקזאַם דורך ראַדיקאַלע צוגעפאַסטע מאַסאַזשען און עלעקטריזאַציעס. איך בעזיץ צאָהלרייכע דאַנקזאַגונגען און אַנערקענונג

Dypl. Masażysta A. Koźmiński
Krucza 6, tel. 225-67.

Dr. J. HERSZFINKIEL

זשעלאַזנאַ 8a

טעל. 111-87

צוריקגעקעהרט

צאָהן-אַרצט

St. Gelberg

זאַוואַדזקא 14, טעל. 108-33

צוריקגעקעהרט

נעהמט אָן פון 10—2 און פון 4—7 אָוו.

ערשטקל., לעצטע 6 יאָהר אין אויסלאַנד טעטיגער

[illegible]

דרוקער, סטעראָטיפּער

זוכט אַ פּאָסטען (אויך אויף דער פּראָווינץ) ביי אַ מעסיגען לוין. אַדרעס: נ.פּ. פאַר „ד“

Dr. med. Niewiażski

ספּעציאַליסט פאַר סיפיליס, טריפּער און הויט-קראַנקהייטען. בעהאַנדלונג פון מענער-שוועכע

אַנדזשעיאַ, 5 טעל. 159-40

צוריקגעקעהרט

נעהמט אָן פון 8—11 און פון 5—9 אָוו. זונטאָג און יום-טוב פון 9 - 1 פּאַרמיטאָג. בעזונדערער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

לעטשניצע

זגערזשער 17

נעהמט אָן קראַנקע אין אַלע ספּעציאַליטעטען

פון 9 פריה ביז 7 אַ זייגער אָוונט.

וויזיט 3 זל.

צאָהן-אַרצט

טאַנדאַוואָסקאַ

51 גלובנאַ 51

(רוג קילינסקיעגאָ), טעל. 174-93

נעהמט אָן צו לעטשניצע-פּרייזען פון 9 פריה ביז 8 אָוו. זונטאָג פון 10—12 בייטאָג.

רענטגען - פאָטאָגראַפיעס סאָלוקס-בעלייכטונג. קינסטליכע ציינער.

Dr. med. LEON FUCHS

אינערליכע קראַנקהייטען

האָט זיך איבערגעצויגען

אויף וואָלטשאַנסקאַ 65

(רוג אַנדזשעיאַ) טעל. 172-44

אַ לאַנגיעהריגער

מיליטער-בעאַמטער

ערטיילט אייך עצות און אָנווייזונגען פאַר צוריקגעקומענע פון אויסלאַנד וועלכע האָבען צ"יב וועלכע עס אין סיבות נישט דורכגעמאַכט דאָס מיליטער-דינסט. :-: ספּעציאַליסט אין שרייבען פון ביטעס פאַר

איינבציגע שפּיידערס

ב. מאָז פּיעטריקאָווער 10

קליינע אַנאַנסען

1 זל'אָמי

אַנאַנס ביז 15 קוואַרטער

פערשידענעס

אַ האַנד-נייהערין צו סוועטערס ווערט געזוכט וואָלבאָרסקאַ 18, וו. 53. 9926

אַ קוואַליפיצירטע האַנד-שפּולערין צו סוועטערס קען זיך מעלדען קאַמיענאַ 4 גאָלדבערג. 9274

ס'ווערט געזוכט אַ זעלבסטשטענדיגער געהילף-מאָנטער, ווענדען זיך צו רוסאָק, פּולנאָצנאַ 10. 9966

שטריקערס וועלכע האָבען 8-ער מאַשינען קענען בעקומען אַהיימצונעהמען אַרבייט. שרודמיעסקאַ 57, וו. 6. 9264

Rozenblum Dawid, Pomorską 37 zagubił kartę rzemieślniczą, wydaną przez Magistrat m. Łodzi za Nr. 21096/3397/6314.

בעקאנטמאכונג.

איז געווארן איבערטראגען פון פיעטריקאווער 33 אויף

4 נארוטאוויטשא 4

קירזשנער=אטעליר

דערמית מאך איך בעקאנט דער געעהרטער קונדשאפט או מיין

און איז פארזעהען צום בעפארשטעהענדען ווינטער-סעזאן מיט די נייעסטע מאדעלען.

רעעלע בעהאנדלונג! ——— ביליגע פרייזען!

מיט אכטונג **מ. שאליט, נארוטאוויטשא 4**

METRO

2 פיזשעלאזד 2

„ARIANA“

היינט און פאלגענדע טעג!

ELŻBIETA BERGNER

געשיכטען פון א ליבע פון א רוסישער סטודענטקע, אין דער הויפטראלע

אויפ'ן ערשטען סעאנס זיינען די פרייזען פון די פלעצער 54 גר. און 85 גר. נעכסטע III פל. 54 גר., II—85 גר., I—1.09

ADRIA

1 גלובנא 1

פרעהליכקייט! זארגלאזיגקייט! שפאנענדער קאמעדיע פון פראנצויזישן הומאר

„מוזט זיין מיינע“

אין די הויפט-ראלען: **Alice FIELD, Roger FREVILLE i Lucien BARAUX**

אויסער'ן פראגראם: אקטואליטעטען. אויסער'ן פראגראם: אקטואליטעטען.

RAKIETA

Sienkiewicza 40 Tel. 14-12

היינט און פאלג. טעג!

קלאנג-קינא-טעאטער „CORSO“

זשעלאזנא 2—4

„BANITA“

פערטער בענער

ריהרענדע דראמע אין דער זומיגער קאליפארניע אין מעקסיקא, פ'ל מיט סענטימענטען און מעלאדיע.

אין די הויפט-ראלען: **Mary Astor, Marion Mixon, Richard Barthelmess**

„BANITA“ איז טריאומף פון ליבע און אפפערונג.

2) **„אין דער ווייטער וועלט“**

גרויסער לעבנסקונסטשאפט-פילם פון די שענסטע ווינקעלעך פון דער וועלט.

אנהויב אין גוואי. טעג 4 נאכמיטאג. שבת, זונטאג און יו"ט 12 בייטאג.

קלאנג-קינא CAPITOL

היינט גרויסע פרעמיערע! היינט גרויסע פרעמיערע!

„דאס הארץ פון אריך“

אין די הויפט-ראלען: **WALLACE BEERY i RICARDO CORTEZ**

אנהויב 4.30 א זייגער נאכמיטאג. שבת און זונטאג 12.30 בייטאג.

קלאנג-קינא-טעאטער PRZEDWIOŚNIE

זשעראמסקיעגא 74/76 (רוג קאפערניקא)

דער זאל איז ווענטילירט און בעקוועם.

— היינט — און פאלגענדע טעג!

„די ליבע אין אויטא“

דאס לוקסוס-לעבען אין די האטעלען פון דער פראנצויזישער ריוויערע. פרעכטיגע אויסשטאטונג. אין די הויפטראלען: Annabela, Jean Murat, Douvalle

נעכסטער פראגראם: „EKSTAZA“ בעסטער פראנצויזישער קאמיקער.

ד עם 30-טען סעפטעמבער 12 א זייגער און דעם 1-טען אקטאבער 11 א זייגער פארמיטאג וועט געגעבען ווערען

א פריהמארגען-פארשטעלונג פאר דער יוגענד.

קלאנג-קינא-טעאטער „SZTUKA“

קאפערניקא 16.

היינט און פאלגענדע טעג! —— עפאפיי פון א גרויסער ליבע! —— שענסטער ליבעס-פילם

„ווייסע ליליע“ אדער איהר ערשטע ליבע

די פערבאטענע ליבע פון אן אפיציר צו א מנזיקע. אין די הויפט-ראלען: **Helena Hayes, Clark Gabel** —:— נעכסטער פראגראם: „CZEMP“

לאמיטאנס-לאגער

פון פערשידענע מאדערנע

מעבעל

נייע און גענוצטע בעקומט איהר צו ביליגסטע פרייזען נור ביי

א. ווייצמאן

שענקעוויטשא 6.

בעמ.: איך קויף אויך פערשידענע גע-ניצטע מעבעל, דיוואנעס, נייה מאשינען, שרייב-מאשינען, פעלצען א.ז.וו. 4800

קונסט-שטאפעריי

פון אלערליי גארדעראבען, דיוואנעס, טישטיכער, פלעדען און גאבעלינען

M. KLEBER

20 POŁUDNIOWA 20

2 brama, 2 piętro, m. 22a.

צירונג אין דער שטוב איז א שעהנע בילד

דאס בעקומט איהר אמביליגסטען אין דער גרעסטער ראהמען-פאבריק פון

י. צווייליך

11 נארוטאוויטשא 11

טעל. 153-35

וו אויך אלערליי ראהמען צו גארדין-קאסטענס און ליסטען צו מעבעל.

זיכערע הירה און א רפואה!

אהן אפעראציע, אהן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פער-גיפטונג פאר קראנקע אויף ברוכען, פאר מענער, פרויען און קינדער, פערשידענע מאליקעס אין נוח, פאר הויקערס און פיס.

פערלאזט נישט די קראנקהייט, ווייל דער ווינטעל-ברוך וואקסט גרויס ווי א מענשען-קאפ, און עס פאלט אראפ אין דעם פיס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנה, דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספעציעלע גוטע הייל-בענדאזשען בעזונדער' ויבאר דעם שווערסטען ברוך, אויך פאר הויקערס, לייטונגען ספעציעלע הייל-גארטען און אפאראטען פאר פערקרימטע פיס און פלאט-פיס, ווי אויך קינסטליכע גומענע פיס.

עמפפאנגט טעגליך פון 9 פריה ביז 7 אווענד.

איינציגע ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט

Specialist Dyr. J. RAPAPORT, Ortoped

פון לעמבערג

Łódź, Wólczańska 10, tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאס פערזענליכע ערפאלגען פון די קראנקע זיין אינגבערינגס גרויסע, דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזיטעטס-פראפעסארען: פראפ. ד"ר בארענטש, פראפ. ד"ר י. מארישלער, פראפ. דר בר. קיפראנאווסקי און אויך אנדערע.

מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע.

דאנקזאגונג.

אויף דעם וועג דריק איך אויס מיין הערצליכסטען דאנק דעם גרויסען ספעציא-ליסט ה' דיר. י. ראפאפארט וואהנהאפט אין לאדז וואלטשאנסקא 10 (זראנט פארטער). פאר זיין אויסקורירען מיך פון א שווערען ברוך-קראנקהייט אויף וועלכע איך האב א לאנגע צייט געליטען.

מאיר גערשאנאוויץ,

לאדז, וואכאדניא 6.

אנאנסען-פרייזן פאר א מילימעטער שורה

פאר'ן טעקסט:	פרייזען און ערב-יו"ט 24 גר.	אין דער וואך	שאלטען
אין טעקסט 40—	60—		4
נאכ'ן טעקסט 12—	18—		

קלענסטער דער שטאנס 50 גראז. פייערע. אויסלאנד 100 גראז. פייערע. מעלדונגען — 10 גר. א ווארט

נעקראלאגען 20 גר. א מ/מ (אין דער 1 ט. שפאלטען) קליינע אנאנסען ביז 15 ווער-טער 1 זל. יעדעס איבעריגע ווארט — 10 גר.

אבאנאמענטס-פרייז:

אין לאדז — + וזאכענס א חודש מיט אפטראגען א היים. אויף דער פראווינץ — 5 זל. א חודש; אין אויסלאנד 7 זל. אמעריקא — 1 דאל.

זעהלערן, וועלכע ענדערן נישט פרינציפיעל דעם אינהאלט פון דער אנאנס בערעכטיגען נישט צום איבערדרוקען די אנאנס אדער צוריקצוצאהלען פאר דעם אנאנס

פאר'ן אינהאלט און טער מין פון די אנאנסען איז דער פערלאג נישט פאראנט-ווארטליך. די אדמיג. איז אפען בייטאג און פארנאכט

Za wydawnictwo „Najer Folksblat“. Łódź – odp. udz. Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. rotac „Najer Folksblat“, Piotrkowska 21.